

OPETTAVAISIA TARINOITA JA VAROITTAVIA ESIMERKKEJÄ

Nuorten kulttuurisia käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta

LIISA REMES
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Porin yksikkö
Sosiologian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Porin yksikkö

REMES, LIISA: Opettavaisia tarinoita ja varoittavia esimerkkejä. Nuorten kulttuurisia käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta.

Pro gradu -tutkielma, 80 s., 2 liites.
Sosiologia
Huhtikuu 2015

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan nuorten kulttuurisia käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta. Kulttuurisilla käsityksillä viitataan sosiaalisesti rakentuneeseen ja jaettuun tietoon. Seksuaalista väkivaltaa koskevat kulttuuriset käsitykset liittyvät esimerkiksi seksuaalisen väkivallan uhriin, tekijään ja syyllisyyteen. Kulttuurinen tieto koskee myös sitä, miten seksuaalista väkivaltaa selitetään eli mistä syistä sitä ajatellaan tapahtuvan.

Aineisto koostuu 15-16 -vuotiaiden tyttöjen ja poikien kirjoittamista tarinoista. Tarinat on kirjoitettu eläytymismenetelmässä käytetyn kehyskertomuksen pohjalta. Kehyskertomuksia on kaksi. Toisen kehyksen kontekstina ovat kotibileet ja toisen kontekstina on internetissä solmittujen tuttavuuksien maailma. Tarinat on kerätty kahden eri seurakunnan isoskoulutuksista. Aineiston analyysi perustuu narratiiviseen metodiseen lähestymistapaan. Tarinoiden analyysin välineenä on sovellettu Kenneth Burken luomaa viisikulmiota. Tutkielman metodiset valinnat rakentuvat näkemykselle, jossa kieli ja kielenkäyttö nähdään toimintana.

Tutkielman tulokset osoittavat, että nuorilla on jaettuja kulttuurisia käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta. Sekä bileisiin että nettituttavuuksien maailmaan sijoittuvia tarinoita yhdistää se, että seksuaalisen väkivallan tyttöuhrin toiminta on niissä keskeistä. Seksuaalista väkivaltaa selitetään tarinoissa eniten tytön toiminnalla. Tytön esitetään ottavan riskejä, jotka johtavat hänet seksuaalisen väkivallan uhriksi. Tarinat ovat opettavaisia ja varoittavia. Opetukset ja varoitukset on suunnattu pääasiassa tytöille, ei pojille tai miehille. Tyttöjä varoitetaan esimerkiksi juomasta alkoholia, luottamasta vieraisiin poikiin ja miehiin sekä menemästä turvattomiin paikkoihin. Biletarinoissa tyttö pystyy vastustelullaan estämään raiskauksen. Internettarinoissa tyttö joutuu usein raiskatuksi. Näyttää siltä, että nuorten käsityksissä nuori tyttö pystyy vastustelullaan estämään samanikäisen pojan raiskausyrityksen, mutta ei aikuisen miehen raiskausyritystä.

Biletarinoissa seksuaalisen väkivallan tekijät ovat nuoria poikia, jotka ovat joko yksilöllisiä pahantekijöitä tai melko tavallisia poikia, joiden voimakas seksuaalisuus ottaa heidät valtaansa. Nettitarinoissa tekijät ovat yleensä aikuisia miehiä. Osa miehistä on patologisoitu seksuaalisesti poikkeaviksi pedofiileiksi. Seksuaalisen väkivallan konteksti on tarinoissa tutustumistilanne. Nuoret näyttävät käsittävän seksuaalisen väkivallan tilanteen sellaiseksi, jossa uhri ja tekijä eivät tunne toisiaan tai he ovat vasta tutustuneet.

Asiasanat: seksuaalinen väkivalta, nuoret, narratiivisuus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SEKSUAALINEN VÄKIVALTA.....	5
2.1 Väkivalta	5
2.2 Kulttuuriset käsitykset seksuaalisesta väkivallasta	8
2.3 Suomalaiset nuoret ja seksuaalinen kaltoinkohtelu.....	13
3 TUTKIMUSASETELMA.....	15
3.1 Tutkimuskysymys	15
3.2 Eläytymismenetelmä ja kehyskertomukset	15
3.3. Aineisto	18
3.4 Aineiston kerääminen.....	21
3.4 Narratiivisuus metodisena lähestymistapana.....	25
3.5 Burken viisikulmio	27
4 BILETARINAT	30
4.1 Jenna ja poika keskustelevat alakerrassa.....	30
4.2 Siirtyminen yläkertaan	32
4.3 Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys	34
4.4 Jenna pakenee tilanteesta.....	37
4.5 Opettavaiset tarinat.....	38
5 NETTITARINAT.....	44
5.1 Jenna ja henkilö keskustelevat internetissä	44
5.2 Tapaaminen ja siirtyminen seksuaalisen väkivallan näyttämölle.....	47
5.3 Seksuaalinen väkivalta tiivistyy	51
5.6. Tilanteesta poistuminen.....	54
5.5 Varoittava esimerkki	57
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	62
6.1 Yhteenveto.....	62
6.2 Pohdintaa	67
LÄHTEET.....	73
Liite 1. Bilekehys	79
Liite 2. Nettikehys	79

1 JOHDANTO

Seksuaalinen väkivalta on ilmiö, joka koskettaa tavalla tai toisella monen elämää. Useat naiset Suomessa joutuvat sen uhriksi elämänsä aikana. (Piispa & Heiskanen & Kääriäinen & Siren 2006, 20-24.) Uhrin lisäksi seksuaalinen väkivalta koskettaa tietysti sen tekijää, mutta myös uhrin ja tekijän ympäristöä – perhettä, ystäviä sekä esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluja, joihin uhri voi hakeutua. Laajimmillaan seksuaalinen väkivalta voi koskettaa kaikkia, ainakin kaikkia naisia. On monenlaisia ohjeita, joita tyttöjen ja naisten kuuluisi erilaisten kulttuuristen käsitysten mukaan noudattaa, jotta he välttyisivät joutumasta seksuaalisen väkivallan uhriksi. Ohjeet koskevat yleensä riskejä, joita naisten katsotaan ottavan. Riskit nähdään suhteessa seksuaalisen väkivallan uhkaan. Jos nainen ottaa riskin vaikka humaltumalla, hänet voidaan nähdä vähintään osasyllisenä siihen, että joutui raiskatuksi. (Honkatukia 2001, 57-58, 64.) Ainakin uhan tasolla ilmiö voi siis koskettaa kaikkia tyttöjä ja naisia.

Väkivallan voi määritellä ruumiilliseksi pakottamiseksi tai vahingoittamiseksi (Husso 2003, 46). Siihen, mikä tulkitaan ruumiilliseksi väkivallaksi, vaikuttavat myös tilanteiset tekijät: mikä on uhrin ja tekijän suhde, mitkä ovat heidän ikänsä ja sukupuolensa, ja niin edelleen (Nikunen 2005, 46-48). Seksuaalisessa väkivallassa loukataan fyysisen itsemääräämisoikeuden lisäksi yksilön seksuaalista integriteettiä (Niemi-Kiesiläinen 2000, 151). Seksuaalinen väkivalta kohdistuu psyykkisesti ja ruumiillisesti ihmisen herkimpään ja intiimeimpään alueeseen, seksuaalisuuteen (Raijas 2000, 1). Käytännön esimerkkejä seksuaalisesta väkivallasta ovat raiskaukset ja pakottamiset muihin seksuaalisiin tekoihin. Esimerkiksi raiskaus on yleensä uhrille traumatisoiva tapahtuma. Uhrin kannalta sillä on usein pitkäaikaisia ja vakavia negatiivisia seurauksia. (Raijas 2000, 1, 10.) Seksuaalinen väkivalta voi aiheuttaa häpeän tunnetta, joka erottaa uhrin mielessä hänet muista (Ronkainen 2008, 54-55).

Mielikuvissa raiskaus on rikos, jonka mies tekee naiselle. Asetelmia on todellisuudessa muunkinlaisia: uhri tai tekijä voi olla mies tai nainen. Selvästi yleisin asetelma tapahtuvassa seksuaalisessa väkivallassa kuitenkin on se, että mies on tekijä ja nainen uhri. (Ronkainen & Näre 2008, 23; Allison & Wrightsman 1998 3-5, 28.) Seksuaalinen väkivalta ei kosketa vain aikuisia miehiä ja naisia. Suomessa myös alaikäiset nuoret kokevat seksuaalista väkivaltaa (Luopa ym. 2014, 23). Tekijänä voi olla aikuinen tai toinen nuori. Nuorten tyttöjen ja naisten kokemaa seksuaalista väkivaltaa on Suomessa tutkittu ja selvitetty jonkin verran 2000- ja 2010-luvuilla

(esim. Honkatukia 2008; Honkatukia ym. 2000, Luopa ym. 2014, 23). Nuoret elävät seksuaalisen kehityksen kannalta merkittävää elämänvaihetta. Myös ympäristö alkaa nähdä heidät seksuaalisina toimijoina (Aaltonen 2006, 25). Jos esimerkiksi raiskatuksi tuleminen on traumaattista aikuisille, on se varmasti sitä myös kehityksessään kesken oleville nuorille. Nuorena myös muodostetaan maailmankuvaa ja käsityksiä asioista, kun elämänpiiri ja ajattelu laajenevat lapsuuteen verrattuna. Näistä syistä pidän perusteltuna tutkia erikseen nuorten käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta.

Myös aikuisten kokemaa ja tekemää seksuaalista väkivaltaa on Suomessa tutkittu 1990-luvulta alkaen. Seksuaalisen väkivallan voi ajatella kuuluvan sukupuolistuneen ja seksualisoituneen väkivallan käsitteen alle. Nämä käsitteet viittaavat siihen, miten sukupuoli ja seksuaalisuus kietoutuvat tietyille väkivaltailmiölle annettuihin merkityksiin, asenteisiin ja selitystapoihin. (Ronkainen & Näre 2008, 21-22.) Erityisen laajasti tutkittu aihe seksuaalinen väkivalta ei kuitenkaan ole suomalaisessa tutkimuskentässä ollut. Oma tutkielmani asettuu sekä väkivallan tutkimuksen, erityisesti sukupuolistuneen ja seksualisoituneen väkivallan tutkimuksen, että nuorisotutkimuksen kentille.

Yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ilmiöitä voi tutkia monesta näkökulmasta. Esimerkiksi on mahdollista tutkia ihmisten omia kokemuksia ilmiöstä haastatteleamalla heitä tai voi tutkia ilmiön yleisyyttä ja siihen liittyviä asenteita kyselytutkimuksen avulla. Tähän tutkielmaan valitsin tutkimukseni kohteeksi tarkastelemaani ilmiötä, eli seksuaalista väkivaltaa, koskevat kulttuuriset käsitykset. Kulttuurisilla käsityksillä tarkoitan suomalaisessa kulttuurissa mahdollisia tapoja ymmärtää, selittää tai tulkita seksuaalista väkivaltaa. Sana käsitys on merkitykseltään lähellä sanaa ymmärrys. Molemmat sanat liittyvät läheisesti tietämiseen. Käsityksellä viitataan kulttuuriseen tietoon, jota ilmiöstä on olemassa. Kulttuurisella taas tarkoitan sitä, että ajattelen tiedon olevan sosiaalisesti, kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti rakentunutta. Rakentuminen ei ole pysähtynyttä, vaan kulttuurisia käsityksiä uusinnetaan ja muutetaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa. Lähtökohtani on yhteneväinen tiedonsosiologisen teorian kanssa, jonka mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tässä ajattelussa yhteiskunta ja kulttuuri ovat ihmisten vuorovaikutuksen tuote, mutta ihmiset ovat myös yhteiskunnan ja kulttuurin tuotteita. Tieto puolestaan on sosiaalisesti luotua. (Berger & Luckmann 1994.) Sosiaalisesti rakentunut tieto voi koskea esimerkiksi arvoja, uskomuksia ja myyttejä. (Berger & Luckmann, 78-79.) Tutkielmani tutkimuskysymys on: **Millaisia kulttuurisia käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta nuoret tuovat tarinoissa esiin?**

Tutkielmani lähtökohtana siis on, että käsitykset erilaisista ilmiöistä ovat kulttuurisia. Samaa asiaa koskevia käsityksiä voi olla samassa kulttuurisessa kontekstissa – vaikkapa suomalaisessa tai porilaisessa kulttuurissa – useamman kaltaisia, myös toisilleen vastakkaisia. Voi kysyä, miksi on tärkeää tutkia seksuaalista väkivaltaa koskevia käsityksiä; eikö olisi tärkeämpää tutkia sitä, mitä tapahtuu, eikä sitä, mitä ajatellaan. Vastaukseni tähän kysymykseen on se, että käsitykset ovat vahvasti yhteydessä toimintaan. Ilmiötä koskeva tieto rakentuu vuorovaikutuksessa ja tämä vuorovaikutus muuttaa tai uusintaa yhteiskuntaa ja kulttuuria toiminnan tasolla (Berger & Luckmann 1994). Se, millaiseksi jokin asia käsitetään siis vaikuttaa myös siihen, miten asian suhteen toimitaan. Siksi kulttuuristen käsitysten tutkiminen voi olla merkityksellistä käytännön eletyn ja koetun elämän näkökulmasta. Käsitysten toimintaa vaikuttava voima voi koskea käytännössä esimerkiksi tilannetta, jossa raiskauksen uhriksi joutunut on ollut tapahtumahetkellä humalassa. Hän saattaa jättää rikosilmoituksen tekemättä, koska ajattelee, että humalatilalla mitätöi toisten silmissä hänen uhriutensa ja tekee hänestä syyllisen tapahtuneeseen. Yksi kulttuurinen käsitys siis ohjaa esimerkkinä kuvitteellista henkilöä siinä, miten hän konkreettisesti toimii. Tutkimalla käsityksiä ne tulevat näkyvämmiksi. Kun joku asia tulee näkyviin, tulee myös sen muuttaminen mahdollisemmaksi.

Seksuaalinen väkivalta on sen uhriksi joutuneille vakavia seurauksia aiheuttava ilmiö. Sillä ei kuitenkaan ole merkitystä vain yksilöiden tasolla. Jaetut kulttuuriset käsitykset voivat vaikuttaa siihen, miten paljon seksuaalista väkivaltaa tapahtuu ja miten sen uhreja kohdellaan. Suomessa esimerkiksi viranomaisilla on usein sukupuolineutraaliuden ihanne (Ronkainen & Näre 2008, 36). Se voi aiheuttaa ongelmia, kun vastaan tulee seksuaalisen väkivallan kaltainen ilmiö, jossa sukupuoli ja seksuaalisuus merkityksellistävät ilmiötä. Jos ollaan korostetun neutraaleja, olennaiset seikat voivat jäädä näkemättä. Seksuaalinen väkivalta on ilmiö, joka on suomalaisessa julkisessa keskustelussa usein diskurssikamppailujen pyörteissä. Kamppailut tulkinnoista ja merkityksistä koskevat olennaisesti sukupuolta. (Ronkainen & Näre 2008, 26.) Esimerkiksi seksuaalisen väkivallan kohdalla kamppaillaan siitä, kuinka olennaista on uhrin käytös ja kuinka olennaisia ovat tekijän teot ja toimijuus (emt., 36) Näistä syistä ajattelen, että seksuaalista väkivaltaa koskevien kulttuuristen käsitysten tarkastelu tutkimuksellisesti on tärkeää. Tutkimuksen avulla käsityksiä voi tuoda näkyviksi, jolloin esimerkiksi niiden erilaisten seurausten pohdinta mahdollistuu paremmin.

Tuon tutkielmassani ensin luvussa 2 esiin aiheen taustaa ja aiempaa tutkimusta seksuaalisesta väkivallasta, seksuaalista väkivaltaa koskevista kulttuurisista käsityksistä sekä nuorista ja seksuaalisesta kaltoinkoittelusta. Sen jälkeen käsittelen tutkimusasetelmaani luvussa 3. Siinä tuon

esiin miten ja millaisia tarinoita olen pyytänyt nuoria kirjoittamaan, ja kerron soveltamastani narratiivisesta lähestymistavasta sekä Kenneth Burken (1962) A Grammar of Motives -teoksessa esittämiin ajatuksiin pohjautuvasta analyysimenetelmästäni. Luvuissa 4 ja 5 tuon esiin analyysini tuloksia. Lopuksi luvussa 6 tiivistän tulokseni, teen niistä johtopäätöksiä ja pohdin tulosten merkitystä.

2 SEKSUAALINEN VÄKIVALTA

Tutkimusaiheenani on nuorten käsitykset seksuaalisesta väkivallasta. Tässä luvussa tuon esiin aiheeseen liittyvää taustaa ensin tarkastelemalla ja määrittelemällä väkivaltaan ja seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä käsitteitä. Sen jälkeen käsittelen seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä kulttuurisia käsityksiä aiemman tutkimuksen valossa. Lopuksi tuon esiin suomalaisia nuoria ja seksuaalista kaltoinkohtelua koskevaa tietoa.

2.1 Väki­valta

Väki­valta-sanaa käytetään usein viittaamaan fyysiseen tai ruumiilliseen väki­valtaan. Kun puhutaan muusta kuin ruumiillisesta väki­vallasta, sana väki­valta saa esimerkiksi etuliitteen henkinen. (Husso 2003, 46.) Ruumiillisen väki­vallan lisäksi sekä arkipuheessa että tutkimusteksteissä mainitaan useita muitakin väki­vallan muotoja. Esimerkkeinä näistä ovat muun muassa henkinen väki­valta, seksuaalinen väki­valta, hengellinen väki­valta ja rakenteellinen väki­valta. Sanana väki­valta on sellainen, että sitä käytetään erilaisissa yhteyksissä. Sen merkitys otetaan usein annettuna ja itsestään selvänä; siksi sen määrittelyminen yhteiskuntatieteellisenä käsitteenä ei välttämättä ole aivan helppoa. Väki­valta on usein tutkimuksissa määritelty ruumiilliseksi pakottamiseksi tai vahingoittamiseksi (Husso 2003, 46). Konkreettisia esimerkkejä ruumiillisesta väki­vallasta ovat muun muassa lyöminen, ruhjominen, potkiminen, seinään hakkaaminen ja kuristaminen (Husso 2003, 46-47).

Itse lisään ruumiillisen väki­vallan määritelmään ruumiillisen pakottamisen ja vahingoittamisen lisäksi vielä kulttuurisen ja tilanteisen ulottuvuuden. Väki­vallan rajat menevät eri kulttuurisissa konteksteissa eri paikoissa – esimerkiksi Suomessa lainsäädännön tasolla voidaan katsoa lapsen tukistamisen olevan määritelty väki­vallaksi, kun jossain muussa maassa näin ei ole, eikä tavallisissa arjen käytännöissäkään lapsen tukistamista pidetä väki­valtana. Siihen, mitä pidetään ruumiillisena väki­valtana, vaikuttavat myös tilanteiset tekijät: mikä on uhrin ja tekijän suhde, mitkä ovat heidän ikänsä ja sukupuolensa, ja niin edelleen (Nikunen 2005, 46-48). Vahingoittaminen on vielä pakottamista olennaisempi osa ruumiillisen väki­vallan määrittelyssä, koska aina väki­vallan tekijän ei tarvitse pakottaa. Esimerkiksi maassa makaavalle tajuttomalle henkilölle voi tehdä ruumiillista

väkivaltaa ilman, että uhria tarvitsee varsinaisesti pakottaa. Sanaan pakottaa liittyy implisiittisesti ainakin jossain määrin se, että uhri vastustelelee tavalla tai toisella, vaikka vain sanallisesti.

Henkinen väkivalta voi olla esimerkiksi kohdetta halventavaa puhetta, kohteen toiminnan kontrollointia ja fyysisellä väkivallalla uhkailua (Nyqvist 2008, 152-155). Olennaista henkisessä väkivallassakin on, että siinä kohdetta pyritään vahingoittamaan tai alistamaan. Parisuhteissaan sekä henkistä ja fyysistä että seksuaalista väkivaltaa kokeneet naiset eivät kuvaa eri väkivallan muotoja toisia vakavammiiksi. Henkinen ulottuvuus on naisten kuvauksissa mukana kaikenlaisen väkivallan kokemisessa. Väkivallalla on aina myös henkinen tai psyykkinen puolensa, vaikka se olisi muodoltaan millaista vaan. Tämä näkyy esimerkiksi väkivallan tai sen uhan aiheuttamana pelkona. (Nyqvist 2008, 152.)

Seksuaalinen väkivalta eroaa ruumiillisesta ja henkisestä väkivallasta, vaikka sitä tehdään usein yhdessä muiden väkivallan muotojen kanssa. Näin käy esimerkiksi silloin, kun fyysisellä väkivallalla uhkaamisen avulla tehdään seksuaalista väkivaltaa. Seksuaalisen väkivallan avulla kuitenkin loukataan fyysisen itsemääräämisoikeuden lisäksi yksilön seksuaalista integriteettiä (Niemi-Kiesiläinen 2000, 151). Seksuaalisen integriteetin voi ajatella viittaavan yksilön käsitykseen ja kokemukseen omasta eheästä ja yhtenäisestä seksuaalisuudesta, johon hänellä on itsemääräämisoikeus. Seksuaalinen integriteetti ei ole sama asia kuin fyysinen integriteetti, jonka voi ajatella viittaavan yksilön käsitykseen ja kokemukseen itsestään eheänä ja yhtenäisenä ruumiillisena olentona, jonka toiminnasta yksilö määrää.

Seksuaalisen ja fyysisen integriteetin loukkausten eroa voi havainnollistaa Suomessa vuoteen 2014 voimassa olleen lainsäädännön avulla. Silloin seksuaalirikoksia koskevassa lainsäädännössä raiskausrikokset oli porrastettu kolmeen luokkaan vakaavuusasteen mukaan. Luokat noudattavat enemmän fyysisen integriteetin loukkauksen vakavuuden astetta kuin seksuaalisen integriteetin loukkauksen astetta. (Niemi-Kiesiläinen 2000, 152.) Lievimmässä raiskausrikoksen asteessa, sukupuoliyhteyden pakottamisessa, voi tapahtua yhtä paljon seksuaalisen integriteetin loukkausta, kuin vakavimman asteisessa, törkeässä raiskauksessa. Jälkimmäisen vakavampi aste riippuu lainsäädännössä paljon siitä, kuinka törkeästi teossa on loukattu uhrin fyysistä integriteettiä. Vuodesta 2014 alkaen raiskausrikoksia on ollut kaksi luokkaa, raiskaus ja törkeä raiskaus (Rikoslaki 20 27.6.2014/509). Käytännön esimerkkejä seksuaalisesta väkivallasta ovat muun muassa juuri raiskaukset ja niiden yritykset.

Seksuaalista väkivaltaa lähellä oleva ilmiö on seksuaalinen ahdistelu, jota voidaan vaihtoehtoisesti nimittää myös sukupuoliseksi häirinnäksi. Seksuaalisen ahdistelun voi nähdä vallankäyttönä, jossa keinoina käytetään sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä seikkoja (Peltola 2008, 449). Seksuaalinen ahdistelu voi olla henkistä tai ruumiillista. Olennaista siinä on haukkumisen, leimaamisen tai epätoivotun koskettelun kaltaisten ahdistelun muotojen liittyminen kohteena olevan sukupuoleen tai seksuaalisuuteen.

Seksuaalisen väkivallan teot on Suomen laissa kriminalisoitu (Rikoslaki 20). Lait ovat yhdenlaisia normeja. Normeilla tarkoitetaan yhteiskuntatieteellisissä teorioissa ja tutkimuksissa yhteiskunnan tai yhteisön luomia käyttäytymissääntöjä. Muun muassa lait ovat kirjallisia normeja, mutta suurin osa normeista on epävirallisia, ei kirjallisia. (Laine 2014, 21.) Poikkeavuus syntyy, kun poiketaan normista. Lain tasolla seksuaalinen väkivalta on siis määritelty poikkeavaksi toiminnaksi. Seksuaaliseen väkivaltaan liittyy silti paljon epävirallisia kulttuurisia normeja, joita laki ei sisällä. Tällainen epävirallinen normi on esimerkiksi se, että naisen ei kuulu kävellä yöllä yksin syrjäisessä paikassa, etenkin humalassa. Tässä normissa on taustalla ajatus, että sitä rikkomalla voi joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi. Kulttuuriset normit ovat muuttuvia (Laine 2014, 22). Niitä voi myös olla samaan aikaan monenlaisia ja ne voivat olla keskenään ristiriitaisia. Esimerkiksi kaikki eivät hyväksy normia, jonka mukaan naisten pitää välttää syrjäisiä paikkoja, etenkin humalassa ja yöllä.

Seksuaalinen väkivalta rikoksena sisältää paljon piilorikollisuutta, eli suuri osa rikoksista jätetään ilmoittamatta poliisille. Tuttavan tekemät raiskaukset jäävät useammin ilmoittamatta kuin tuntemattomien tekemät raiskaukset (Honkatukia 2001, 27). Poliisille tehtyjen raiskausrikosilmoitusten määrästä on vaikea tehdä päätelmiä siitä, kuinka paljon raiskauksia tehdään (Honkatukia & Kainulainen 2007, 79). Viimeisimmässä naisuhritutkimuksessa vuonna 2005 tehtyyn kyselyyn vastanneista naisista noin viidennes oli 15 vuotta täytettyään kokenut ainakin kerran seksuaaliseen tekoon pakottamisen, sen yrityksen tai joutumisen seksuaalisen teon kohteeksi olleessaan puolustuskyvyttömässä tilassa (Piispa ym. 2006, 20-24). Seksuaalisen väkivallan tekijä on yleisemmin mies (Allison & Wrightsman 1998, 28). Uhri on useimmiten nainen. Näin ei kuitenkaan aina ole, vaan miehet ja naiset voivat molemmat olla raiskausrikoksissa tekijöinä tai uhreina. Vuonna 2013 poliisin tietoon tulleiden raiskausrikosten tekijöistä miesten osuus oli 99,5 % ja naisten 0,5 %. Uhreista naisia oli 98 % ja miehiä 2 %. (Lappi-Seppälä & Niemi 2014, 93.) Poliisin tietoon tulleet raiskausrikokset eivät kerro tilanteesta läheskään koko kuvaa,

mutta antavat hieman suuntaa sille, miten tekijyys ja uhrius jakautuvat, kun tarkastellaan sukupuolta.

Tässä tutkielmassa käytän aineistoa analysoidessani pääasiassa seksuaalisen väkivallan käsitettä. Tämän valinnan olen tehnyt siksi, että seksuaalinen ahdistelu ja seksuaalinen väkivalta liittyvät kiinteästi toisiinsa ja joskus on hankalaa vetää tiukkaa rajaa niiden välille. Käsitteet tulevat hyvin lähelle toisiaan esimerkiksi silloin, kun kyseessä on koettu seksuaalisen väkivallan uhka. Uhka on voinut ilmetä tavalla, jonka voi määritellä seksuaaliseksi ahdisteluksi. Uhkaavassa tilanteessa henkilön mieleen tulee myös seksuaalinen väkivalta, jonka kohteeksi hän voi pelätä joutuvansa. Kahdesta käsitteestä seksuaalinen väkivalta on mielestäni olennaisempi, koska se voi olla ainakin uhan tasolla läsnä tai sisällä seksuaalisessa ahdistelussa. Toisin päin sisällyttäminen ei toimi samalla tavalla. Seksuaalinen ahdistelu ei ole enää mielekäs käsite, kun puhutaan vaikkapa raiskauksesta. Lisäksi valintaani tukee se, että suurimmassa osassa aineistoni tarinoita olen tulkinut tarinan tapahtuman joko raiskauksen yritykseksi tai raiskaukseksi; seksuaaliseksi ahdisteluksi tulkittavia tapahtumia on vähemmän.

2.2 Kulttuuriset käsitykset seksuaalisesta väkivallasta

Seksuaalisuuteen ja seksuaaliseen väkivaltaan liittyy erilaisia kulttuurisia myyttejä ja käsityksiä, kuten stereotyyppisiä malleja siitä, millainen raiskaaja on, millainen raiskauksen uhri, missä raiskaus tapahtuu, mistä syistä raiskauksia tapahtuu ja miten syyllisyys raiskauksessa mielletään. Seuraavaksi esittelen kulttuurisia käsityksiä ja myyttejä seksuaalisesta väkivallasta aiemman Suomessa ja muualla läntisessä kulttuuripiirissä tehdyn tutkimuksen valossa. Läntisellä kulttuuripiirillä tarkoitan Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa. Näiden alueiden kulttuureissa on paljon yhteistä ainesta, joten alueilla tehty tutkimus kulttuurisista käsityksistä voi olla relevanttia myös, kun tarkastellaan suomalaisten kulttuurisia käsityksiä.

Merkittävää on, miten uhrin syyllisyyteen suhtautuminen vaihtelee sukupuolen mukaan. Naisuhrit esitettiin puheessa usein aktiivisina toimijoina, jotka ovat provosoineet raiskausta. Miesuhrit puolestaan esitettiin haavoittuvassa tai passiivisessa asemassa suhteessa raiskaukseen. Naisuhrien raiskauksista puhutaan tieteellisen ja objektiivisen kuuloisilla metaforilla, esimerkiksi todennäköisyyksien ja ennustettavuuden kautta. Miesuhrien raiskauksista käytetään esimerkiksi

sanoja painajaismainen ja kummallinen. (Anderson & Doherty 2008, 110-114.) Naisuhrin syyllisyys perustuu ajattelutapaan, jossa uhri näyttäytyy tyhmänä ja välinpitämättömänä suhteessa raiskatuksi joutumisen riskeihin (emt., 126). Riskit koskevat nimenomaan potentiaalista raiskauksen naisuhria, jonka pitää ymmärtää niitä välttää. Potentiaalisista miestekijöistä ei tässä yhteydessä puhuta. Kun keskitytään uhrin ottamiin riskeihin, riskit vertautuvat mielessäni esimerkiksi luonnonvoimiin, kuten säähän. Tällöin raiskauksen tekijä häivytetään ja seksuaalisesta väkivallasta tulee ikään kuin luonnonvoimien kaltainen asia, jolta tulee osata suojautua. Ajatus menee hiukan siihen tapaan, että jos näet sääennusteessa sateen olevan tulossa, etkä ota sateenvarjoa mukaan ulos lähtiessä, on oma syysi, jos kastut. Kun käsitellään rikoksia, uhrin myötävaikutus otetaan usein esiin juuri raiskausten kohdalla. Muiden rikosten, kuten väkivalta- ja omaisuusrikosten, kohdalla uhrin myötävaikutusta ei samalla tavalla oteta esiin. (Hahto 2004, 467.)

Kulttuurinen miesraiskaajan yksi stereotyyppi on suomalaisessa kulttuurissa puskaraiskaaja (Honkatukia 2001, 37). Hänen uhrinsa on nainen. Puskaraiskauksella tarkoitetaan uhrille tuntemattoman henkilön tekemää raiskausta julkisella paikalla, kuten puistossa. Tuntemattoman tekemä raiskaus on kulttuurinen seksuaalisen väkivallan stereotypia muuallakin läntisessä kulttuuripiirissä. Stereotyypisessä raiskauskäsityksessä tekijä on mies ja hänen motivaationsa on täysin seksuaalinen. Uhri puolestaan on nuori, viehättävä nainen. (Allison & Wrightsman 1998, 3.) Suomessa tuntemattoman tekijän päällekkäusraiskauksen stereotyyppi on korostunut muun muassa raiskausutisoinnissa (Mäkelä 2002, 92). Läheisten ja tuttavien tekemät raiskausrikokset jäävät usein ilmoittamatta (Honkatukia 2001, 27). Tämä voi kertoa siitä, että tuntemattoman yhtäkkinen teko tai sen yritys ei ehkä kyseenalaista teon luonnetta, mitä taas esimerkiksi parisuhteessa tapahtunut raiskaus voi aiheuttaa. Ajatus tämän takana lienee se, että etenkin parisuhde tekijän ja uhrin välillä voi kyseenalaistaa raiskauksen, koska tekijän ja uhrin välillä oletetaan muutenkin olevan seksuaalista kanssakäymistä. Ilmeisesti tähän käsitykseen kuuluu ajatus siitä, että miehellä on parisuhteessa ikään kuin käyttöoikeus naisen ruumiiseen. Seksuaalisen väkivallan uhriksi heteroparisuhteessa joutuneet naiset kertovat kokemuksistaan tavalla, joka muistuttaa tätä ajatusta. Jotkut parisuhteessa naispuolisoa kohtaan väkivaltaiset miehet vaikuttavat ajattelevan ja toimivan siten, että heillä on mielestään oikeus seksiin ja naisen seksuaalisuuden kontrollointiin (vrt. Nyqvist 2008, 155-158.) Suomen lainsäädäntö tuki tätä käsitystä pitkään. Naisen seksuaalinen itsemääräämisoikeus avioliitossa tunnustettiin laissa vasta vuonna 1994 (Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta 316/29.4.1994). Hallituksen esityksessä lainmuutokseksi vuonna 1992 todetaan, että asenteet Suomessa ovat muuttuneet, eikä avioliiton enää katsota poistavan puolisoitten seksuaalista itsemääräämisoikeutta (HE 365/1992).

Henkisen ja ruumiillisen väkivallan ja sukupuolen yhteydestä on olemassa dikotominen kulttuurinen myytti, jonka mukaan naiset käyttävät henkistä väkivaltaa ja miehet ruumiillista väkivaltaa. Heteroseksuaalista parisuhdeväkivaltaa tulkitaan joskus tämän myytin mukaan niin, että miehen fyysinen väkivalta on vastaus naisen henkiseen väkivaltaan. (Nyqvist 2008, 145.) Mahdollisesta on, että tämän myytin avulla selitetään ja tulkitaan joskus myös seksuaalista väkivaltaa. Jotkut parisuhteessa väkivaltaa tehneet miehet kuvaavat tunteitaan ja positiotaan tilanteessa, jossa puoliso on kieltäytynyt seksistä, puhetavalla, joka asettaa miehet itsensä uhriposition. Kieltäytyminen on miesten mielestä vallankäyttöä ellei jopa henkistä väkivaltaa, joka asettaa miehen sietämättömään asemaan, mistä seuraa ruumiillista ja kenties myös seksuaalista väkivaltaa. (Nyqvist 2008, 142-143.) Kun keskustellaan parisuhdeväkivallasta, seksuaalinen väkivalta jää usein piiloon ja keskiössä on ruumiillinen väkivalta. Voi kuitenkin kysyä, miten esimerkiksi jatkuvan ruumiillisen väkivallan ja sen uhan kanssa parisuhteessa elävällä henkilöllä on aito mahdollisuus ylipäänsä edes yrittää kieltäytyä seksuaalisesta kanssakäymisestä.

Uhrin ja tekijän välisen parisuhteen lisäksi on joukko muitakin seikkoja, joita voidaan käyttää kyseenalaistamaan teon luonnetta raiskauksena, tai joiden avulla vieritetään syytä teosta uhrille. Tekijän tai uhrin humalatila on yksi tällainen seikka. Uhrin humalatilaa voidaan käyttää apuna, kun vähätellään tapahtunutta raiskausta tai murennetaan uhrin uskottavuutta. (Honkatukia 2001, 57-58, 64.) Tähän liittyy se, että naiset ja tytöt muutenkin mielletään heteroseksuaalisuuden suhteen eräänlaisiksi portinvartijoiksi (Honkatukia 2001, 64; Honkatukia 2000, 39). Portinvartijana tytön täytyy vartioida sekä itseään että poikia. Nuoren tytön humalatila voidaan jopa tulkita siten, että tyttö ei halua määritellä rajoja esimerkiksi miesten käytökselle, ja näin vieritetään vastuuta mahdollisesta seksuaalisesta väkivallasta sen uhrille (Honkatukia 2000, 39).

Naisuhrin kunniallisuutta tai kunniaattomuutta voidaan myös käyttää, kun syyllistetään seksuaalisen väkivallan uhria. Yhden länsimaisen kulttuurisen käsityksen mukaan naiset voi jakaa kahteen kategoriaan, kunniallisiin ja huoriin. Huorat ansaitsevat tulla raiskatuiksi tämän ajatuksen mukaan. (Allison & Wrightsman 1998, 30.) Suomalaisessa kulttuurissa naisen olemusta ja seksuaalihistoriaa on otettu esiin vähemmän, ainakin rikosilmoitusten osalta (Honkatukia 2001, 64). Suomalaisessa kulttuurissa naista koskeva kaksijakoinen käsitys ei siis ole niin jyrkkä kuin jossain muualla (vrt. Allison & Wrightsman 1998, 30). Poikkeuksena tästä on ollut ainakin keskustelu naisten soveliaasta vaatetuksesta, kun on pohdittu, että aiheuttaako esimerkiksi minihameen tai muun paljastavaksi mielletyn vaatetuksen käyttäminen raiskatuksi tulemistä.

Yksi kestopöytäseksuaalisen väkivallan suhteen on ollut se, missä määrin ilmiössä on kyse seksuaalisuudesta ja missä määrin väkivallasta tai vallankäytöstä laajemminkin. Raiskauksen teon tekijän motiivi on mielletty vain seksuaalisena, vaikka tosiasiasa motiivit vaihtelevat (Allison & Wrightsman 1998, 3-4). Esimerkiksi Suomen suurimman sanomalehden Helsingin Sanomien raiskausuutisoinnissa on näkynyt käsitys raiskauksesta ensisijaisesti seksinä (Mäkelä 2002, 73-74). Seksuaalista väkivaltaa ei kuitenkaan tarvitse ajatella joko seksinä tai väkivaltana. Raiskauksen voi esimerkiksi nähdä vallan ja dominanssin ilmauksena, jossa käytetään seksuaalisia keinoja. (Lees 1997, 6). Miehen raiskaamaksi joutumisen ajatellaan joskus olevan vähemmän kamalaa naisille ja homomiehille, koska näille henkilöille seksuaalinen kanssakäyminen miehen kanssa voi olla muuten mieluisaa (Anderson & Doherty 2008, 127). Tässä ajattelussa raiskaus ei selvästi eroa suostumukseen perustuvasta seksistä.

Joskus raiskauksen mielletään olevan seurausta raikkaajan luonnollisesta maskuliinisesta ja siten voimakkaasta seksuaalivietistä. Joskus taas raikkaajan nähdään edustavan maskuliinista, mutta patologista seksuaalisuutta. Jotkut seksuaalista ahdistelua kokeneet nuoret suomalaiset tytöt käyttävät käsitystä poikien luonnollisesta voimakkaasta seksuaalisuudesta selittämään poikien heihin kohdistamaa ahdistelua. Näiden tyttöjen mukaan ahdistelua selittivät tekijän maskuliininen seksuaalisuus sinänsä, mutta myös sen vapaampi ilmeneminen tekijän ollessa humalassa, sekä tekijän rakastuminen. (Honkatukia 2000, 38-41.) Tähän liittyy myös käsitys heteroseksuaalisesta kanssakäymisestä, jossa poika on aktiivinen osapuoli ja tyttöjen kuuluukin jossain määrin sietää fyysisen koskemattomuuden loukkauksia (emt., 40). Tytön fyysisen ja seksuaalisen integriteetin loukkaaminen – ainakin jossain määrin – asettuu tässä katsannossa normaaliksi seuraukseksi maskuliinisesta seksuaalisuudesta ja luonnolliseksi mielletystä heteroseksuaalisesta järjestyksestä.

Raiskauksiin liittyy erilaisia kulttuurisia käsityksiä, joita on tutkimuksessa kutsuttu myyteiksi. Monet myytit kuvaavan naisuhrin käytöstä, eivät niinkään miestekijää. Kun on tutkittu ihmisten asenteita seksuaaliseen väkivaltaan liittyen, on käytetty esimerkiksi näitä kahta myyttistä väittämää: Nainen, joka menee ensitreffeillä miehen asuntoon, antaa ymmärtää, että on halukas seksiin. Jos nainen tai tyttö suostuu jonkinlaiseen hyväilyyn ja tilanne karkaa hänen hallinnastaan, on hänen oma vikansa, jos mies raikkaa hänet. (Russell 1998, 134-135.) Yhden raikkausmyytin mukaan naiset tietoisesti tai alitajuisesti haluavat tulla raikkatuiksi. Toisen myytin mukaan taas kaikki terveet naiset pystyvät vastustamaan raikkausta, jos oikeasti tahtovat. (Allison & Wrightsman 1998, 98; Russell 1998, 134-135.) Vastustelua kuvaava myytti on hyvin erikoinen, kun ajattelee sitä tosiasiasa,

että keskimäärin miehet ovat ruumiillisesti naisia vahvempia. Vastustelun mahdollisuuden ja raiskaustoiveen myytit voivat tukea toisiaan, kun selitetään tai oikeutetaan raiskausta. Niitä voi yhdistellä siten, että jos nainen ei ole vastustelullaan pystynyt estämään raiskausta, kertoo se siitä, että nainen oikeasti halusikin tulla raiskatuksi.

Vastustelu liitetään laajemminkin seksuaaliseen väkivaltaan. Yhden kulttuurisen käsityksen mukaan teko määrittyy raiskaukseksi nimenomaan sitä kautta, että uhri vastustelee tekijää selvästi, ja mielellään myös ruumiillisesti. Tämä on näkynyt esimerkiksi Suomessa raiskausrikoksista vuonna 1998 ylöskirjatuissa rikosilmoituksissa, joissa uhrin vastustelun konkreettinen kuvaaminen oli hyvin yleistä (Honkatukia 2001, 53). Tähän liittyy myös ajatus siitä, että heteroseksuaalisessa kanssakäymisessä miehellä on oikeus käyttää jonkin verran painostusta naisen vastarinnan murtamiseksi. Raiskauksesta syytetty mies voi esimerkiksi sanoa, että hän olisi kyllä lopettanut, jos nainen olisi vastustellut enemmän. (Honkatukia 2001, 59).

Käsitys siitä, että heteroseksuaalisessa kanssakäymisessä on normaalia, että nainen vastustelee, ei ole vain suomalainen ilmiö. Tässä ajatusmaailmassa naisen tulee vastustaa riittävästi tai kunnolla, jos ei oikeasti halua seksiä. (Anderson & Doherty 2008, 6-7.) Tällainen käsitys on käytännössä todella ongelmallinen. Riittävän kovan vastustelun määrittely on mahdotonta, joten raiskaaja voi periaatteessa aina vedota siihen, että uhri ei vastustellut kunnolla, joten kyseessä ei ollut raiskaus – puhumattakaan siitä, että yksi ihmisen tavanomainen reaktio uhkaavassa tilanteessa on jähmettyminen. Kaikki eivät kykene taistelemaan vastaan.

Vastustelu ja tekijän käyttämä ruumiillinen väkivalta ovat käytännössä olleet raiskauksen tunnusmerkkejä Suomessa. Toinen vaihtoehtoinen tapa määrittää raiskausta ja muuta seksuaalista väkivaltaa on suostumus tai sen puute. Tässä käsityksessä ajatellaan, että yhdyntä, johon ei ole toisen osapuolen suostumusta, on raiskaus. Suomessakin on lainsäädännön tasolla otettu yksi askel suostumusperustaisen raiskauskäsityksen suuntaan. Hallitus esitti vuonna 2010, että myös itse itsensä puolustuskyvyttömään tilaan saattaneen henkilön kanssa yhdynnässä oleminen on raiskaus (HE 283/2010). Eduskunta hyväksyi lakimuutoksen (Rikoslaki 20). Muutos koskee esimerkiksi tilannetta, jossa mies on itsensä humalaan juoneen ja sammuneen naisen kanssa yhdynnässä. Ennen lakimuutosta tällainen teko katsottiin rikoslaissa seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Vuonna 2014 seksuaalirikoslakia tiukennettiin tekijän näkökulmasta lisää, kun lievimmän asteinen tekomuoto, sukupuoliyhteyden pakottaminen, poistettiin ja yhdistettiin tekemuodon raiskaus kanssa (Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta 509/2014 27.6.2014). Edelleen raiskausrikokseen kuitenkin

sisältyy sen yhteydessä uhrille tehty ruumiillinen väkivalta. Tekijä ei yleensä saa raiskauksen uhrille raiskauksen yhteydessä tekemästään ruumiillisesta väkivallasta erillistä pahoinpitelytuomiota.

2.3 Suomalaiset nuoret ja seksuaalinen kaltoin kohtelu

Nuoruus on tutkielmani kannalta olennainen käsite, koska tutkin nuoria. Ajattelen nuoruuden olevan elämän ajanjakso, jonka rajat ja sisältö ovat kulttuurisidonnaisia. Nuoruutta pidetään usein erilaisten siirtymien värittämänä elämänvaiheena (Puuronen 2006, 11). Sen voi nähdä esimerkiksi siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Toisaalta nuoret ja nuoruus ovat myös jotain muuta kuin pelkkiä toisten määreiden negatioita, esimerkiksi ei-lapsia tai ei-aikuisia. Erilaiset instituutiot ja ihmiset asettavat nuorille tiettyjä odotuksia heidän ikänsä takia; samoin heihin kohdistuu tietynlaista vallankäyttöä nimenomaan siksi, että he ovat nuoria. (Aaltonen 2006, 24.) Siksi nuoria on mielekästä tutkia myös omana ryhmänään, eikä esimerkiksi pelkästään lapsien tai aikuisten yhteydessä.

Tutkielmassani mielenkiinnon kohteena ovat nuoret, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä. Täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen ihmisen yhteiskunnallinen asema muuttuu, ja hän saa uusia oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka koskevat vain täysi-ikäisiä – esimerkiksi äänioikeuden ja velvollisuuden periaatteessa itse huolehtia itsestään, kun huoltajien juridinen vastuu nuoresta päättyy. Mielenkiintoni kohdistuu 15-16 -vuotiaisiin nuoriin, joilla ei vielä ole täysi-ikäisen henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia. He ovat erityisessä elämänvaiheessa, jossa heitä ei enää pidetä lapsina, mutta toisaalta he eivät ole vielä täysi-ikäisiäkään. Täysi-ikäisiä nuoria henkilöitä kutsutaan nykyään usein nuoriksi aikuisiksi, joita tutkimani nuoret eivät siis vielä olleet.

Yksi nuoruuteen ja nuorena elämiseen liittyvä seikka on se, että nuoret aletaan nähdä seksuaalisina toimijoina, mikä liittyy osaltaan nuoren ruumiissa tapahtuviin fysiologisiin muutoksiin (Aaltonen 2006, 25). Katson, että nuoruus on tästä syystä erityisellä tavalla merkityksellinen elämänvaihe seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden kannalta. Siksi on perusteltua tutkia juuri alaikäisten nuorten käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta. He elävät merkittävää vaihetta, jossa seksuaalisuus kehittyy kohti aikuisten seksuaalisuutta. Nuoruus elämänvaiheena ei merkitse täsmälleen samoja asioita eri sukupuolille (Aaltonen 2006, 23) – sama toki koskee myös muita sosiaalisia määreitä, kuten etnisyyttä ja yhteiskuntaluokkaa. Nuorille tytöille ja pojille asetetaan suomalaisessa kulttuurissa

erilaisia vaatimuksia seksuaalisuuden alueella (Honkatukia 2000, 23). Yhtenä esimerkkinä erilaisesta asemasta voi pitää tyttöjen omasta seksuaalisuuteen liittyvästä maineestaan ja sen menetyksestä kantamaa huolta, jota pojilla ei samalla tavalla ole (Saarikoski 2001, 39-43).

Suomessa alettiin 1990-luvulla nostaa julkisessa keskustelussa jonkin verran esiin nuorten kokemaa sukupuolista häirintää, jota katsottiin tapahtuvan esimerkiksi oppilaitoksissa. Aluksi peruskoulu oli rajattu sellaisista tasa-arvolain kohdista pois, jotka kieltävät häirinnän. Lakia muutettiin vuonna 2005 siten, että peruskoulu kuuluu sen piiriin. Nuorten kokemaa seksuaalista ahdistelua on siis Suomessa nykyään tunnustettu myös lainsäädännön tasolla. (Aaltonen 2006, 16.) Tutkimuksenkin piirissä on 2000-luvulla kiinnostuttu nuorista ja seksuaalisesta ahdistelusta ja väkivallasta (esim. Honkatukia, Niemi-Kiesiläinen & Näre 2000, Saarikoski 2001 ja Aaltonen 2006). Seksuaalisesta väkivallasta on alettu kysyä myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnallisissa kouluterveyskyselyissä. Eri vuosina tehdyissä kyselyissä on kuitenkin ollut hieman eri tavalla muotoillut kysymykset, joten ne eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia (Luopa ym. 2014, 23).

Viimeisin kouluterveyskysely on tehty vuonna 2013. Siihen on vastannut noin 84 % Suomen yläkoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaista, 77 % lukioiden lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista sekä arviolta 37 % ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Luopa ym. 2014, 16). Kyselyssä seksuaaliseksi väkivallaksi on määritelty tahdonvastainen intiimi koskettelu, seksiin painostaminen tai pakottaminen sekä maksun tarjoaminen seksistä. Vuoden 2013 kyselyssä ammattiin opiskelevista tytöistä 33 %, lukiossa opiskelevista tytöistä 23 % ja peruskoulussa olevista tytöistä 20 % ilmoitti kokeneensa seksuaalista väkivaltaa joskus tai toistuvasti. Pojista 6-11 % ilmoitti kokeneensa seksuaalista väkivaltaa joskus tai toistuvasti. Eniten seksuaalista väkivaltaa pojista olivat kokeneet ammattikoululaiset ja vähiten lukiolaiset. (Luopa ym. 2014, 23.) Seksuaalisen väkivallan kohteena olemisen kokemus ei siis ole nuorten keskuudessa marginaalista, vaan koskettaa monia. Kohteeksi joutuneiden lisäksi seksuaalinen väkivalta vaikuttanee muidenkin nuorten kokemusmaailmaan. He luultavasti tietävät, että seksuaalista väkivaltaa tapahtuu ja voisi ehkä tapahtua heillekin. Vuoden 2013 kyselyn vastauksista voi päätellä, että hyvin moni nuori tuntee seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneen nuoren henkilön.

3 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa esittelen tutkimusasetelmani eri osa-alueet. Aloitan tutkimuskysymyksistä, joiden jälkeen käsittelen eläytymismenetelmää ja aineistoani. Sitten kerron narratiivisesta näkökulmasta sekä analyysissä käyttämästäni Burken viisikulmiosta (1962).

3.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymykseni on seuraava: **Millaisia kulttuurisia käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta nuoret tuovat tarinoissa esiin?**

Kulttuurisilla käsityksillä tarkoitan suomalaisessa kulttuurissa mahdollisia tapoja ymmärtää, selittää tai tulkita seksuaalista väkivaltaa. Sana käsitys on merkitykseltään lähellä sanaa ymmärrys. Molemmat sanat liittyvät läheisesti tietämiseen. Käsityksellä tarkoitan kulttuurista tietoa, jota ilmiöstä on olemassa. Tieto on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentunutta (Berger & Luckmann 1994). Tiedolla tarkoitan myös esimerkiksi sitä, mitkä arvot ja kulttuuriset normit yhteisesti tiedetään tai on mahdollista tietää. Normit seksuaalisen väkivallan kohdalla voivat liittyä vaikkapa uhriin, tekijään ja syyllisyyteen. Muuta kulttuurista tietoa seksuaalisesta väkivallasta voivat olla myös muun muassa käsitykset siitä, missä ja millaisissa paikoissa seksuaalista väkivaltaa tapahtuu ja millaisissa paikoissa ei tapahdu. Ilmiöitä koskeva kulttuurinen käsitys voi koskea myös sitä, miten koko ilmiön olemassaoloa selitetään. Selittämällä tarkoitan esimerkiksi sitä, mistä syistä esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa ajatellaan tapahtuvan.

3.2 Eläytymismenetelmä ja kehyskertomukset

Tutkimuskysymykseni koskevat jaettuja, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyneitä sekä siinä muuttuvia käsityksiä. Eläytymismenetelmässä ihmisten ei yleensä ajatella kirjoittavan omista kokemuksistaan, vaan sen avulla on mahdollista saada tietoa kulttuurisista käsityksistä, merkityksistä ja tulkinnoista. Se on sopiva metodi tutkielmaani, koska sen avulla tuotetusta aineistosta on mahdollista saada vastauksia tutkimuskysymyksiini. Eläytymismenetelmällä kerätyn

aineiston ajatellaan kertovan yhteisesti jaetusta kulttuurin kuvastosta (Eskola & Suoranta 2001, 116).

Eläytymismenetelmä on kvalitatiivinen tutkimusmetodi. Siinä tutkimukseen osallistuville annetaan ensin luettavaksi kehyskertomukseksi kutsuttu orientaatio, minkä jälkeen osallistuja kirjoittaa kehyskertomuksen pohjalta lyhyen tarinan (Eskola & Suoranta 2001, 110). Eläytymismenetelmän keskeisenä piirteenä pidetään kehyskertomusten variointia. Sen avulla voidaan tarkastella, miten tämän yhden tekijän muutos vaikuttaa kertomuksiin. (Eskola & Suoranta, 2001, 110.) Esimerkiksi kehyskertomukset voisivat muuten olla täysin samanlaisia, mutta toisessa kehyskertomuksessa esiintyvä henkilö olisi mies ja toisessa nainen. Tällaisessa tapauksessa tietysti tarkasteltaisiin sitä, miten sukupuoli vaikuttaa vastaajien kirjoittamiin kertomuksiin. Vertailu on kertomusten varioinnin kautta yleensä yksi keskeinen tapa analysoida eläytymismenetelmällä kerättyjä tarinoita (Eskola & Suoranta 2001, 112). Tämän tutkielman analyysissä eri kehyskertomusten pohjalta tuotettujen tarinoiden vertailu ei kuitenkaan ole analyysin keskiössä. Käyttämäni analyysimenetelmä pohjautuu narratiiviseen lähestymistapaan ja Kenneth Burken (1962) viisikulmioon, joita käsittelen tarkemmin jäljempänä.

Olen soveltanut eläytymismenetelmää siten, että olen käyttänyt kahta eri kehyskertomusta, jotka eroavat toisistaan merkittävästi, mutta joissa on myös paljon olennaisia yhtäläisyyksiä. Ne siis eroavat toisistaan enemmän kuin esimerkiksi vain yhden sanan verran. Kehyskertomuksen käyttö on piirre, joka tekee eläytymismenetelmästä erityisen ja erottaa sen muista laadullisista menetelmistä (Saaranen & Eskola 2004, 146). Kehyskertomuksissani on kaksi erilaista ympäristöä tai kontekstia. Toisessa kontekstina on kotibileet ja toisessa internetissä tapahtuvien kohtaamisten maailma. Nimitän kehyskertomuksia tästä eteenpäin *bilekehukseksi* ja *nettikehukseksi*. Molemmat kehyskertomukset ovat lyhyitä ja keskittyvät oleellisiin asioihin, mihin eläytymismenetelmän kehyskertomusta tehtäessä yleensä pyritään (Eskola & Suoranta 2001, 114). Lyhyys mahdollistaa esimerkiksi sen, että kirjoittajat tarttuvat suunnilleen samoihin asioihin ja vihjeisiin kehyksessä. Liikaa ohjailua ei ole mielekääntä antaa pitkän kehyskertomuksen muodossa, koska silloin on hankalampaa sanoa, mistä tarinoiden pohjalta tuotettu aineisto lopulta kertoo. Lyhyessä kehyksessä on selkeämpää havaita ja eritellä, mitkä seikat kehyksessä ohjaavat kirjoittajia.

Molemmissa kehyksissäni on samat henkilöt ja tarinoiden kuluissa on yhtäläisyyksiä. Molemmissa myös kuvaillaan tietty lähtötilanne sekä tilanne myöhemmin, ja pyydetään kertomaan, mitä näiden välissä on tapahtunut. Käyttämäni kehyskertomukset, bilekehys ja nettikehys, ovat seuraavia:

Bilekehys

Ninan vanhemmat olivat viikonlopun poissa, ja hän oli päättänyt sinä aikana järjestää kotibileet. Kun bileet olivat kestäneet jo jonkin aikaa, Nina huomasi ystävänsä Jennan ryntäävän ulos yläkerran huoneesta puolipukeissa ja itkien.

Kerro lyhyt tarina siitä, mitä oli tapahtunut.

Nettikehys

Jenna oli koulun jälkeen menossa ensimmäistä kertaa tapaamaan ihmistä, johon hän oli tutustunut netissä. Illalla Jennan ystävä Ninan puhelin soi. Soittaja oli Jenna, joka kuulosti hätäntyneeltä ja itkuiselta.

Kerro lyhyt tarina siitä, mitä oli tapahtunut.

Molemmissa kehyskertomuksissa johdattelen lukijaa kuvittelemaan, että on tapahtunut jotain negatiivista. Itku on molemmista kertomuksista löytyvä negatiivisuuden liittyvä vihje. Lisäksi molemmissa kehyksissä viitataan myös jonkinlaiseen hätään tai emotionaalisesti järkyttävään tilanteeseen, toisessa verbin ryntääminen ja toisessa adjektiivin hätäinen avulla. Bilekehyksessä on vielä maininta, että Jenna on puolipukeissa. Tämä on seksuaaliseen väkivaltaan liittyvä vihje, jota ei löydy nettikehyksestä.

Olen pyrkinyt siihen, että molemmista kehyksistä ymmärtää, että kyseessä ovat alaikäiset nuoret henkilöt. Kotibileet liitetään tilanteena yleensä nuoriin, minkä lisäksi bilekehyksessä mainitaan, että ”vanhemmat olivat viikonlopun poissa”, eli kyse on vielä kotona vanhempien kanssa asuvista nuorista. Nettitarinassa samaa asiaa ajaa maininta ”koulun jälkeen”. Henkilöiden nimet Nina ja Jenna on valittu, koska ne ovat yleisempiä nuorempien kuin vanhempien ihmisten niminä – viittaavat siis nekin nuoruuteen. Nimeämällä henkilöt on myös tavoiteltu sitä, että pyydetty tarina syntyisi helpommin – että kehys laittaisi mielikuvituksen liikkeelle. Samaa voisi tavoitella minämuotoisen kehyksen avulla, jota en halunnut tutkimuseettisistä syistä käyttää. Oli mahdollista, että jollekin tarinan kirjoittaneelle olisi käynyt jotain ikävää kehyksessä kuvatun kaltaisessa tilanteessa.

Kotibileet valikoituivat kehyksen kontekstiksi, koska aiemman tutkimuksen perusteella alkoholiin ja seksuaaliseen väkivaltaan liittyy mielenkiintoisia käsityksiä. Esimerkiksi uhrin humalataila saattaa vaikuttaa tapahtuneesta raiskauksesta tehtyihin tulkintoihin (Honkatukia 2001, 57-58). Alkoholi on myös suomalaisten alaikäisten nuorten eniten käyttämä päihde (Lavikainen 2009, 73). Kotibileet ovat myös konteksti, jossa nuoret ovat keskenään, ilman aikuisten läsnäoloa. Bilekehysten pohjalta

saa luultavasti aineistoa nuorten keskinäisestä seksuaalisesta väkivallasta. Bileet olivat myös yksi yleinen konteksti, jossa nuoret tytöt kertoivat vuonna 1998 koululaiskyselyssä kokeneensa seksuaalista ahdistelua tai väkivaltaa (Honkatukia 2000, 36). 2010-luku on ajallisesti jo melko kaukana kyselyn ajankohdasta, mutta nuorten kotibileitä luultavasti edelleen pidetään – onko niiden määrä tai laatu muuttunut, siitä ei tietoa löytynyt. Netissä solmittujen tuttavuuksien maailman valitsin toisen kehyskertomuksen kontekstiksi, koska nuoret vuorovaikuttavat paljon internetin erilaisissa ympäristöissä ja välineissä. Nuoret voivat kokea seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa myös netissä solmittujen tuttavuuksien taholta. Internetin avulla toteutettu seksuaalinen hyväksikäyttö on tullut niin paljon esiin esimerkiksi viranomaisyhteyksissä, että on tehty ammattilaisille ja vanhemmille suunnattuja oppaita ja aiheesta valistavia tekstejä (esim. Internet ja lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Ota puheeksi). Nettikehys myös mahdollistaa eri-ikäisten ihmisten mukaan tuleminen aineistoon. Alaikäisenä nuorena lienee todennäköisempää tutustua eri-ikäisiin ihmisiin internetissä kuin kotibileissä.

Käytin siis kahta erilaista kehyskertomusta, jotka poikkesivat toisistaan enemmän kuin yhden tekijän muutoksen verran. Kehykset voi tulkita kahdeksi täysin eri kehyskertomukseksi. Toisaalta niiden voi tulkita hyvin löyhästi olevan saman tarinan eri variaatioita, joissa tilanne ja konteksti eroavat, mutta muut olennaiset kohdat ovat samoja – henkilöt, vihjeet tapahtuneesta sekä kehyksen neutraali alkutilanne ja negatiivisella emotionaalisuudella ladattu lopputilanne.

3.3. Aineisto

Aineistoni koostuu keräyshetkellä isokoulutuksessa olleiden 15-16 -vuotiaiden nuorten kirjoittamista eläytymistarinoista. Eläytymistarina tarkoittaa tarinaa, joka on kirjoitettu eläytymismenetelmässä käytetyn kehyskertomuksen perusteella. Käytin kahta erilaista kehyskertomusta, joista ensimmäisen kontekstina oli kotibileet ja toisen internetissä solmittujen tuttavuuksien maailma. Myös aineiston tarinat sijoittuvat näihin kahteen kontekstiin.

Nuoret kirjoittivat tarinat käsin samaan A4-kokoiseen paperiin, josta he myös lukivat kehyskertomuksen. Yksi nuori kirjoitti yhden tarinan, joka oli sattumanvaraisesti joko bilekehukseen tai nettikehukseen pohjautuva. Kehyskertomus oli kirjoitettu koneella ja printattu; se vei vastauspaperista vain vähän tilaa. Nuorille antamani paperit löytyvät tutkielman liitteistä.

Saatuani käsin kirjoitetun aineiston kirjoitin kaikki sen sisältämät tarinat tietokoneelle tekstitiedostoksi ja numeroin ne samalla juoksevilla numeroilla. Biletarinoilla on omat juoksevat numeronsa ja nettitarinoilla omansa. Aineiston yksittäisten tarinoiden pituus vaihteli melko paljon, mutta kaikki tarinat jäivät koneelle kirjoittamisen jälkeen 12 koon fontilla alle puolen sivun pituisiksi.

Aineistossani on yhteensä 20 bilekehysten pohjalta kirjoitettua tarinaa ja 13 nettikehysten pohjalta kirjoitettua tarinaa. En kuitenkaan ole ottanut mukaan tarkempaan analyysiin kuin osan tarinoista. Varsinaista tarkemmin analysoitua tutkimusaineistoa on biletarinoiden osalta 9 ja nettitarinoiden osalta 14 kappaletta. Tarkempaan analyysiin valitsin ne tarinat, joissa oli tavalla tai toisella mukana tutkielmani aihe, seksuaalinen väkivalta. Tyttöjä tämän tarkemmin analysoidun aineiston kirjoittajista oli 15 ja poikia 7; lisäksi yksi henkilö ei kertonut sukupuoltaan. Narratiivisesta analyysistä pois jääneitä tarinoita on yhteensä 10, joista 6 on nettitarinoita ja 4 biletarinoita. Näiden tarinoiden kirjoittajista tyttöjä oli 5 ja poikia 4; lisäksi yksi kirjoittaja ei kertonut sukupuoltaan.

Seuraavassa taulukossa 1 esittelen lyhyesti tarkemmasta analyysistä pois jääneet tarinat. Olen valinnut keskeiseksi asiaksi kustakin tarinasta sen, mikä niissä selittää kehystomuksessa kerrotun Jennan itkuisuuden ja hätäannuksen. Suluissa olevat numerot viittaavat siihen, kuinka monessa tarinassa kerrottu asia on tullut esiin.

Taulukko 1. tarinat ilman seksuaalista väkivaltaa

Biletarinat	Nettitarinat	Nettitarinat	Nettitarinat	Nettitarinat
Ongelmat seksissä ja/tai rakkaudessa (4)	Henkilö ei täytä Jennan odotuksia (2)	Omaisuu den vahingoittaminen (2)	Huumori (1)	Rakkauden tunnustaminen (1)
Jenna tai poikaystävä jää kiinni pettämisestä. (2) Ihastus ei anna Jennan tunteille vastakaikua. (1) Jennan ja poikaystävä yllätetään kesken seksin. (1)	Odotukset henkilöä kohtaan eivät täyty tapaamisessa. (2)	Henkilö on odotettua vanhempi ja varastaa Jennan omaisuutta (1) Henkilö rikkoo Jennan omaisuutta, mistä seuraa riita.(1)	Henkilö oli mutaatio, mikä pelotti ensin Jennaa. Ninan kanssa puhuttuaan Jenna kuitenkin uskalsi ystäväystyä mutaation kanssa. (1)	Henkilö on poika, joka tunnustaa tapaamisessa rakastavansa Jennaa. (1)

Taulukossa 1 näkyy, miten taulukon tarinoiden aiheet ovat jakautuneet eri tavalla bile- ja nettitarinoissa. Biletarinoissa kaikki neljä analyysistä pois jäänyttä tarinaa selittävät kehyskertomuksessa ollutta Jennan itkua rakkauteen tai seksiin liittyvillä ongelmilla. Nettitarinoissa taas suurin osa kertoo muusta kuin rakkauteen liittyvistä asioista, eikä yksikään kerro seksistä. Ero voi johtua esimerkiksi siitä, että bilekehyksessä on mainittu, että Jenna on puolipukeissa. Tämä on voinut johdattaa ajatukset seksiin. Vastaavaa vihjettä ei ollut nettikehyksessä, vaan siinä kerrottiin vain Jennan olevan itkuinen ja hätäntynyt.

Seuraavassa taulukossa 2 esitän aineiston, jossa seksuaalista väkivaltaa tuodaan esiin:

Taulukko 2. Seksuaalista väkivaltaa sisältävät tarinat

Biletarinat (9)	Nettitarinat (14)
Seksuaalinen väkivalta tai sen uhka tulee esiin	Seksuaalinen väkivalta tai sen uhka tulee esiin

Varsinaiseen analyysiin valitsin taulukon 2 tarinat. Valinnan perusteena oli se, että näissä tarinoissa tuotiin esiin tutkielmani aihe eli seksuaalinen väkivalta. Seksuaalinen väkivalta tuotiin esiin joko

seksuaalisen väkivallan teon, teon yrityksen tai Jennan kokeman seksuaalisen väkivallan uhan kautta.

3.4 Aineiston kerääminen

Kun aloin pohtia, mistä voisin kerätä 15-16 -vuotiaiden nuorten kirjoittamia eläytymistarinoita, mielessäni oli kaksi olennaista lähtökohtaa. Ensimmäinen asia oli se, että tarvitsen tilanteen, jossa ikäryhmää edustavia nuoria on isompi ryhmä kerralla koossa. Tavoitteena minulla oli noin 40-50 tarinan kokoinen aineisto. On helpompaa tavoittaa näin monta nuorta silloin, kun he ovat valmiiksi jotain muuta tarkoitusta varten samassa tilassa.

Kun valitsin aineiston keräämisen tilannetta, toinen lähtökohtani oli tutkimuseettinen: eli miten kerätä aineisto ja käsitellä sitä eettisesti kestäväällä tavalla. Tutkimuseettisten näkökulmien olisi hyvä kulkea mukana koko tutkimusprosessin ajan (Kallio, 184). Eettisesti tehty tutkimus aroistakaan aiheista ei edellytä joidenkin tiettyjen jäykkien toimintatapojen noudattamista, vaan se onnistuu tutkimuseettisen kysymyksen asettelun ja ajattelun sisäistämällä tutkimuksen eri vaiheissa (Puusniekka, Anna & Eskola, Jari & Itäpuisto, Maritta & Launonen, Mirka & Rautsiala, Tarja 2004, 43). Perustavanlaatuinen lähtökohtani oli muun muassa se, että tarinan kirjoittaminen olisi nuorille aidosti vapaaehtoista. Vapaaehtoisuuden tärkeyttä lisää se, että tutkimusaiheeni voi pitää arkana aiheena. Yhteiskuntatieteissä tutkija voi joutua erityisesti pohtimaan tutkimuseettisiä kysymyksiä jo tutkimusaiheensa perusteella (Heikkilä 2002, 165). Seksuaalinen väkivalta on asia, joka aiheuttaa sen kohteeksi joutuneille kärsimystä (vrt. Raijas 2000, 1, 10.). Sellaisillekin henkilöille, joita aihe ei ole omassa elämässä konkreettisesti koskettanut, se voi olla järkyttävä. Seksuaalinen väkivalta voi olla arka myös aikuisille. Tutkielmassani tutkimuksen kohteena ovat alaikäiset nuoret, jotka voivat olla haavoittuvammassa asemassa kuin aikuiset, sillä heidän psyykinen kehityksensä on vielä kesken. Sekä aiheen arkuutta tai järkyttävyyttä että tutkittavan ryhmän tavallista haavoittuvampaa asemaa pidetään seikkoina, jotka tekevät tutkimuskohteesta tavallista arkaluontoisemman. Tällöin tutkimuseettisiin kysymyksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. (Puusniekka ym. 2004, 45.)

Halusin löytää aineiston keräämiselle sellainen tilanteen, joka ei olisi nuorille kohtuuton. Esimerkiksi urheiluharrastuksessa voi olla iso ryhmä nuoria samaan aikaan koolla, mutta mielestäni

ei olisi kohtuullista mennä keräämään aineistoni tarinoita tällaisesta tilanteesta. Nuoret tuskin olisivat orientoituneita pohtimaan tutkielmani aiheen tapaisia asioita urheiluharjoituksiin mennessään. Toinen asia on se, että etsin myös sellaista kontekstia, jonka puitteissa nuorilla olisi mahdollista keskustella luottamuksellisesti jonkun aikuisen ja ammattimaisen henkilön kanssa, jos aineistoni tarinan kirjoittaminen olisi herättänyt kysymyksiä tai alkanut painaa mieltä. Monien harrastusten ohjaajat eivät ole esimerkiksi sosiaalialan ammattilaisia, eikä heidän tarvitsekaan sellaisia olla.

Koulussa nuoria on tietysti saavutettavissa iso määrä kerrallaan. Koulun oppitunti ei tilanteena kuitenkaan välttämättä edistä vastaamisen vapaaehtoisuutta. Oppitunneilla annetut tehtävät kun ovat yleensä pakollisia, eivät vapaaehtoisia. Näihin tehtäviin aineistoni kerääminenkin olisi saattanut vertautua, vaikka olisin kertonut vapaaehtoisuudesta. Myös aito mahdollisuus keskustella luottamuksellisesti aikuisen kanssa olisi yläkoulussa hieman epävarma. Opettajat vaihtuvat yläkoulussa eri aineiden oppitunneilla, eikä luokanvalvojaankaan välttämättä ole syntynyt erityistä luottamussuhdetta.

Lopulta valitsin aineiston keräämisen paikaksi seurakunnan isoskoulutuksen. Isoiset toimivat rippikoululeireillä aikuisten ohjaajien apuohjaajina. Ennen kuin pääsee leirille apuohjaajaksi, täytyy käydä isoskoulutus. Koulutus kestää seurakunnasta riippuen 1-4 vuotta, useimmiten kuitenkin yhden vuoden. Isoskoulutuksessa käsitellään uskonnon lisäksi monenlaisia elämän kysymyksiä. (Isoiset luovat henkeä ja kantavat vastuuta.) Nuoret ovat luultavasti orientoituneet isoskoulutuksen viikoittaiselle kerralle tullessaan siihen, että siellä voidaan käsitellä myös jotain tutkimusaiheeni kaltaista hankalaa tai herkkää aihetta. Isoskoulutuksessa on mukana kaksi ammattilaista aikuista, esimerkiksi nuorisopappi ja nuorisotyöntekijä. He ovat koko koulutuksen keston ajan siinä mukana. Nuorilla on mahdollisuus keskustella heidän kanssaan mieltään vaivaavista ajatuksista – myös siinä tilanteessa, jos aineistooni tarinan kirjoittaminen jäisi tavalla tai toisella painamaan mieltä.

Isoskoulutuksessa oleva joukko nuoria on jollain tapaa valikoitunut. Niin on asiantila toisaalta monessa muussakin tilanteessa, kuten muissa harrastusryhmissä tai tietyn alueen koulun oppitunnilla. Yläkoulun luokka lienee kuitenkin vähiten valikoitunut ryhmä nuoria, koska erilaisista taustoista tulevia nuoria koskee kaikkia oppivelvollisuus. Ylivoimaisesti suurin osa nuorista suorittaa sen tavallisessa peruskoulussa. Koulu joka tapauksessa valikoitui pois aineiston keräämisen paikkavaihtoehdoista syistä, joita jo esittelin. Isoskoulutukseen tulevien nuorien täytyy olla itse käynyt rippikoulu. Edelleen suurin osa suomalaisista nuorista menee rippikouluun. Vuonna

2013 ikäluokasta 84,6 % kävi rippikoulun (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2013, 82). Isoskoulutukseen haetaan ja pääsee tavallisia nuoria, joita yhdistää se, että he ovat kiinnostuneita toimimaan isosena rippikoululeireillä.

Kehyskertomuksissani ei suoraan kerrota, että niissä kuvailtuihin tilanteisiin on liittynyt seksuaalista väkivaltaa. Siihen suuntaan vihjataan. Valintani mahdollistaa nuorille sen, että he voivat kirjoittaa tarinan, mutta ei ole pakko kirjoittaa sitä tästä kenties järkyttävästä tai vastenmielisestä aiheesta. Pohdin, että saattaisi käydä esimerkiksi niin, että jos kaikki muut alkavat aineiston keräystilanteessa kirjoittaa, ei yksittäinen nuori välttämättä halua tai uskalla erottua joukosta kieltäytymällä kirjoittamasta. Tällaisessa tilanteessa on hyvä, että kehyskertomus mahdollistaa suhteellisen luontevasti kirjoittamisen myös muusta kuin seksuaalisesta väkivallasta.

Tasapainottelin siis tutkimuseettisten näkökohtien ja sen tarpeen välillä, että saan tutkimusaiheeni koskevaa aineistoa. Koska oli mahdollista, että kaikki saamani tarinat eivät kertoisi tutkimusaiheestani, tarvitsin vastausten määrään hieman joustoa. Tavoitteenani oli saada kumpaakin kehyskertomusta kohti 20-25 tarinaa. Tutkimaani aihetta eli seksuaalista väkivaltaa käsitteleviä tarinoita arvioin olevan noin 10-15 tästä joukosta. Kandidutkielmasta saamani kokemuksen perusteella arvelin, että tällaiset suurusluokat luultavasti tuottaisivat laadullisesti riittävän aineiston. Olin myös havainnut kandidutkielman tekoprosessissa, että on mahdollista tehdä epäsuorasti tutkimusaiheeseen eli seksuaaliseen väkivaltaan johdatteleva kehyskertomus ja saada silti aiheesta kertovia vastauksia riittävästi. (Remes 2009.)

Aloitin aineistoni keräysprosessin ottamalla yhteyttä Länsi-Suomessa sijaitseviin seurakuntiin. Sain tiedusteluihini myönteisen vastauksen kahdesta seurakunnasta. Lähetin molempien seurakuntien isoskoulutuksesta vastanneille henkilöille tutkielmani tutkimussuunnitelman luettavaksi, minkä jälkeen he antoivat lopullisen suostumuksen aineiston keräämiseen. Aineiston kerääminen tapahtui keväällä 2012. Isoskoulutukset olivat alkaneet jo syksyllä 2011, jolloin olin myös ottanut yhteyttä seurakuntiin. Nuoret olivat siis ehtineet jo tutustua toisiinsa ja aikuisiin ohjaajiinsa siinä vaiheessa, kun menin tarinoita keräämään. Tämä oli hyvä tilanne siltä kannalta, että nuoret ehkä uskaltaisivat paremmin keskustella ohjaajiensa kanssa, mikäli tarinan kirjoittaminen jäisi painamaan mieltä.

Aineiston keräys tapahtui kahdessa eri paikassa. Ensimmäinen paikka oli ensimmäisen seurakunnan kerhotila ja toinen keräyspaikka oli toisen seurakunnan oma kerhotila. Kummassakin paikassa nuoret kirjoittivat sattumanvaraisesti joko bilekehyksen tai nettikehyksen pohjalta. Jako ei siis

mennyt esimerkiksi niin, että toisessa isoskoulutuksessa nuoret kirjoittivat vain biletarinoita ja toisessa vain nettitarinoita. Syksyllä 2011 minulle oli kerrottu, että kummassakin isoskoulutuksessa oli mukana noin 30 nuorta. Mennessäni paikalle ensimmäiseen koulutukseen nuoria oli kuitenkin paikalla seurakunnan kerhotilassa huomattavasti vähemmän, alle kaksikymmentä. Kerroin ensimmäisessä isoskoulutuksessa lyhyesti itsestäni ja siitä, mitä tarkoitusta varten pyysin heitä kirjoittamaan tarinoita. Kerroin, että teen pro gradu -tutkielmaa ja olen kiinnostunut nuorten ajatuksista liittyen kehyskertomuksissa kuvailtuihin tilanteisiin. Kerroin, että tulisin gradussani tutkimuksellisesti analysoimaan heidän kirjoittamiaan tarinoita ja lopputulos myös tulee julkisesti nähtäville internetiin. Painotin tarinan kirjoittamisen vapaaehtoisuutta. Tein myös selväksi sen, että yksittäisestä tarinasta ei voi tunnistaa, kuka sen on kirjoittanut. Kerroin myös, että en kerro tutkielmassani edes sitä, minkä kunnan seurakunnista olen tarinat kerännyt. Pyysin merkitsemään paperiin, mitä sukupuolta itse on ja kuinka vanha on. Kerroin, että nämä tiedot eivät ole analyysissäni keskeisiä, vaan että tarvitsen niitä lähinnä siihen, että pystyn kertomaan tutkielmassa, minkälainen joukko ihmisiä aineistoa on tuottanut.

Tässä ensimmäisessä isoskoulutuksessa kaikki halusivat kirjoittaa tarinan, tai ainakaan kukaan ei kieltäytynyt. Keräystilanteessa häiritsi hieman se, että koulutustilan fyysiset ja kalustukselliset olosuhteet eivät mahdollistaneet kunnollista yksityisyyttä kirjoittajille. Nuoret kirjoittivat tarinat yhden ison pöydän äärellä. Kirjoittamistilanne kesti kaiken kaikkiaan noin vartin verran. Kerran muutama nuorista alkoi puhua ja yritti katsoa toisten kirjoituksia. Puutuimme tähän ohjaajien kanssa kehottamalla hiljaisuuteen ja keskittymään omaan tarinaan. Tämän jälkeen tilanne oli keskittynyt ja rauhallinen.

Toisessa isoskoulutuksessa tila mahdollisti huomattavasti paremmin yksityisyyden kirjoittamistilanteessa. Tila oli toisen seurakunnan oma kerhotila. Kyseessä oli siis eri seurakunta ja eri tila kuin se, jossa keräsin ensimmäisellä kerralla aineistoa. Toisenkin seurakunnan isoskoulutuksessa osallistujia oli huomattavasti vähemmän kuin syksyllä minulle kerrottu noin 30 osallistujaa. Kerroin toisessa koulutuksessa samat asiat kuin ensimmäisessäkin koulutuksessa. Toisessa koulutuksessa yksi nuori ei halunnut kirjoittaa tarinaa, mutta ei häirinyt millään tavalla muiden kirjoittamista. Kirjoittamistilanne kesti jälleen noin vartin.

Jätin molempien koulutusten tiloihin omat yhteystietoni ilmoitustaululle sitä varten, jos joku kirjoittajista haluaisi jälkepäin kysyä minulta jotain. Kerroin myös nuorille ja ohjaajille, että

lähetän valmiin tutkielmani sähköpostilla seurakuntiin, joista tarinat on kerätty. Tällöin seurakunnan työntekijöillä ja nuorilla on mahdollisuus tutustua valmiiseen tutkielmaan.

3.4 Narratiivisuus metodisena lähestymistapana

Tutkielmani metodinen lähestymistapa pohjautuu narratiivisuuteen. Narratiivisuutta pidetään yleisinhimillisenä tapana hahmottaa maailmaa ja tehdä siitä selkoa (Eskola & Suoranta 2001, 22). Kertomus on tapa ymmärtää ja jäsentää kokemuksia (Hyvärinen 2007, 137). Tutuimmat kerronnallisiksi mielletyt esitykset löytyvät muun muassa kaunokirjallisuudesta ja elokuvista. Myös omaa itseä hahmotetaan usein oman elämäntarinan kautta. Tieteessäkin kerrotaan tarinoita (Eskola & Suoranta, 22). Kertomus on usein paljon muutakin kuin vain tapahtumien kronologista selostusta. Juoni sitoo yksittäiset tapahtumat merkitykselliseksi kokonaisuudeksi, josta on erotettavissa alku, keskikohta ja loppu. (Miettinen 2006, 25.) Kertomuksen olennaisia piirteitä ovat ajallisuus ja se, että siinä on toimijoita tai toimijuutta (Bruner 1991, 6-7). Tutkielmani aineiston tarinat ovat pääasiassa tällaisia juonellisia kertomuksia, joista löytyy alku, keskikohta ja loppu sekä toimijuutta. Suppeammassa merkityksessä kertomuksia ovat vain tekstit tai visuaaliset tarinat, joilla on kertomuksellisia piirteitä eli ne esimerkiksi noudattavat jotakin ainakin ajallisesti loogista rakennetta. Joustavammassa merkityksessä kertomuksiksi voidaan ymmärtää kaikki edes jossain määrin kerrontaan perustuvat aineistot, joiden analysoiminen vaatii tulkintaa. (Saaranen & Eskola 2004, 148.)

Narratiivisuuden voi suomentaa kerronnallisuudeksi. Kerronnallisuuden näkökulma ei viittaa vain tiettyihin tutkimusmetodeihin. Kertomukset osallistuvat kulttuurin, identiteettien ja politiikan muodostumiseen. (Hyvärinen 2006, 1.) Kertomus on myös yksi tietämisen muoto (emt., 3), joten se sopii hyvin tutkielmani kysymyksen asetteluun, joka koskee kulttuurista tietoa. Sosiaalitieteiden piirissä kertomusten tutkimuksen keskiössä ovat niiden kulttuurisesti jaetut mallit, perinteet ja lajityypit (Hyvärinen 2006, 2). Kun viittaaan analyysini tuloksia eritellessäni lajityyppihin ja niissä tyypillisiin piirteisiin, mielenkiintoni ei koske lajityyppisiä sinänsä. Kiinnostava asia omassa tutkimusasetelmassani ja lajityypeissä on niiden yhteys seksuaalista väkivaltaa koskeviin käsityksiin.

Kertomuksen, tarinan ja narratiivisuuden käsitteitä on käytetty narratiivisessa tutkimuksessa erilaisilla tavoilla, joten narratiivista tutkimusta tehtäessä on syytä selvittää, miten itse näitä käsitteitä käyttää (Hänninen 2000, 15-18). Aineistoni yksittäisiä kirjoituksia kutsun tarinoiksi. Tarinalla tarkoitan tässä tutkielmassa yksittäistä, juonellista, ajassa ja paikassa tapahtuvaa kokonaisuutta, jossa on toimija tai toimijoita mukana. Käytän aineistoni yksittäisistä kirjoituksista sanaa tarina myös siksi, että kehyskertomuksessa pyysin nuoria kirjoittamaan tarinan. En siis käyttänyt sanaa kertomus. Tämän valinnan tein, koska sana tarina on ehkä arkisempi ja yleisempi kuin sana kertomus, joten siksi ajattelin sen olevan nuorille helpommin ymmärrettävä. Tutkimuskohdettani hahmotan kuitenkin kertomuksena. Ajattelen, että kertomus viittaa kertomuksen sisällön lisäksi myös kertomiseen, eli siihen, *miten* tarina on kerrottu. Kertomuksen kertominen on sosiaalisesti jäsentynyttä myös silloin, kun kerrotaan yksityisistä kokemuksista (Hyvärinen 2006, 2). Tietyn yksittäisen kertomuksen voi nähdä tietyn kertomustyyppin ilmentymänä (Bruner 1991, 6). Tämän tutkielman mielenkiinto kohdistuu juuri siihen, miten kertomuksia seksuaalisesta väkivallasta kulttuurisesti ja sosiaalisesti jäsenetään, sekä siihen, millainen kertomustyyppi tai millaisia kertomustyyppisiä aineistosta löytyy. Jäsennystä ja tyyppisiä tarkastelemalla taas voi vastata kysymykseen siitä, millaisia käsityksiä tarinoissa tuodaan esiin.

Käytän tutkielmassani *kulttuurisen käsikirjoituksen* käsitettä, joka on yhteneväinen käsitteen *skripti* kanssa. Valitsin itse tätä käsitettä sanallistamaan kulttuurisen käsikirjoituksen sanaparin, koska se on suomenkielinen. Tällöin jo nimityksestä pystyy hieman ymmärtämään, mistä on kyse. Käytän sanaparia kulttuurinen käsikirjoitus, kun kirjoitan tutkielmani analyysistä ja tuloksista.

Kulttuurinen käsikirjoitus on käsite, jota on alun perin kehitetty kognitiotieteen parissa, kun on tutkittu tiedon luonnetta ja sen käyttöä. Ihmiset käyttävät kulttuurisia käsikirjoituksia yleisesti arkielämässä. Niiden avulla tiedetään, miten toimitaan erilaisissa tilanteissa, kuten vaikkapa ravintolaillallisen eri vaiheissa. Kulttuuriset käsikirjoitukset linkittävät toisiinsa tietyn tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavia toimintoja kausaalisesti ja ajallisesti. (Miettinen 2006, 35.) Kulttuuristen käsikirjoitusten syistä ja seurauksista tarjoama tieto on erityisen kiinnostava ulottuvuus tutkielmani kannalta, koska olen kiinnostunut siitä, miten seksuaalista väkivaltaa selitetään ja mistä syistä sen ajatellaan johtuvan.

Kulttuurinen käsikirjoitus viittaa jaettuun kulttuuriseen kertomiseen ja malliin, jota soveltamalla voi kertoa yksittäisen kertomuksen. Kulttuurinen käsikirjoitus sinänsä ei vielä ole kertomisen arvoinen, vaan kertomus vaatii jonkun särön tai poikkeaman, jotta sen kertominen on mielekästä. Kun

kerrotaan kertomusta, tukeudutaan kulttuurisiin käsikirjoituksiin, mutta niitä ei toisteta sellaisinaan. (Hyvärinen 2007, 131, 135.) Kertomus siis tarvitsee taustakseen kulttuurisen käsikirjoituksen, mutta pelkkä käsikirjoitus ei vielä ole kertomus. Kertomuksessa on olennaista juuri rikkonaisuus tai poikkeama suhteessa kulttuuriseen käsikirjoitukseen. Poikkeamatkin ovat silti yleensä kulttuurisesti tunnistettavia, tuttuja ja jaettuja. (Bruner 1991, 11-12.)

3.5 Burken viisikulmio

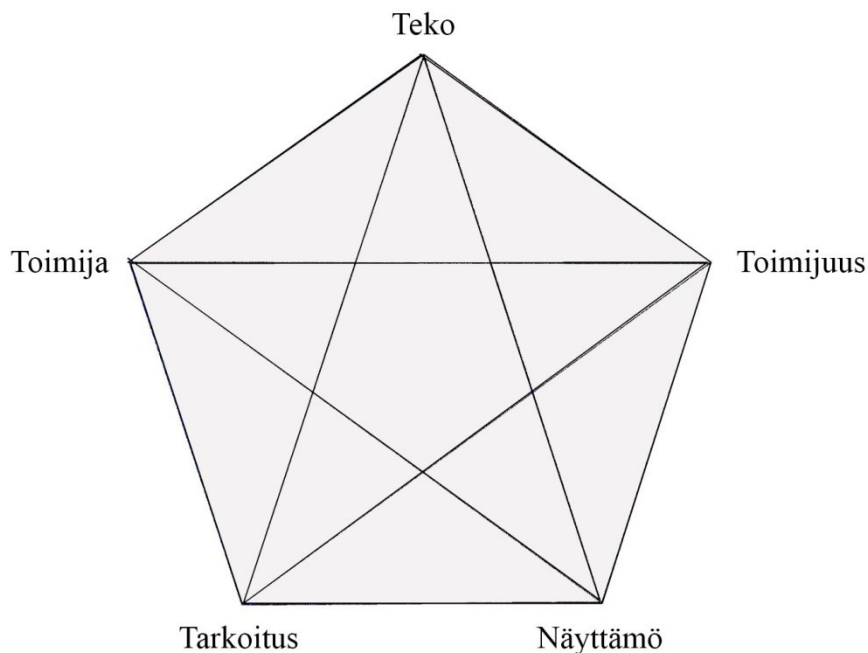
Pohjaan tekemäni analyysin Kenneth Burken kirjassa *A Grammar of Motives* (1962) esittelemään **Burken viisikulmioon** (engl. *dramatist pentad*). Burken viisikulmion osat ovat: **näyttämö** eli missä tehtiin (engl. *scene*), **teko** eli mitä tehtiin (engl. *act*), **toimija** eli kuka teki, **toimijuus** eli kuinka tehtiin (engl. *agency*) ja **tarkoitus** eli miksi tehtiin (engl. *purpose*). (Burke, 1962, xvii). *A Grammar of Motives* ei ole käytännöllisen tutkimusmenetelmän esittely. Se on ennemminkin esseemäinen ja filosofinen pohdinta kielestä, kommunikaatiosta ja motiiveista niissä. Kiinnostuin viisikulmiosta aluksi siksi, että se on intuitiivisesti ymmärrettävältä tuntuva ajatusrakenne. Tähän tulkitsen Burken itsekin viittaavan:

"Act, Scene, Agent, Agency, Purpose. Although, over the centuries, men have shown great enterprise and inventiveness in pondering matters of human motivation, one can simplify the subject by this pentad of key terms, which are understandable almost at a glance." (mt. 1962, xvii).

Burken ajatukset edustavat symbolista interaktionismia, jossa kieli ja kielenkäyttö nähdään symbolisena toimintana (Tilli 2012, 16). Tämä näkemys on yhteneväinen oman ajatteluni kanssa, joka on myös tämän tutkielman tutkimuskysymysten ja metodien valintojen taustalla. Ajattelen siis, että kieli ei vain heijasta todellisuutta, vaan sen avulla yhteiskuntaa ja kulttuuria uusinnetaan ja muutetaan jatkuvasti. Kenneth Burkea pidetään myös retoriikan alan yhtenä merkittävänä teoreetikkona (Helovuori 2004, 85). Tässä tutkielmassa katson kuitenkin tekeväni enemmän narratiivista kuin retoriikan analyysia. Burken viisikulmion (1962) voi lukea myös narratiivisiin menetelmiin, joita käytetään sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa (Czarniawska 2004, 102-106, 138). Kun viisikulmiota käytetään analyysin välineenä, yksi keskeinen tarkasteltava asia on yhtäläisyydet ja epäyhtäläisyydet viisikulmion eri ulottuvuuksien kesken (Czarniawska 2004, 138).

Seuraavassa kuviossa 1 näkyvät kaikki viisikulmion ulottuvuudet.

Kuvio 1. Burken viisikulmio

Kuviossa 1 on keskellä viisikulmio, jonka kärjet kuvaavat Burken viisikulmion ulottuvuuksia. (1962). Viivat kärkien välillä kuvaavat sitä, miten kaikki viisi ulottuvuutta – teko, toimija, toimijuus, näyttämö ja tarkoitus – ovat yhteydessä toisiinsa.

Kun perehdyin Burken (1962) viisikulmioon enemmän, ymmärsin, että se sopii analyysin välineeksi, jolla etsiä vastauksia tämän tutkielman kysymyksiin. Kysymykseni ovat sellaisia, että niihin vastataksaan on yritettävä nähdä kertomuksen juonellisia piirteitä pidemmälle. Esimerkiksi juonitiivistelmän tekeminen ei riitä vastaamaan kysymykseen siitä, miten seksuaalista väkivaltaa selitetään. Viisikulmion tarkoitus-ulottuvuuden avulla tämä on mahdollista. Tarkoituksen – jota voi ajatella myös kertomuksen motiiveina – löytääkseen on tutkailtava myös viisikulmion muita ulottuvuuksia, koska ne ovat kytköksissä toisiinsa.

Tässä tutkielmassa analyysini eteni seuraavalla tavalla. Aluksi siirsin käsin kirjoitetut tarinat tietokoneelle ja tutustuin aineistoon lukemalla sitä. Ensimmäisessä vaiheessa myös erotin aineistosta ne tarinat, joissa tuodaan esiin seksuaalista väkivaltaa tai sen uhkaa. Nämä tarinat valitsin varsinaiseen analyysiin, koska niissä oli tutkimusaiheeni mukana. Ne tarinat, joissa seksuaalista väkivaltaa ei tuotu esiin, jäivät pois analyysin seuraavista vaiheista. Tyypittelin ne

kuitenkin sen mukaan, millä asialla niissä selitettiin kehyskertomuksissa mainittua Jennan itkua (Taulukko 1). Muista aiheista kerrotut tarinat tarjoavat kiinnostavan vertailukohdan esimerkiksi biletarinoiden osalta seksuaalista väkivaltaa sisältävien tarinoiden rinnalla.

Toisessa vaiheessa tarkastelin jokaista Burken viisikulmion (1962) ulottuvuutta erikseen aineiston jokaisen yksittäisen seksuaalista väkivaltaa sisältävän tarinan kohdalla. Tein jokaisesta tarinasta muistiinpanot, joissa analysoidaan kyseistä tarinaa kaikkien viisikulmion ulottuvuuksien osalta. Tässä vaiheessa myös tarkastelin tarinoita siitä näkökulmasta, eroavatko tyttöjen ja poikien kirjoittamat tarinat toisistaan. Tein näin ensin biletarinoille ja sitten erikseen nettitarinoille.

Kolmannessa vaiheessa analysoin biletarinoita yhdessä. Kokosin analyysitekstin tässä vaiheessa viisikulmion ulottuvuuksien mukaiseen järjestykseen eli näyttämön, teon, toimijoiden, toimijuuden ja tarkoituksen otsikoiden alle. Tässä vaiheessa myös tein tarinoille yhteisen juonitiivistelmän, joka ilmentää teon ulottuvuutta. Tein samat asiat kolmannessa vaiheessa myös nettitarinoille, kun analysoin niitä yhdessä. Lopuksi kirjoitin tutkielmaan analyysini tulokset juonitiivistelmän mukaisessa järjestyksessä. Jokaisen juonitiivistelmän osan kohdalla käsittelen kaikkia viisikulmion ulottuvuuksia.

4 BILETARINAT

Tässä luvussa käsittelen bilekehyksen pohjalta kirjoitettuja tarinoita. Käyn tarinoita läpi juonitiivistelmän mukaisessa järjestyksessä. Tarkastelen juonen lisäksi samalla tarinoissa olevia toimijoita, toimijuutta ja tarinoiden paikkoja ja tiloja. Viimeiseksi pohdin aineistosta hahmottamani opettavaisen tarinan merkitystä yleisenä kulttuurisena käsikirjoituksena sekä erittelen sitä, miten seksuaalista väkivaltaa tarinoissa selitetään. Luvun viimeisessä osassa käsittelemäni asiat viittaavat Burken (1962) viisikulmion tarkoituksen ulottuvuuteen.

Vaikka tutkielmani analyysi on laadullista, olen joissakin kohdissa merkinnyt myös numeron sulkuihin lauseen loppuun. Tällöin numero viittaa siihen, kuinka moneen tarinaan aineistossa sisältyy lauseessa kerrottu asia tai ilmiö. Numerot kertovat siitä, miten yleisiä erilaiset asiat tarinoissa ovat - esimerkkinä vaikka alkoholin näkyminen tarinoissa.

Seuraavana esittelen juonitiivistelmän kokonaisuudessaan.

1 Jenna ja poika keskustelevat alakerrassa

2 Siirtyminen yläkertaan

3 Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys

4 Jenna pakenee tilanteesta

Seuraavaksi tuon esiin analyysini tuloksia ja esittelen tarinoiden ensimmäistä vaihetta, eli keskustelua alakerrassa.

4.1 Jenna ja poika keskustelevat alakerrassa

Tarinoiden tapahtumapaikka on rivi- pari- tai omakotitalo. Tähän tulkintaan johdattaa jo kehyskertomus, jossa on mainittu Ninan kotona oleva yläkerta. Kerrostaloissahan yksittäiset asunnot ovat yleensä yksikerroksisia, joten kerrostalosta ei luultavasti ole kyse. Ninan kodin alakertaa ei kehyksessä mainita, mutta kirjoittajat ovat ottaneet sen tarinoihin mukaan heti alkuun. Tarina voisivat yhtä hyvin tapahtua kokonaan yläkerrassa, mutta näin ei yhtä tarinaa lukuun

ottamatta ole. Alakerta näyttäytyy tarinoissa turvallisena paikkana; siellä ei tapahdu negatiivisia asioita. Toisten ihmisten läsnäolo erottaa alakerran yläkerrasta, jonka huoneissa ei ole muita.

Juonen alussa tapahtuva Jennan ja pojan välinen keskustelu löytyy lähes kaikista tarinoista (7). Keskustelu tapahtuu alakerrassa. Keskustelusta kerrotaan osassa tarinoita positiiviseen sävyyn (3). Osassa taas keskustelu mainitaan neutraalilla tavalla (3). Keskustelun lataus on negatiivinen vain yhdessä tarinassa. Seuraavassa aineisto-otteessa näkyy keskustelun positiivinen lataus.

”Aiemmin samana iltana Jenna oli tavannut jonkun pojan. He olivat jutelleet kauan; heillä oli paljon yhteistä.” (Biletarina 1)

Tutustuminen on ollut ilmeisen miellyttävää, koska keskustelu on kestänyt pitkään ja sen osapuolet olivat huomanneet heillä olevan paljon yhteistä. Keskustelun lataus on selvästi positiivinen. Otteen tarinassa Jenna esitetään heterona – hän on ilmeisesti kiinnostunut pojasta romanttisessa mielessä. Lähes kaikista tarinoista on luettavissa, että Jenna on oletuksellisesti hetero. Hän on siis kiinnostunut pojista muutenkin kuin kavereina (6). Osassa tarinoista ei kerrota mitään, mistä voisi päätellä Jennan seksuaalista suuntautumista (3). Otteessa näkyy myös pojan määrittely Jennalle entuudestaan tuntemattomaksi. Tuntemattomaksi poika määritellään sitä kautta, että kerrotaan Jennan tavanneen hänet nyt bileissä, ilmeisesti ensi kertaa. Myös sanapari ”joku poika” viittaa vahvasti siihen, että poika tosiaan on entuudestaan tuntematon.

Puolessa tarinoista poika oli Jennalle entuudestaan tuttu ja puolessa tarinoista puolestaan Jennalle entuudestaan tuntematon. Suuressa osassa aineistoa Jenna tapaa pojan bileissä ensi kerran (5). Osassa tarinoita poika taas on enemmän tai vähemmän Jennalle entuudestaan tuttu (4). Joko Jenna tietää pojan etukäteen, mutta heillä ei kerrota olevan esimerkiksi pari- tai kaverisuhdetta, tai Jenna on jo etukäteen ihastunut poikaan – siispä he tuntevat jollain tasolla toisensa. Seuraavassa aineisto-otteessa Jenna ja poika ovat tuttuja. Otteessa näkyy myös juonen alun negatiivinen lataus.

”Yksi Ninan luokkalainen poika oli ahdistellut Jennaa ja kiristänyt tätä menemään hänen kanssaan yläkertaan. Siellä poika alkoi ehdottelemaan seksiä ja kiristi häntä lisää. Hän ehti riisua Jennaa vähän, mutta Jenna tönäisi hänet pois ja juoksi alakertaan itkien” (Biletarina 5)

Otteessa kerrotaan yksiselitteisesti, mistä yhteydestä Jenna tuntee pojan. He ovat koulussa samalla luokalla. Mysteeriksi jää, millä asialla poika kiristää Jennaa. Ahdistelunkaan muotoa ei avata – lukijalle ei suoraan selviä, onko ahdistelu fyysistä vai verbaalista. Kuitenkin sanan ahdistelu käyttö ja tarinan seuraavat vaiheet johdattavat tulkitsemaan, että ahdistelu on ollut jo alakerrassa seksuaalista. Tämä on aineistossa poikkeus; yleensä seksuaalisen väkivallan uhka tulee esiin vasta yläkerrassa. Alakerrassa käyty keskustelu on joka tapauksessa tässä tarinassa selvästi negatiivisesti latautunut. Otteen tarinassa poika on selvästi suunnitelmallinen pahantekijä, koska kiristys ei ole spontaania toimintaa vaan vaatii ajattelua ja jonkinlaista suunnittelua.

Tarinoissa pojan toiminnan suunnitelmallisuus ja spontaanius vaihtelevat. Osassa aineistoa keskustelu vaikuttaa olevan osa suunnitelmaa saada Jenna yksityiseen paikkaan ja toteuttaa siellä seksuaalinen teko Jennan suostumuksesta riippumatta (4). Osassa aineistoa taas näyttää siltä, että keskustelu ei ole tietoinen strategia saada Jenna huoneeseen. Huoneessa tilanne ottaa pojan valtaansa ja hän alkaa pakottaa Jennaa seksuaaliseen tekoon (3). Jäljempänä kerron enemmän siitä, mitä tarkoitan sillä, että tilanne ottaa pojan valtaansa. Joistain tarinoista on vaikeaa tai mahdotonta tulkita, miten suunnitelmallinen pojan teko on (2).

Jenna ja poika ovat tarinoissa molemmat iältään nuoria. Jennan nuoreen ikään on johdateltu jo kehyskertomuksessa muun muassa sillä, että Jennan kaveri Nina asuu vanhemmillaan ja järjestää kotibileet. Yleensä Suomessa muutetaan nuorena aikuisena pois vanhempien kotoa, joten Jenna ja Nina ovat tätä ikää nuorempia. Jennan tai pojan ikää ei kerrota tarkasti. Myös heidän keskinäistä ikäeroaan tai samanikäisyyttään ei yleensä mainita. Tästä poikkeaa kaksi tarinaa, joissa kerrotaan, että Jenna ja poika ovat samanikäisiä. Ikäerosta kumpaankaan suuntaan ei kerrota yhdessäkään tarinassa. Se on selvää, että ainakaan kovin pitkällä aikuisuudessa poika ei ole. Siinä tapauksessa häneen luultavasti viitattaisiin sanalla mies.

4.2 Siirtyminen yläkertaan

Siirtyminen yläkertaan on tarinoiden käännekohta. Sitä ennen tarinan sävy on neutraali tai positiivinen, mutta yläkerrassa tarina kääntyy negatiiviseksi, kun seksuaalisen väkivallan uhka tulee esiin. Itse siirtymisen kohdalla uhka ei yleensä vielä ilmene. Yläkertaan siirtyminen on tarinoissa merkittävää, koska siinä tapahtuu siirtyminen turvallisesta tilasta turvattomampaan tilaan, tai

toisesta näkökulmasta katsottuna seksuaalista pakottamista paremmin mahdollistavaan tilaan. Yläkertaan siirtyminen sisältyy lähes kaikkiin aineiston tarinoihin, yhtä lukuun ottamatta.

Aloitteen siirtymisestä yläkertaan tekee tarinoissa yleensä poika (5). Tarinoissa ei aina kerrota, kumpi tekee aloitteen siirtymisestä (3). Missään tarinassa aloitetta ei tee Jenna. Yhdessä tarinassa siirtymää ei ole, vaan tarina alkaa yläkerrasta. Pojan aloitteellisuus ilmaistaan esimerkiksi sillä, että tämän kerrotaan ehdottaneen tai pyytäneen yläkertaan siirtymistä. Vain yhdessä tarinassa kerrotaan, miten poika on ehdotustaan perustellut. Siinä peruste on se, että yläkertaan mennään ”*juttelemaan lisää*” (tarina 1). Seuraavassa aineisto-otteessa näkyy, miten siirtymisen aloitteentekijää ei kerrota.

”Bileet olivat suuret. Niihin oli tullut paljon väkeä; ystäviä, kavereita ja tuttuja. Myös kaverin kavereita oli ”eksynyt” bileisiin. Osaa vieraista Nina ei edes tuntenut, eikä Jennakaan. Ilta sujui kivasti, tutustuttiin uusiin ihmisiin. Yhdessä vaiheessa Jenna oli tutustunut saman ikäiseen poikaan ja mennyt tämän kanssa yläkertaan.”

(Biletarina 11)

Jenna on mitä ilmeisimmin siirtynyt yläkertaan vapaaehtoisesti, vaikka aloitteentekijä siirtymiseen jää arvoitukseksi. Oteessa kuvaillaan bileitä yleisesti melko paljon. Olennaiseksi seikaksi nostetaan se, että bileissä on paljon ihmisiä, joita Nina tai Jenna eivät tunne. Pojankin tuntemattomuuden merkitys korostuu, koska tuntemattomista vierasta kerrotaan melko paljon. Uusiin ihmisiin tutustuminen on kuitenkin mukavaa. Kuvailusta välittyy ajatus siitä, että myös poikaan tutustuminen on ollut miellyttävää.

Jenna siirtyy yläkertaan vapaaehtoisesti kaikissa tarinoissa yhtä lukuun ottamatta. Tässä poikkeuksellisessa tarinassa ei ole mukana myöskään alakerrassa käytyä keskustelua. Seuraavassa aineisto-otteessa kyseisestä tarinasta näkyy hyvin myös alkoholin tuominen tarinaan.

”Jenna, Nina ja muut joivat kotibileissä alkoholia. Sen vaikutuksen alaisena joku poika oli vienyt Jennan yläkertaan. Jenna tajusi, että poika yritti lähennellä, muttei osannut puolustaa itseään.” (Biletarina 3)

Oteessa annetaan ymmärtää, että kaikki bileissä olijat juovat siellä alkoholia ja ilmeisesti myös humaltuvat. Sekä Jenna että poika ovat humalassa. Jennan päihtymys on kuitenkin poikaa suurempi, koska poika pystyy viemään Jenna yläkertaan. Jenna vaikuttaa tässä vaiheessa hyvin passiiviselta.

Vaikuttaa siltä, että Jenna ei ole pystynyt antamaan suostumustaan yläkertaan siirtymiselle. Tässä otteessa siirtyminen on negatiivisesti latautunut, koska Jenna ei pysty antamaan suostumustaan siihen. Tilanne, jossa poika vie voimakkaasti päihtyneen Jennan yläkertaan tämän kunnolla tajuamatta mitä tapahtuu, vaikuttaa uhkaavalta. On toinenkin tarina, jossa siirtymä on negatiivisesti latautunut. Se on kiristämistarina, jossa Jennaa kiristetään menemään yläkertaan ja jota esittelin edellisessä alaluvussa (biletarina 5). Yleensä siirtymät ovat joka tapauksessa neutraaleja tai positiivisia. Yhdessä tarinassa siirtymää ei siis ole, vaan tarina alkaa suoraan yläkerrasta. Tätä poikkeuksellista tarinaa käsittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

4.3 Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys

Suurimmassa osassa tarinoita seksuaalisen väkivallan uhka tulee esiin ensimmäistä kertaa siinä kohdassa, kun ollaan tultu yläkerran huoneeseen (6). Yläkerran huone on turvaton seksuaalisen väkivallan näyttämö. Seksuaalisen väkivallan uhkan esiin tuleminen ja sen tiivistyminen tapahtuvat myös yleensä samalla hetkellä. Kahta poikkeusta lukuun ottamatta tarinoissa ei tapahdu ennen yläkerran huoneeseen tuloa mitään seksuaalisen väkivallan uhkaan viittaavaa. Kaikissa aineiston tarinoissa pojan yritys pakottaa Jennaa seksuaaliseen tekoon jää yritykseksi. Poika ei onnistu esimerkiksi raiskaamaan Jennaa yhdessäkään tarinassa.

Tarinoissa on tässä kohdassa sekä tarkemmin kuvailtua tekstiä että epämääräisempää ilmaisua. Valtaosassa tarinoista on kuitenkin kerrottu konkreettisesti jotakin siitä, miten poika käytännössä tekee, kun hän yrittää pakottaa Jennaa seksuaaliseen tekoon. (7). Kaikissa näissä tarinoissa pakottamisen yrittämisen tapa on se, että poika alkaa riisua Jennaa vastoin tämän tahtoa. Lisäksi yhdessä tarinassa poika käyttää verbaalista painostusta kiristämällä Jennaa. Seuraavassa aineistotteessa näkyy pojan pakottamisesta kertominen, mutta myös Jennan vastustelun kuvaaminen.

”Juttu oli luistanut ja poika oli päättänyt suudella. Aluksi Jenna oli ollut mielissään ja suudellut poikaa takaisin. Sitten poika oli kuitenkin alkanut riisumaan Jennaa, tämän tahtomatta. Jenna oli pyytännyt poikaa lopettamaan mutta tämä oli jatkanut Jennan pyynnöistä huolimatta. Jenna oli tönäissyt pojan pois luotaan ja kerännyt vaatteensa lattialta.” (Biletarina 1)

Yläkertaan on siirrytty tässä tarinassa hyvissä tunnelmissa. Suuteleminen tapahtuu molempien osapuolten suostumuksella, eikä tilanne vaikuta vielä uhkaavalta. Seksuaalisen väkivallan uhka tulee esiin samalla kun seksuaalinen väkivalta tiivistyy – eli kun poika alkaa riisua Jennaa. Otteessa mainitaan, että tämä tapahtuu Jennan tahtomatta ja silti poika toimii niin. Jenna vastustaa pojan pakottamisyritystä sekä verbaalisesti että fyysisesti. Ensin Jenna käyttää sanallista keinoa, mistä hän siirtyy fyysisiin keinoihin, koska sanallinen pyyntö ei tehoa. Jennan vastustelu vaikuttaa tehokkaalta, koska pakottamisyritys ei onnistu. Toisaalta ehkä poikakin luovuttaa siinä vaiheessa, kun Jenna ottaa fyysiset keinot käyttöön. Seuraavassa aineistoesimerkissä näkyy, miten Jenna vastustaa poikaa fyysisillä keinoilla.

”Huoneeseen päästyään, Joni laittoi oven lukkoon ja alkoi riisua itseään. Sen jälkeen Joni yritti alkaa riisua Jennaa, mutta Jenna ei halunnut. Joni tarrautui lujemmin kiinni jolloin hän sai otettua päällivaatteet pois. Silloin Jennan oli pakko napata viereiseltä pöydältä herätyskello ja löi sillä Jonia päähän, jolloin Jonilta alkoi vuotaa verta päästä. (Biletarina 13)

Jo huoneen oven lukitseminen tuo väkivallan uhkan esiin. Tässäkin tarinassa Joniksi nimetty poika riisuu Jennaa vasten tämän tahtoa. Poika vaikuttaa oteessa suunnitelmalliselta pahan tekijältä. Tähän viittaa se, että hän lukitsee oven ennen kuin alkaa pakottaa Jennaa seksuaaliseen tekoon. Jennan on ilmeisesti yrittänyt vastustaa poikaa fyysisesti jo siinä kohtaa, kun tämä riisuu Jennan päällysvaatteita, koska kerrotaan, että poika tarrasi Jennaan lujemmin kiinni saadakseen poistettua vaatteet. Tässä kohti Jennan fyysinen vastustus yltyy ja hän lyö herätyskellolla poikaa päähän niin lujaa, että tämän päästä alkaa vuotaa verta. Mielenkiintoista on, että miksi lyömäesine on herätyskello. Aika harvalla nuorella tai aikuisellakaan on nykyään herätyskelloa huoneessaan, vaan aamuhätykset hoidetaan kännykän herätysominaisuuden avulla. Ehkä yläkerran huone on Ninan vanhempien huone ja he vielä käyttävät herätyskelloa. Mieleen tulee myös se vaihtoehto, että herätyskello on kulttuurissa ja eri tarinaformaateissa edelleen mukana klassisena makuuhuoneesta löytyvänä esineenä. Reaalitodellisuus makuuhuoneen esineistä on siis ehkä muuttunut nopeammin kuin tarinoiden maailman makuuhuoneiden esineistö.

Osassa tarinoita pojan toimijuus häviää tai hämärtyy, kun seksuaalinen väkivalta tulee esiin (3). Toimijaksi nousekin pojan sijaan tilanne. Seuraavissa kahdessa oteessa näkyy, miten tämä tapahtuu.

*”Jenna meni Ninan bileisiin ja pyysi Jennaa yläkertaan huoneeseen hänen kanssaan. Jenna meni, mutta halusi vähemmän mitä poika halusi ja **tilanne riistäytyi käsistä** ja poika alkoi riisua Jennaa. Jenna ei halunnut tehdä mitään enempää ja yritti päästä pois. Poika ei päästänyt, mutta lopulta Jenna pääsi pois”* (Biletarina 4)

*”Yhdessä vaiheessa Jenna oli tutustunut saman ikäiseen poikaan ja mennyt tämän kanssa yläkertaan. **Meno oli ylittynyt** ja Jenna oli pyytänyt poikaa lopettamaan. Poika ei totellut, vaan yrittänyt riisua Jennaa.”* (Biletarina 11)

Molemmissa otteissa siirrytään passiivimuotoon, kun seksuaalinen väkivallan uhka tulee esiin ja se tiivistyy. Ensimmäisessä otteessa ratkaiseva hetki, jolloin siirrytään seksuaaliseen väkivaltaan, kerrotaan toimijat täysin häivyttävällä kolmella sanalla *”tilanne riistäytyi käsistä”*, toisessa otteessa sama tapahtuu kolmella sanalla *”meno oli ylittynyt”*. Vaikuttaa siltä, että jokin mystinen voima – jota kutsutaan tilanteeksi tai menoksi – tulee pojan tilalle toimimaan. Kuitenkin tarinoiden kontekstista näkyy selvästi, että toimija, jonka toiminta riistäytyy käsistä tai joka ylittää jonkin rajan, on nimenomaan poika. Merkittävää on, että tämä toimijuuden hämärtäminen tapahtuu juuri seksuaalisen väkivallan mukaan tulon hetkellä. Pohdin tämän seikan merkitystä enemmän jäljempänä. Näissä kolmessa tarinassa, joissa tilanne tulee pojan sijaan toimimaan, poika ei vaikuta suunnitelmalliselta pahantekijältä. Niissä vihjataan ennemmin, että pojalla ei ole ollut mielessä seksuaaliseen tekoon pakottaminen, kun hän on mennyt yläkertaan. Jenna vastustaa poikaa otteissa samaan tapaan kuin muissakin tarinoissa, verbaalisilla ja fyysisillä keinoilla. Jennan toimijuus on selvää, eikä sitä hämärretä.

Yksi tarina nousee esiin aineistosta kaikista poikkeavimpana. Tässä tarinassa alakerrassa ei olla lainkaan, vaan tarina alkaa yläkerrasta. Seuraavassa aineisto-otteessa on kyseinen tarina kokonaan, jolloin sen erilainen juonikulku on nähtävissä.

”Jenna oli ollut vaihtamassa vaatteita yläkerrassa kun joku poika oli tullut sinne ja yrittänyt pakottaa Jennan sukupuoliyhdyntään. Jenna tietää ketä poika on, muttei tunne ja poika on alkoholin vaikutuksen alaisena. Jenna ei hyväksynyt pojan haluja ja rupesi itkemään ja poistui yläkerrasta mahdollisimman nopeasti.” (Biletarina 8)

Pojan seksuaalisuus vaikuttaa tässä tarinassa sellaiselta, että poika ei itse voi tai halua sitä hallita. Hänen toimintansa näyttää olevan sellaista, että hän ei kontrolloi sitä kunnolla. Tähän viittaa se, että

Jenna on tarinassa vaihtamassa vaatteita. Poika siis näkee oletettavan heteroseksuaalisen ärsykkeen, eli vähäpukeisen naisen, minkä seurauksena ei enää voi tai halua hallita itseään. Tässä tarinassa pojan toimijuus näyttää erityisen spontaanilta ja impulsiiviselta. Impulsiivisen toiminnan takana voi olla ainakin osittain alkoholin vaikutus, koska pojan kerrotaan olevan alkoholin vaikutuksen alaisena. Ilmaisuu on kovin virallinen ja muodollinen. Yleensä sanotaan, että joku on humalassa tai kännissä. Myös sanapari ”pakottaa sukupuoliyhdyntään” on kovin muodollisen kuuloinen. Kirjoittaja lienee tavoitellut joko sanaa yhdyntä tai sukupuoliyhteys, mutta mieleen on tullut näiden yhdistelmä, joka ei ole oikea käsite. Kiinnostava lause otteessa on myös ”Jenna ei hyväksynyt pojan haluja”. Se antaa kääntäen ymmärtää, että jos Jenna olisi suostunut seksiin, kyseessä olisi ollut hänen antamansa hyväksyntä pojan haluille. Olennaista ei siis olisi ollut se, että Jenna olisi itse halunnut seksiä, vaan pojan halun hyväksyminen.

4.4 Jenna pakenee tilanteesta

Juonen viimeinen kohta on yleensä tarinoissa niukka. Seuraavassa kahdessa otteessa näkyy aineistolle tyypilliset tarinan loput.

”Jenna oli päässyt pojasta irti ja ryntäsi alas portaita itkien.” (Biletarina 11)

”Poika ei päästänyt, mutta lopulta Jenna pääsi pois ja ryntäsi alakertaan itkien järkyttyneenä sitä, mitä oli tapahtunut.” (Biletarina 4)

Otteissa näkyy se, että heti kun Jenna pääsee fyysisesti irti pojasta, hän poistuu välittömästi huoneesta. Näin Jenna pelastuu seksuaaliseen tekoon pakottamisesta oman toimintansa avulla. Jenna toimii aktiivisesti välttyäkseen raiskaukselta toisaalta vastustamalla poikaa verbaalisesti ja fyysisesti ja toisaalta kykenemällä poistumaan huoneesta nopeasti. Yhdessäkin tarinassa Jenna ei esimerkiksi jähmety kauhusta tilanteesta eikä myöskään esimerkiksi huutamalla koeta saada muita ihmisiä apuun.

Yksi tarina poikkeaa selvästi muista juonen lopussa. Tässäkin tarinassa Jenna pääsee omin voimin pakoon huoneesta. Seuraavassa otteessa näkyy, miten tarina jatkuu vielä paon jälkeen.

”Viime hetkellä Jenna onnistui torjumaan pojan lyömällä ja lähti pakoon. Jenna ehti ajoissa pois, mutta pelästyi ja siksi itki. Ninan tullessa hänen luokseen Jenna kertoi kaiken. Poika lähetettiin kotiin.” (Biletarina 3)

Nina sekä muut bileissä olijat näyttävät olevan tilanteessa Jennan puolella ja tukena. Viimeinen virke antaa ymmärtää passiivin käytön kautta, että kotiin lähettämisesä toimijuus on kollektiivista; se on koko ryhmän yhteinen teko. Tämä tarina on myös ainoa, jossa kerrotaan pojalle koituvan jotain seurausta siitä, että hän yritti pakottaa Jennaa seksuaaliseen tekoon. Ninan ja Jennan ystävyys vaikuttaa hyvältä ja luottamukselliselta, koska Jenna kertoo tälle kaiken tapahtuneesta.

On toinenkin tarina, jossa Nina on mukana. Seuraavassa otteessa näkyy, miten Nina välittää Jennasta.

”Jenna juoksi kyöneleet silmissään yläkerran käytävällä olevaan vessaan, mutta törmäsi matkalla Ninaan, joka oli huolissaan Jennasta, kun näki tämän. ”Mikä hätänä?” Nina kysyi, mutta Jenna torjui Ninan kysymyksen ryntäämällä vessaan ja lukitsemalla oven perässään.” (Biletarina 1)

Nina välittää ystävästään Jennasta, koska on huolissaan, kun näkee Jennan itkevän. Hän myös kysyy tältä, mikä on hätänä. Tässä tarinassa Jenna ei kuitenkaan uskodu Ninalle, vaan lukittautuu yksin vessaan. Herää kysymys, miksi Jenna ei vastaa Ninalle vaan torjuu hänen myötätuntoisen kysymyksensä. Ehkä tapahtunut raiskauksen yritys hämmentää ja myös hävettää Jennaa niin paljon, että hän ei pysty kohtaamaan muita ihmisiä.

4.5 Opettavaiset tarinat

Käsittelen seuraavaksi kysymyksiä siitä, miksi tarinat on kirjoitettu ja miksi ne ovat sellaisia kuin ovat, eli mitä niillä on haluttu viestiä. Ensin tarkastelen sitä, miten seksuaalista väkivaltaa selitetään tarinoissa. Selittämällä tarkoitan sitä, mistä syistä seksuaalista väkivaltaa tarinoissa tapahtuu. Syyt liittyvät myös syyllisyyteen. Syyllisyydessä ei ole kyse vain siitä, kuka tarinan henkilö on tapahtumiin syyllinen, vaan syyllisyys voi jakautua eri tavoilla myös vaikkapa uhrille. Ilmiön selittäminen ja syyllisyys näyttävät liittyvän usein toisiinsa. Seksuaalisen väkivallan selittämisen

jälkeen siirryn käsittelemään tarinoista hahmottamaani opettavaisen tarinan kulttuurista käsikirjoitusta. Tämä kulttuurinen käsikirjoitus koskee seksuaalista väkivaltaa kotibileissä. Kulttuuriseen käsikirjoitukseen liittyy ajatus kausaalisuudesta. Aineistossani on esimerkiksi joissain tarinoissa kausaalinen suhde tekijän ja uhrin humalatilán sekä seksuaalisen väkivallan välillä. Kausaalisuus puolestaan liittyy vahvasti seksuaalisen väkivallan selittämiseen.

Yksi asia, jolla seksuaalista väkivaltaa tarinoissa selitetään, on alkoholi (4). Kahdessa tarinassa kerrotaan sekä Jennan että pojan juoneen alkoholia, yhdessä tarinassa kerrotaan Jennan juoneen, mutta pojan juomisesta ei ole kerrottu mitään sekä yhdessä kerrotaan pojan juoneen, mutta Jennan juomisesta ei kerrota mitään. Alkoholi liittyy sekä Jennaan, joka juo ja poikaan, joka juo, että laajasti tulkittuna suomalaiseseen humalahakuiseen alkoholikulttuurin. Alkoholi vaikuttaa saavan osassa tarinoissa ihmiset toimimaan tavalla, jolla he eivät muuten ehkä toimisi. Seksuaalista väkivaltaa selittävät myös näyttämönä toimivat kotibileet, jotka näyttäytyvät alkoholin kyllästäjänä ja aikuisten maailman kontrollin ulottumattomissa olevana ympäristönä, johon liittyy riskejä.

Alkoholi selittää seksuaaliseen tekoon pakottamista sekä tekijän että uhrin kohdalla. Jenna joutuu kohteeksi yhdessä tarinassa, kun hän on niin humalassa, että on lähes tiedottomassa tilassa. Tällöin seksuaalista väkivaltaa selittää osittain Jennan humalatila, joka tarinassa mahdollistaa hänen uhriksi joutumisensa. Pojan osalta alkoholi selittää hänen seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritystään, koska hän tekee teon humalassa. Kirjoittajat kenties viittaavat siihen, että jos kumpikaan ei olisi juonut alkoholia, ei seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritystäkään ehkä olisi tapahtunut. Yksilöiden juomiseen taas voi vaikuttaa sekä yksilön oma päätös ja vastuu alkoholin juomisesta että kotibileiden tilanne, jossa juomista ehkä odotetaan ja siihen saatetaan kokea sosiaalista painetta. Sosiaalisen paineen puolestaan voi ajatella liittyvän laajemmin humalahakuiseen osaan suomalaisesta alkoholikulttuurista.

Seksuaalista väkivaltaa selitetään myös tyttöjen ja poikien erilaisilla odotuksilla heteroseksuaalisesta ja -romanttisesta kanssakäymisestä (5). Heteroromantiikalla viitataan ihastumisen tunteisiin toista sukupuolta olevaa henkilöä kohtaan ja esimerkiksi toiveeseen seurustelusuhhteesta. Erilaisten odotusten lisäksi syyllisyyttä puretaan myös joissain tarinoissa sukupuolten olemukselliseen erilaisuuteen, jota käsittelem jäljempänä maskuliinisen heteroseksuaalisuuden kohdalla. Tiivistetysti tytön ja pojan erilaisuuden tai erilaiset odotukset voi kuvata näin: tyttö menee yläkerran huoneeseen saadakseen jutella rauhassa ja korkeintaan suudellakseen, poika taas menee tehdäkseen jonkin seksuaalisen teon, suostumuksella tai ilman.

Toki suuteleminenkin on seksuaalinen teko, mutta tarinoissa poika ilmeisesti pyrkii johonkin sukupuolielimiin liittyvään seksuaaliseen tekoon.

Seksuaalista väkivaltaa selitetään myös Jennan ihastumisella poikaan, joka ei ole luotettava tai kunnollinen (2). Niissä Jenna menee ihastuksensa kohteen kanssa yläkertaan, vaikka ihastuksen ”*maine ei ollut mikään hirveän hyvä, koska hänen kerrottiin olevan vain seksin perässä*”, (Biletarina 13). Useimmissa tarinoissa poika on kuitenkin Jennalle entuudestaan tuntematon. Bileissä Jenna tutustuu poikaan ja he juttelevat. Osassa tarinoista he keskustelevat pitkään ja osassa ei kuvailta keskustelua juurikaan. Jenna luottaa tuntemattomaan poikaan ja menee tämän kanssa yläkertaan, jossa poika yrittää pakottaa Jennan seksuaaliseen tekoon. Seksuaalista väkivaltaa selitetään tulkintani mukaan myös sillä, että Jenna luottaa entuudestaan tuntemattomaan poikaan niin paljon, että lähtee tämän kanssa yläkerran huoneeseen. Huone näyttäytyy tarinoissa alakertaa turvattomampana paikkana.

Tapahtunutta seksuaaliseen tekoon pakottamista selitetään myös pojan hallitsemattomalla maskuliinisella heteroseksuaalisuudella. Tämä selitys on tulkittavissa niistä tarinoista, joissa poika ei vaikuta olevan suunnitelmallinen, vaan aloittaa seksuaaliseen tekoon pakottamisen yrityksen spontaanisti (4). Kolmessa näistä tarinoissa pojan toimijuus häivytetään ja mukaan tulee toimijaksi tilanne. Yhdessä tarinassa pojan seksuaaliseen tekoon pakottamisen yrityksen sytykkeenä toimii se, että poika näkee vähäpukeisen Jennan, joka on vaihtamassa vaatteita yläkerran huoneessa. Nämä tarinat antavat ymmärtää, että pojan seksuaalisuus hallitsee poikaa, eikä toisinpäin. Näyttää siltä, että poika ei pysty hallitsemaan omaa seksuaalista toimintaansa.

Pojan yksilöllisellä olemuksella myös selitetään seksuaalista väkivaltaa. Poika on suunnitelmallinen pahantekijä, joka on yhdessä tarinassa myös nimetty ja josta kerrotaan tässä tarinassa muutenkin enemmän. Pojan toiminta on tulkittavissa selvästi suunnitelmalliseksi seksuaalisen pakottamisen osalta osassa tarinoita (4). Pojan yksilöllisiä piirteitä ei kuitenkaan korosteta muissa tarinoissa kuin edellä mainitussa yhdessä, jossa pojalle on annettu nimi. Näiden tarinoiden osalta jää hieman epäselvemmäksi, puretaanko syyllisyyttä pojan yksilölliseen olemukseen vai kenties yleiseen maskuliinisen heteroseksuaalisuuden luonteeseen, joka näyttäytyisi tässä yhteydessä aika karuna naisten näkökulmasta.

Hahmotin tarinoista kulttuurisen käsikirjoituksen, joka koskee seksuaalista väkivaltaa kotibileissä. Tämä kulttuurinen käsikirjoitus on *opettavainen tarina*. Nimi opettavainen tarina on

käsikirjoitukselle antamani nimi, joka ei siis sinänsä viittaa tarinoiden lajityyppiin. Lajityyppinä opettavainen tarina kuuluu ehkä eniten valistustarinoihin eli erilaisiin tarinoihin, joissa opetetaan ja varoitellaan jotakin tarinan yleisöksi ajateltua joukkoa, esimerkiksi nuorisoa. Opettavaiseen tarinaan viittaa aineistossa moni asia. Esimerkiksi alkoholista kerrotaan tarinoissa muodollisen kuuloisilla ilmaisuilla, kuten ”olla alkoholin vaikutuksen alaisena”. Näitä tarinoita voi lukea valistustarinaina alkoholin käytön vaaroista. Tarinoissa piirtyy esiin se, että alkoholia juomalla nuori ottaa riskin joutua seksuaalisen väkivallan kohteeksi tai tekijäksi. Opettavainen tarina alkoholin vaaroista voi yksinkertaisesti olla niin merkittävä kulttuurinen käsikirjoitus seksuaaliseen väkivaltaan liittyen, että se on tullut joillekin kirjoittajille päällimmäisenä mieleen.

Opettavaisen tarinan käsikirjoituksessa näyttää siltä, että tyttö on seksuaalisuuden portinvartija, jonka kuuluu olla varuillaan ja rajata pojan toimintaa. Tämä näkyy erityisen selvästi tarinassa, jossa Jenna ei ”hyväksynyt pojan haluja” (Biletarina 8) ja siksi vastustaa pojan yritystä pakottaa hänet seksuaaliseen tekoon. Tämä tuli ilmi jo aiemmin, kun käsittelin otetta tarinasta. Heteroseksuaalisesta kanssakäymisestä siis piirtyy kuva, jossa pojat yrittävät saada seksiä vaikka väkisin ja tytön tulee joko hyväksyä tai vastustella pojan yritystä. Ajatus tytöistä heteroseksuaalisuuden portinvartijoina on tullut esiin myös aiemmassa tutkimuksessa (Honkatukia 2000, 39).

Kun käsitellään tapahtunutta seksuaalista väkivaltaa, kiinnitetään usein huomiota teon uhrin käytökseen (Anderson & Doherty 2008, 126). Uhrin esimerkiksi ajatellaan mahdollistaneen seksuaalisen väkivallan ottamalla erilaisia riskejä. Tällaisista ajatelluista riskeistä esimerkkejä voivat olla muun muassa seuraavat seikat: luottamus uuteen tuttavuuteen, jonka kanssa on menty ravintolailan jälkeen jatkoille, uhrin humalatila ja yksin ulkona myöhään liikkuminen. Kahdessa ensimmäisessä seikassa on yhtymäkohtia aineiston tarinoihin. Niistäkin monissa Jenna luottaa uuteen tuttavuuteen ja menee tämän kanssa paikkaan, jossa ei ole muita, eli yläkerran huoneeseen. Jennan humalatila tai alkoholin juominen mainitaan myös joissain tarinoissa, kuten olen aiemmin tuonut esiin useassa kohdassa. Tarinoissa siis tuodaan esiin seksuaalisen väkivallan mahdollisen uhrin ottamat riskit. Näillä riskeillä on kausaalinen yhteys seksuaaliseen väkivaltaan eli ne ovat syy, josta seurauksena on joutuminen seksuaalisen väkivallan uhriksi.

Opettavaisten tarinoiden opetukset ovatkin kohdistettu lähes yksinomaan Jennalle eli tytölle. Opetukset liittyvät usein tutustumistilanteeseen. Mikään opetus ei liity esimerkiksi tilanteeseen, joka tapahtuu kaveri- tai seurustelusuhteen kontekstissa. Tarinoissa tarjotaan tytöille seuraavia

opetuksia tai ohjeita: Älä luota tuntemattomiin poikiin. Älä luota tuntemiisi poikiin, jos heillä on huono maine. Et voi luottaa ihastukseksi kohteeseen, jos et tunne tätä hyvin. Älä juo alkoholia. Älä luota humalaisein poikiin. Jos joudut raiskausyrittäjän kohteeksi, voit selvittää siitä vain oman vastustelusi avulla. Älä mene yksityiseen turvattomaan tilaan pojan kanssa, johon et varmasti voi luottaa.

Yksi tarina painottaa hieman vähemmän Jennan käytöstä ja on täten poikkeus aineistossa. Se on tarina, joka alkaa jo yläkerrasta ja jossa poika näkee sattumalta vähäpukeisen Jennan. Tästä tarinasta puuttuu alakerrassa käyty keskustelu, jonka jälkeen Jenna luottaa poikaan ja menee tämän kanssa ylös. Tässäkin tarinassa Jenna pelastuu tilanteesta vain oman toimintansa avulla. Tarinassa poika on alkoholin vaikutuksen alaisena. Tässä tarinassa opetuksen voi nähdä kohdistuvan myös poikiin, joiden ei pitäisi juoda alkoholia, koska se lisää heidän riskiään tehdä seksuaalista väkivaltaa.

Merkille pantavaa on, että yhdessäkin kotibiletarinassa poika ei onnistu raiskaamaan Jennaa. Jenna selviytyy omin avuin tilanteesta pako. Huomionarvoista on myös se, että yhdessäkin tarinassa Jenna ei yritä saada apua muilta bileissä olijoilta esimerkiksi huutamalla. Kukaan ei tule auttamaan, eikä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta pojalle kerrota koituvan teostaan mitään seurauksia. Opettavaisen tarinan käsikirjoitukseen kuuluu siis yhtäältä se, että seksuaalisen väkivallan uhrin on selvittävä tilanteesta yksin ja toisaalta se, että tyttö pystyy vastustelullaan estämään raiskauksen, jos haluaa. Tästä tulee vahvasti mieleen kulttuurinen käsitys, jonka mukaan nainen pystyy vastustelulla estämään raiskauksen, jos todella haluaa (Allison & Wrightsman 1998, 98; Russell 1998, 134-135).

Suuri kysymys on, miksi aineiston tarinat ovat näin suuressa määrin valistavia opettavaisia tarinoita. Melko varmalla näyttää, että tällainen tarina on yleinen, koska niin monelle kirjoittajalle tuli sellainen mieleen. Kirjoittamiseen käytettiin aikaa vain noin vartti, joten moni luultavasti kirjoitti sellaisen tarinan, mikä heille tuli ensin mieleen. Tyttöjen valintoihin ja ottamiin riskeihin keskittyvä opettavainen tarina on ilmeisesti suomalaisessa kulttuurissa yleinen, kun kyse on seksuaalisesta väkivallasta kotibileissä. Nuoret ovat ikäryhmä, joka saa osakseen muutenkin paljon varoittavaan sävyyn kerrottua valistusta, ehkä enemmän kuin lapset tai aikuiset. Ehkä he myös kertoivat aikuiselle gradun tekijälle tarinan, jollaista he luulevat tämän hakevan. He ovat kenties tahtoneet osoittaa tuntevansa riskit. Jatkuva valistava puhetapa esimerkiksi seksuaalisuuteen ja päihteisiin – yhdessä ja erikseen – liittyen voi tuntua myös turhauttavalta ja nuoria väheksyvältä. Toki

opettavaisessa tarinassa voi olla kyse pelkästään siitä, että tämä kulttuurinen käsikirjoitus on niin yleinen ja kiistämätön, että se tulee ensimmäisenä ja vahvimpana mieleen.

5 NETTITARINAT

Seuraavaksi tuon esiin nettikeyhksen pohjalta kirjoitettuja tarinoita. Käsittelen tarinoita juonitiivistelmän mukaisesti etenevässä järjestyksessä. Tarkastelen juonen eri vaiheissa tapahtumien lisäksi tarinoissa olevia toimijoita, toimijuutta ja tarinoiden näyttämöjä. Viimeiseksi pohdin aineistosta hahmottamani varoittavan esimerkin merkitystä yleisenä kulttuurisena käsikirjoituksena sekä erittelen sitä, miten seksuaalista väkivaltaa niissä selitetään. Luvun viimeisessä osassa käsittelemäni asiat viittaavat Burken (1962) viisikulmion tarkoituksen ulottuvuuteen.

Jotta lukua on helpompi hahmottaa ja pysyä tarinan kulussa mukana, esitän juonitiivistelmän kokonaisuena ennen kuin käsittelen jokaista kohtaa erikseen tarkemmin. Nettitarinoiden juonitiivistelmä on seuraava:

1 Jenna ja henkilö keskustelevat internetissä

2 Tapaaminen ja siirtyminen seksuaalisen väkivallan näyttämölle

3 Seksuaalinen väkivalta tiivistyy

4 Tilanteesta poistuminen

Seuraavaksi siirryn käsittelemään Jennan ja henkilön internetissä käymää keskustelua.

5.1 Jenna ja henkilö keskustelevat internetissä

Jo kehyskertomuksessa on esitetty, että Jenna ja henkilö ovat tavanneet internetissä eli siis olleet jossakin internetympäristössä vuorovaikutuksessa. Voisi aivan hyvin olla, että kirjoittajat eivät olisi sisällyttäneet tätä vuorovaikutusta omiin tarinoihinsa. Osa kirjoittajista kuitenkin kuvailee Jennan ja henkilön keskusteluita internetissä (4). Seuraavista kahdesta aineistoesimerkistä käy ilmi, millaisia keskustelujen kerrotaan olleen.

”Jenna oli jutellut netissä samanikäiseksi esittäytyneen henkilön kanssa jo jonkin aikaa. He olivat jutelleet toisistaan ja kaikenlaisista muista asioista ja tutustuneet toisiinsa. Juttelu jatkui pitkään ja Jenna kiintyi poikaan. Lopulta he päättivät tavata.”

(Nettitarina 4)

”Jenna oli tavannut netissä (tai niin hän luuli) ihan tavallisen näköisen, hänen ikäisensä pojan. Hän vaikutti facebookin keskusteluissa älykkäältä ja mukavalta, eritoten hän näytti olevan kiinnostunut Jennasta. Parin viikon nettikeskustelujen jälkeen Jennan uusi tuttu päätti ehdottaa tapaamista.” (Nettitarina 2)

Otteissa kuvaillaan keskusteluja Jennan kannalta miellyttäviksi. Myös keskustelujen kesto tuodaan esiin, ilmeisesti Jenna ja henkilö ovat jutelleet useaan otteeseen ja yhteensä pitkän ajan. Käy hyvin ilmi, että keskustelut herättävät Jennassa luottamusta. Otteissa näkyy myös se, että Jenna esitetään heterona. Motivaatio tavata poika kasvokkain voi esimerkiksi olla löytää potentiaalinen seurustelukumppani. Jennan esittäminen heterona on aineistossa yleistä. Osassa tarinoista ei voi suoraan päätellä Jennan seksuaalista suuntautumista tai motivaatiota tavata henkilö kasvokkain. Tarinat ovat juoneltaan ja muilta piirteiltään kuitenkin hyvin samanlaisia kuin nekin tarinat, joissa heterouteen ja motiiveihin viitataan. Ehkä Jennan heterous ja mahdollinen romanttinen kiinnostus poikaa kohtaan on niin itsestään selvä asia tässä kulttuurisessa käsikirjoituksessa, että kaikki eivät ole kokeneet tarpeelliseksi kuvata sitä.

Yhdessä tarinassa kerrotaan, että henkilö on kehunut Jennaa kauniiksi (nettitarina 7), joten oletettavasti tämä on nähnyt Jennan kuvan. Toisessa tarinassa kerrotaan, että keskusteluja on käyty Facebookissa (nettitarina 2), missä ihmisillä on yleensä profiilissaan toisten katsottavissa kuvia itsestään. Muissa tarinoissa ei viitata siihen, että Jenna tai mies olisivat lähettäneet kuvia itsestään toiselleen, tai muuten nähneet kuvia toisistaan, esimerkiksi Facebookissa.

Suurella osalla tarinoita keskusteluja ei suoraan kuvailla, mutta tarinoista käy silti implisiittisesti ilmi jotain keskustelujen sisällöstä (9). Jenna ja henkilö ovat keskustelleet ainakin siitä, minkä ikäinen henkilö on. Tämä käy ilmi, kun he tapaavat kasvokkain ja henkilö paljastuu eri ikäiseksi kuin mitä Jenna odotti (8). Yhdessä tarinassa käy ilmi, että Jenna ja henkilö ovat keskustelleet iän lisäksi harrastuksesta. Seuraavana ote kyseisestä tarinasta, josta käy ilmi myös seikkoja Jennasta.

”Jenna luuli, että hän olisi tavannut ikäisensä tytön jolla on sama harrastus mutta vastassa olikin aivan erilainen henkilö, kuin osasi kuvitella. Vastassa oven takana, kun Jenna oli saapumassa määränpäähänsä oli mies, raihmainen sellainen, joka haisi viinalle ja lialle” (Nettitarina 3)

Tämä tarina viittaa siihen suuntaan, että Jenna on kiinnostunut henkilöstä kaverina. Aineistossa on tämän lisäksi toinenkin tarina, jossa kerrotaan, että Jenna ajattelee uutta nettituttavuuttaan uutena ystävänä (nettitarina 17). Mahdollista on toki, että hän on romanttisesti kiinnostunut tytöksi luulemastaan henkilöstä, mutta tätä ei tuoda esiin. Useissa tarinoissa kuitenkin tuodaan selvemmin ilmi romanttinen kiinnostus pojaksi luultua henkilöä kohtaan. Halu saada uusi kaveri tai ystävä on joka tapauksessa yksi aineistossa esiin tuotu Jennan motiivi jutella netissä ja tavata kasvokkain. Keskustelujen toinen osapuoli näyttää tässä tarinassa alussa olevan tyttö ja tämä ilmeisesti esittää, että hänen motiivinaan on löytää uusi kaveri. Muissa tarinoissa henkilö on yleensä kertonut nettikeskusteluissa olevansa nuori poika.

Missään aineiston tarinassa ei kerrota, kumpi on ollut aloitteellinen internetissä tapahtuneessa tutustumisessa. Siitä, kuka ehdotti nettikeskusteluissa kasvokkaista tapaamista, on tarinoissa vihjeitä. Seuraavasta otteesta käy suoraan ilmi, että henkilö on tapaamista ehdottanut osapuoli.

”Parin viikon nettikeskustelujen jälkeen Jennan uusi tuttu päätti ehdottaa tapaamista. Varoittelet netin kautta sovittavista tapaamisista kävivät Jennan mielessä, mutta ei, kyllä hän olisi huomannut jotain outoa 2 viikon aikana. He olivat sopineet tapaamisen läheiseen puistoon.” (Nettitarina 2)

Otteessa kerrotaan Jennan epäröinnistä. Epäröinnin osalta Jennan toimijuus näyttäytyy toisaalta itsenäisenä ja toisaalta passiivisena, tulkinnasta riippuen. Jenna päättää tavata henkilön siitä huolimatta, että on kuullut varoituksia nettituttavuuksista. Tämän voi tulkita ilmentävän itsenäistä toimijuutta. Toisaalta voi ajatella, että Jenna onkin tässä henkilön suostuttelun ja manipulaation vietävissä, mikä taas voisi ilmentää passiivista epäitsenäistä toimijuutta. Jennan epäröinti mainitaan muissakin tarinoissa. Tästä voi päätellä, että todennäköisesti tapaamista on ehdottanut henkilö, ei Jenna.

Henkilön viestien sisällöstä myös kerrotaan tarinoissa enemmän kuin Jennan viestien sisällöstä. Jennan kohdalla tarinoissa käsitellään enemmän sitä, miten hän kokee henkilön viestit. Tarinoissa, joissa nettikeskustelusta kerrotaan tarkemmin, henkilön toimijuus vaikuttaa tarinoissa tässä kohtaa aktiivisemmalta kuin Jennan. Aktiivisuus ja aloitteellisuus ilmenevät siinä, että henkilö on ilmeisesti tapaamista ehdottanut osapuoli. Lisäksi henkilön aktiivisuus ilmenee siinä, että hän osoittaa kiinnostusta Jennaa kohtaan ja käyttää Jennasta positiivisten asioiden kirjoittamista keinona saada Jenna suostumaan tapaamiseen.

Tarinoiden seuraavissa vaiheissa lukijalle selviää, että henkilö ei olekaan sellainen, kun on esittänyt olevansa internetissä tapahtuneissa keskusteluissa – tämä tulee esiin lähes kaikissa tarinoissa. Yhdessäkin tarinassa ei kerrota, että Jenna olisi tässä vaiheessa epäillyt, että henkilö olisi jotain muuta kuin mitä on kertonut olevansa. Henkilön toimijuus näyttyy juonen tässä kohdassa siis taitavalta ja kykenevältä. Henkilö pystyy uskottavasti esittämään hyvin eri ikäistä ihmistä kuin oikeasti on.

Internetissä tapahtuneen kohtaamisen paikkaa ei suurimassa osassa tarinoita ole yksilöity. Kehyskertomuksessakin vain mainitaan, että Jennan ja henkilön ensimmäinen kontakti on ollut internetissä. Tarkemmin siinä ei kerrota, että missä siellä. Aineistossa tarkempi paikka nimetään vain yhdessä tarinassa. Siinä kerrotaan, että internetissä tapahtuneen vuorovaikutuksen paikka on ollut sosiaalinen media Facebook. Niissä tarinoissa, joissa ylipäätään kerrotaan internetissä Jennan ja henkilön välillä tapahtuneesta vuorovaikutuksesta, mainitaan vain, että vuorovaikutus tapahtui netissä. Ainoa fyysinen paikka, joka kehyksessä mainitaan, on Jennan koulu. Kaksi kirjoittajaa mainitsee tarinoissaan koulun, mutta vain kehyksen mukaisesti, eli että Jennan ja henkilön tapaaminen tapahtui Jennan koulupäivän jälkeen.

5.2 Tapaaminen ja siirtyminen seksuaalisen väkivallan näyttämölle

Seksuaalisen väkivallan näyttämöllä viitataan sekä tilanteen latautumiseen seksuaalisen väkivallan uhalla että fyysiseen paikkaan, jossa uhka tulee esiin. Tässä tarinoiden kohdassa seksuaalisen väkivallan uhka tulee esiin joko heti kohtaamispaikassa tai sen jälkeen, kun kohtaamisen paikasta on siirrytty muualle. Jälkimmäisissä tapauksissa siirtymä seksuaalisen väkivallan näyttämölle tapahtuu vasta siinä tilassa, jonne tapaamispaikasta on siirrytty.

Kasvokkain tapaamisen kohdalla tarinoissa on kahta erilaista versiota. Suurimassa osassa tarinoita Jennalle käy tapaamisessa välittömästi ilmi, että henkilö on enemmän tai vähemmän valehdellut iästään (12). Seuraavasta otteesta näkyy hyvin, miten Jenna huomaa tulleensa huijatuksi.

”Jenna oli odottanut innolla tapaavansa uuden ystävänsä, paikalle saapui kuitenkin odotettua vanhempi mies, joka istuutui Jennan viereen penkille. Mies vaikutti ensi

hiljaiselta ja ventovieraalta, ehkä hän istui siihen sattumalta, Jenna mielti. Miehen katsoessa kuitenkin lopulta Jennaa hän sanoi: ”Se tyttö, johon tutustuit netissä on nyt vähän kipeänä niin ei päässyt tulemaan. Voisin viedä sinut sinne...” Jenna ei ollut tyhmä tunnistaakseen pedofiilin, mutta vaikka kuinka hän yritti kieltäytyä, mies halusi hänet mukaansa.” (Nettitarina 17)

Otteessa näkyy hyvin se, että kasvokkaisen kohtaamisen hetki on tarinan käännekohta. Kohtaamisessa paljastuu, että tytösken luultu henkilö onkin oikeasti kertomaansa vanhempi mies. Tunnelma vaihtuu välittömästi uhkaavaksi. Jenna asemoituu kohtaamisessa uhatuksi ja potentiaaliseksi väkivallan uhriksi, ja mies puolestaan asemoituu uhkaksi. Seksuaalisen väkivallan näyttämölle siirtyminen tapahtuu tapaamisessa sinä hetkenä, kun Jenna tajuaa henkilön valehdelleen itsestään nettikeskusteluissa. Tapaamisen hetki on käännekohta otteen tarinassa samoin kuin suurimmassa osassa muista tarinoista (9).

Kahdessa tarinassa henkilö on kasvokkaisessa kohtaamisessa sellainen kuin on kertonutkin olevansa. Näissä kahdessa tarinassa tapaamispaikka on sovittu johonkin julkiseen paikkaan ulos. Seuraavasta otteesta käy ilmi, miten kohtaamisen hetki kuvataan positiivisesti latautuneena, sekä se, miten siirtymä seksuaalisen väkivallan näyttämölle tapahtuu vasta sen jälkeen, kun on siirrytty tapaamispaikasta toiseen tilaan.

”Jenna meni linja-autolla kaupungille paikkaan jossa hän oli sopinut tapaavansa nettiystävänsä. Hän soitti tälle ja he kuvailivat toistensa ulkonäöt mahdollisimman hyvin. Lopulta he kohtasivat. ”Moro Pena” ”Moikka Jenna!” Sitten he halusivat. Pena oli tummaihoisen komea mies, joka vaikutti päältä päin mukavalta. He lähtivät kävelemään jutellen kaikkea maan ja taivaan väliltä. Yhtäkkiä juttelun keskellä Pena otti Jennaa kädestä. Nyt he kävelivät käsi kädessä. ”Mennäänkö istumaan jonnekin?” Jenna kysyi. ”Mennään mieluummin jonnekin rauhalliseen paikkaan” Pena sanoi silmää vinkaten. ”Okei” Jenna sanoi ilman taka ajatuksia. He saapuivat vaatekaupan kulmalle ja jatkoivat juttelua normaalisti. Yhtäkkiä Pena rupesi lähentelemään Jennaa ja lopulta ryhtyi suutelemaan Jennaa. (Nettitarina 11)

Otteessa kerrotaan, että henkilön netissä itsestään kertoma ja kohtaamisessa näkyvä olemus vastaavat toisiaan. Tunnelma jatkuu positiivisesti, kohtaaminen ei ole käännekohta positiivisesta negatiiviseen, eikä kohtaamisessa ole uhkaavaa tunnelmaa. Ilmaisuu ”vaikutti päältä päin

mukavalta” tosin vihjaa siihen, että tulossa voi olla jotain vähemmän mukavaa. Ilmaisuu on kuitenkin lukijaa johdattava pieni vihje eikä kerro Jennan tuntemuksista. Jennan kerrotaan kokevan tilanteen niin miellyttäväksi ja turvalliseksi, että hän kävelee ja juttelee miehen kanssa ilmeisen vapautuneessa tunnelmassa. Mies myös näyttäytyy tässä tarinassa uhkana vasta siinä vaiheessa, kun hän Jennaan fyysisesti käsiksi. Jenna näyttäytyy tarinassa hurmattavana uhrina. Mukava juttelu ja romanttinen kiinnostus aiheuttavat sen, että Jenna ei epäile miehen tarkoituksia. Tämä kuvataan suoraan tarinassa ilmaisulla, jonka mukaan Jenna sanoo ”okei” ilman taka-ajatuksia. Okein sanominen onkin tarinassa merkitsevää, koska rauhallisempaan paikkaan siirtymiseen suostuminen edeltää seksuaalisen väkivallan uhkaa.

Kohtaamisessa Jenna näkee, minkä ikäinen mies oikeasti on. Kutsun henkilöä tästä eteenpäin nettittuttavaksi tai mieheksi, koska suurimmassa osassa tarinoita henkilö on aikuinen mies, vaikka internetkeskusteluissa kertoikin olevansa nuori. Suuressa osassa tarinoita miehen ikää ei tarkemmin kerrota, mutta tulee ilmi, että kyse on aikuisesta (6). Osassa tarinoita miehen kerrotaan olevan keski-ikäinen (4) ja yhdessä tarinassa 30-vuotias. Henkilö on nuori poika yhteensä kolmessa tarinassa. Tarinoissa, joissa nettittuttava on aikuinen mies, hän on valehdellut iästään internetkeskustelussa. Vain yhdessä tarinassa aikuinen mies on kertonut ikänsä totuudenmukaisesti. Seuraava ote on tarinasta, jossa nettittuttava on nuori, mutta silti hieman valehdellut iästään.

”Jenna oli mennyt koulun jälkeen tapaamaan netissä tapaamaansa henkilöä. Heppu oli Jennaa pari vuotta vanhempi mutta kertoi Jennalle aiemmin olevansa saman ikäinen.” (Nettitarina 16)

Nettittuttava on nuori, mutta valehdellut silti iästään pari vuotta pois. Näin on myös yhdessä toisessa aineiston tarinassa. Kolmannessa nuoren nettittuttavan tarinassa taas kerrottu ikä vastaa todellisuutta. Nettittuttavasta käytetään yllä olevan otteen tarinassa loppuun saakka nimitystä heppu. Sanalla on jossain määrin humoristinen, kevyt luonne. Toisaalta heppu voi viitata myös siihen, että ihminen on jollain tapaa hämäräperäinen ja häilyvä. Tämä tarina jatkuu siten, että heppu raiskaa sammuneen Jennan sekä jää vielä lopuksi teostaan kiinni. Ehkä kirjoittaja tuo heppu-sanalla esiin sitä, että kyseinen ihminen ei ole vakavasti otettava eikä kunnioitettava henkilö. Hepusta tulee mieleen myös, että kyseessä on tuntematon ihminen – ”se oli joku heppu”.

Mielenkiintoista on, että vaikka mies on valehdellut iästään vain pari vuotta, on tämä niin merkittävä seikka, että se mainitaan tarinoissa. Voi olla, että esimerkiksi 15-vuotiaalle kahden

vuoden ikäero on merkittävämpi kuin aikuiselle. Toisaalta on varsin yleistä, että 15-vuotias ja 17-vuotias ovat seurustelusuhteessa. Paristakin vuodesta valehteleminen on merkittävää kenties siksi, että se kertoo nettittuttavan luonteesta ja tarkoituseristä. Pienen ikäeron tarinoissakin nettittuttava on suunnitelmallinen huijari, jolla on ollut niin sanotusti pahat mielessä jo alusta asti.

Osassa tarinoita on vain yksi fyysinen paikka, joka on yleensä Jennan ja henkilön kasvokkaisen tapaamisen paikka (5). Suurimmassa osassa tarinoita fyysisiä paikkoja mainitaan useampia kuin yksi (9). Kolmessa tarinassa ei yksilöidä yhtään fyysistä paikkaa. Kasvokkaisen tapaamisen kohdalla mainitaan esimerkiksi vain, että Jenna saapuu tapaamispaikalle, mutta tarinasta ei voi päätellä, mikä tuo paikka on. Alla ote tällaisesta tarinasta, jossa kohtaamispaikka jää arvoitukseksi.

”Lopulta he päättivät tavata. He sopivat tapaamispaikan ja ajan. Paikalle saavuttuaan Jenna ei nähnyt poikaa vaan noin viisikymppisen miehen. Mies raiskasi Jennan.” (Nettitarina 4)

Otteessa on tiiviissä paketissa tarina, jonka kulku on samanlainen kuin muissakin tarinoissa. Miehen ikä on ainoa tarkemmin kuvailtu tieto. Ikä ja siitä valehtelu siis ovat tässäkin tarinassa merkittävä tieto. Vaikka tietoja ei anneta paljon, vaikuttaa mies tässäkin tarinassa suunnitelmalliselta ja kykenevältä huijarilta. Hän on pystynyt esittämään nuorta poikaa nettikeskusteluissa ja tapaamispaikkakin ilmeisesti on sellainen, että suunniteltu pakottaminen seksuaaliseen tekoon on mahdollista ilman esimerkiksi muiden ihmisten puuttumista asiaan.

Se, mihin paikkaan kasvokkain tapaaminen on sovittu, on tarinoissa merkittävää. Useimmissa tarinoissa seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta tai näiden koettu uhka tapahtuu samassa paikassa kuin ensikohtaaminen kasvokkain (9). Osassa tarinoista puolestaan siirrytään julkisesta ja turvallisesta tilasta turvattomaan tilaan, jossa seksuaalista väkivaltaa tai ahdistelua tai näiden uhkaa ilmenee.

Tapaamisten paikoissa merkittäviksi ulottuvuuksiksi nousivat julkisuus, yksityisyys ja turvallisuus. Sekä yksityiset että julkiset tilat näyttäytyivät tarinoissa vaihtelevasti turvallisina ja turvattomina. Olennaista on, että seksuaalisen väkivallan uhka tulee esiin turvattomissa julkisissa tai yksityisissä paikoissa. Julkiset paikat, joissa on paljon muita ihmisiä, näyttäytyivät tarinoissa turvallisina. Tällaisia paikkoja olivat esimerkiksi kaupungin keskustan kadut ja kahvilat. Yksityisistä paikoista oma koti näyttäytyi turvallisena paikkana, johon paettiin seksuaalisen väkivallan tai ahdistelun uhkaa. Turvattomia julkisia paikkoja olivat puistot tai niihin verrattavissa olevat paikat. Samoin

syrjäisemmät nurkat kaupungissa olivat turvattomia. Yhteistä turvattomille julkisille paikoille oli, että kaikissa niissä muita ihmisiä on läsnä vähän tai ei lainkaan. Myös tarinoiden henkilön koti näyttäytyy turvattomana yksityisenä paikkana. Henkilön kodissa ei ole missään tarinassa läsnä muita ihmisiä.

5.3 Seksuaalinen väkivalta tiivistyy

Seksuaalisen väkivallan tiivistymisellä tarkoitan sitä, että tarinassa tapahtuu seksuaaliseen tekoon pakottamista, sen yrittämistä tai seksuaalista ahdistelua – sen jälkeen, kun on ensin siirrytty seksuaalisen väkivallan näyttämölle eli tilaan, jossa väkivallan uhka tulee esiin. Kaikissa tarinoissa tiivistymistä ei tapahdu, vaan seksuaalinen väkivalta jää siihen vaiheeseen, jossa Jenna kokee seksuaalisen väkivallan uhkaa (4). Suurimmassa osassa tarinoita seksuaalisen väkivallan tiivistymistä kuitenkin tapahtuu (10).

Tiivistyminen tarkoittaa tarinoissa joko epätoivottua fyysistä koskettamista (5) tai raiskausta (5). Epätoivottu fyysinen koskettaminen tarkoittaa tarinoissa sitä, että henkilö joko yrittää estää Jennaa poistumasta tapaamispaikalta pitämällä tätä kiinni tai henkilö koskettaa Jennaa tavalla, josta käytetään tarinoissa sanaa lähentely. Lähentelyllä viitataan yleensä kohteelle epätoivottuun seksuaalissävyytteeseen koskettamiseen. Seuraavassa otteessa käytetään sanaa lähentely.

”Hannua ei näkynyt ja Jenna oli odottanut jo puoli tuntia. Kun Hannu viimein saapui, he menivät kahvilaan ja istuivat siellä monta tuntia. Kun kello oli yhdeksän Jenna sanoi että hänen pitää lähteä kotiin. Hannu oli kohtelias ja lähti saattamaan Jennaa. Kun he saapuivat Jennan pihaan Hannu lähenteli Jennaa ja Jenna hätääntyi ja lähti juoksemaan sisälle.” (Nettitarina 1)

Kyseinen tarina on alkanut kuvauksella tiiviistä yhteydenpidosta. Hannuksi nimetty nettituttava mainitaan kohteliaaksi, kun hän lähtee saattamaan Jennaa. Tätä ennen hän on kuitenkin ollut epäkohtelias myöhästymällä tapaamisesta. Hannu on siis kuvattu ristiriitaiseksi. Tarinassa on kuvailtu alusta saakka tapahtumaketjua, jonka voisi ajatella johtavan esimerkiksi Hannun ja Jennan seurustelusuhteeseen. Tällaiseen tarinaan sopisi esimerkiksi romanttinen ensisuudelma Jennan kodin pihalla, treffien päätteeksi. Tarina kuitenkin päättyy lähentelyyn, johon Jenna reagoi

pakenemalla. Lähentelystä ei kerrota tarkemmin, mitä se on ollut. Ilmeisesti kuitenkin jotain sellaista koskettamista, jota Jenna ei ole odottanut ja jonka hän on kokenut pelottavaksi. Tämä kyseinen tarina on yksi niistä, jossa seksuaalisen väkivallan tiivistymien tapahtuu, kun kohtaamispaikasta on siirrytty toiseen paikkaan, jossa seksuaalisen väkivallan tiivistyminen mahdollistuu – tässä otteessa kahvilasta talon pihalle. Tarinassa poikkeuksellisesti tiivistyminen on myös sama hetki, jona seksuaalinen väkivalta astuu näyttämölle. Jennan ei kerrota kokevan uhkaa ennen kuin itse teko eli lähentely tapahtuu.

Tiivistymistä, joka ei ole raiskaus, kuvataan muutenkin kuin sanalla lähentely. Seuraavassa otteessa tiivistyminen on sitä, että mies pitää Jennasta kiinni eikä päästä pois, vaikka Jenna haluaisi.

Kun Jenna lopulta pääsi puistoon, ei siellä näkynyt muita, kuin keski-ikäinen mies, joka tuijotti häntä. Sitten Jenna tajusi, että poika, joka hänen piti tavata, olikin aikuinen mies. Mies lähti kävelemään häntä kohti eikä Jenna päässyt hänen otteestaan puoleen tuntiin. (Nettitarina 7)

Otteessa ei kerrota, mitä muuta puolen tunnin kiinni pitämisen aikana on tapahtunut – ei kuitenkaan ilmeisesti raiskausta. Jälleen miehen ikä ja siitä valehtelu ovat niitä harvoja yksityiskohtia, joista kerrotaan. Vaikuttaa siltä, että Jenna on vastustanut puoli tuntia miehen yritystä suostutella tai pakottaa hänet seksuaalisen tekoon. Vastustamiseen kuluneen ajan mainitseminen antaa myös sille painoarvoa. Näyttää siltä, että Jenna välttyy raiskaukselta oman vastustelunsa takia. Jennan vastustelu tulee esiin joissain muissakin tarinoissa (4). Jennan näyttäytyy tämän tarinan lopussa pystyvänä ja aktiivisena. Tarinassa seksuaalisen väkivallan tiivistyminen tapahtuu samassa paikassa kuin ensikohtaaminen kasvokkain. Paikka on puisto, jossa ei ole muita ihmisiä. Puisto edustaa turvatonta julkista paikkaa.

Raiskauksen sisältävissä tarinoissa siitä kerrotaan vaihtelevilla tavoilla. Yhdessä tarinassa kerrotaan vain, että tarinassa pedofiiliksi kutsuttu henkilö on tehnyt Jennalle ”*jotain paha*” (Nettitarina 10). Ilmeisesti tehty asia liittyy seksuaaliseen tekoon, koska henkilöä kutsutaan pedofiiliksi. Raiskauksen sisältävissä tarinoissa kuvaillaan raiskausta vaihtelevassa määrin. Esimerkiksi todetaan vain, että ”*Mies raiskasi Jennan*” (Nettitarina 4). Seuraavassa ote tarinasta, jossa raiskaus kuvaillaan poikkeuksellisen yksityiskohtaisesti.

Tyttö ei halunnut kun oli neitsyt ja halusi pitäytyä siinä. Mies ei hyväksynyt sitä ja alkoi riisua tyttöä väkisin ja heitti hänet sängylle, meni itse päälle ja alkoi sitoa sitä sänkyyn kiinni käsistä, jalat hän veti väkisin auki ja työntyi tämän sisään pikku hiljaa ja lopuksi hän nopeutti työntö nopeutta ja laukesi tämän sisään. (Nettitarina 19)

Otteen tarkka raiskauksen tapahtumien kuvaus on ainoa laatuaan aineistossa. Miehen fyysinen toiminta kerrotaan yksityiskohtaisesti ja ulkokohtaisesti. Miehen tuntemuksia ei kuvata, mikä on aineistossa yleistä. Poikkeuksellista on se, että myös Jennan kokemusta, tuntemuksia tai näkökulmaa tapahtumiin ei kuvata mitenkään. Raiskauksen kuvauksessa näkökulma on kuin neutraalisti tapahtumankulkua kuvaavan kameran. Jenna näyttäytyy passiivisena esineenä, jolle mies tekee asioita. Mies näyttäytyy tehokkaana koneena, joka suorittaa tietyt toiminnot. Ulkokohtaisesta kuvauksesta ja ihmisten näyttämisestä esineinä ja koneina tulee mieleen porno. Ehkä kirjoittajaan on vaikuttanut osassa pornosta näkyvä tapa esittää seksiä. Jenna vastustelua ei kuvata, vaikka sellaista ilmeisesti on ainakin sanallisesti ollut. Otteessa annetaan myös selitys sille, miksi Jenna ei halua suostua seksuaaliseen tekoon – joka on siis se, että Jenna on neitsyt ja haluaa sellaisena pysyä. Kääntäen voi ajatella tämän tarkoittavan sitä, että tyttö, joka ei ole neitsyt, ei myöskään kieltäydy seksuaalisesta kanssakäymisestä. Tai ei voi kieltäytyä, mikä tarkoittaisi sitä, että on hyväksyttävää raiskata tyttö, joka ei ole neitsyt. Neitsyysskään ei silti tarinassa suojaa raiskaukselta.

Lopuissa aineiston nettikehyksen pohjalta kirjoitetuissa tarinoissa raiskauksesta kerrotaan hieman enemmän kuin vain että sellainen tapahtui, mutta ei yllä olevan esimerkin tavoin raiskauksen alusta loppuun. Kolmessa raiskauksen sisältävässä tarinassa Jenna on jonkun päihteen vaikutuksen alaisena eikä välttämättä muista tapahtumia kunnolla. Näissä tarinoissa tapahtunut on kuitenkin määritelty raiskaukseksi käyttämällä raiskaus-sanaa, ei esimerkiksi seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Suomen lainsäädäntö muuttui myös mukailemaan tätä näkemystä 2010-luvun alussa, kun esimerkiksi alkoholin vuoksi sammuneen kanssa tehty yhdyntä määriteltiin raiskaukseksi eikä seksuaaliseksi hyväksikäytöksi, kuten laissa ennen tätä oli tehty (HE 283/1992).

Henkilö on aiemmissa tarinoiden vaiheissa käyttänyt toiminnassaan lähinnä verbaalisia keinoja. Tässä kohdassa henkilön toimijuus muuttuu siten, että hän käyttää myös fyysistä pakottamista ja väkivaltaa keinonaan saavuttaa päämäärä. Viimeistään tässä tarinan vaiheessa paljastuu suurimmassa osassa aineistoa, että miehen päämäärä on alusta asti ollut tehdä Jennalle seksuaalinen teko tämän suostumuksesta riippumatta. Jennan toiminnan keinoihin tulevat tässä vaiheessa myös

fyysiset keinot, jotka näkyvät miehen pakottamisen fyysisenä vastustamisena. Kaikissa tarinoissa fyysistä vastustelua ei kuitenkaan kuvata.

5.6. Tilanteesta poistuminen

Juonitiivistelmän viimeisen kohdan sisältö vaihtelee. Useimmat tarinat kuitenkin loppuvat siihen, että seksuaalisen väkivallan näyttämöltä poistutaan tavalla tai toisella. Tämä tapahtuu joko seksuaalisen väkivallan tiivistymisen jälkeen tai jo sen jälkeen, kun on siirrytty seksuaalisen väkivallan näyttämölle eli kun väkivallan uhka on tullut esiin. Ne tarinat, jotka eivät lopu tilanteesta poistumiseen, loppuvat jo juonitiivistelmän edellisessä vaiheessa eli seksuaalisen väkivallan tiivistymisessä. Kerrotaan esimerkiksi, että Jenna raiskattiin, ja koko tarina loppuu siihen.

Yleisin loppu tarinoissa on kuitenkin Jennan pako tai Jennan muutoin itse suorittama poistuminen tilanteesta (6). Poistuminen tapahtuu joko ennen tai jälkeen seksuaalisen väkivallan tiivistymisen. Seuraavassa otteessa näkyy, miten Jenna pakenee tilanteesta ennen kuin seksuaalinen väkivalta tiivistyy.

”Jenna jäi odottamaan kyseistä henkilöä. Hetken kuluttua hänen olallensa koputti joku. Jenna kääntyi katsomaan ja näki hieman vanhemman miehen kuin oli kuvitellut. Mies kysyi oliko hän Jenna. Jenna vastasi kyllä ja oli järkyttynyt hän ei sanonut enempää vaan lähti juoksemaan pyörälleen ja polki kotiin niin lujaa kuin pystyi.”
(Nettitarina 6)

Otteessa Jenna poistuu itse tilanteesta heti, kun oivaltaa tulleensa huijatuksi miehen iän suhteen. Valehteleminen iästä tuo seksuaalisen väkivallan uhan lähes välittömästi näyttämölle. Jennan kerrotaan olevan järkyttynyt, mutta siitä huolimatta hän kykenee reagoimaan nopeasti ja voimakkaasti tilanteeseen pelastaakseen itsensä mahdolliselta seksuaalisen väkivallan uhalta. Miehen reagoinnista ei kerrota, mutta hän ei joka tapauksessa kykene tai halua estää Jennaa pakenemasta juosten ja pyöräillen. Mies jää passiiviseksi Jennaan verrattuna. Jenna asemoituu kykeneväksi ja aktiiviseksi, passiivisen ja jähmettyvän uhrin vastakohtaksi.

Kahdessa tarinassa tilanteesta poistuminen tapahtuu selkeästi miehen aloitteesta. Seuraavassa ote tarinasta, jossa mies poistaa Jennan tilasta erityisen nöyryyttävällä tavalla.

”Mies veti Jennan sisään asuntoon ja raiskasi Jennan monesti, jonka jälkeen huumasi Jennan niin että herättyään myöhään illalla ei muistanut mitä tapahtui, mutta heräsi ilman vaatteita kadulta.” (Nettitarina 3)

Otteessa mies asemoituu erityisen ikäväksi pahantekijäksi. Tähän viittaa se, että hän raiskaa Jenna usean kerran. Tämän jälkeen hän vielä vie ja jättää tajuttoman Jennan alastomana kadulle, mikä on lisänöyryytyksen lisäksi myös Jennan uusille vaaroille alttiiksi asettamista. Mies näyttäytyy erityisen raakana. Jenna näyttäytyy passiivisena uhrina, jolle mies tekee mitä vain. Jennan vastustelusta ei kerrota. Miehen koti on seksuaalisen väkivallan mahdollistava, yksityinen ja turvaton paikka.

Osassa tarinoista myös mainitaan Jennan soitto Ninalle. Soittohan käy ilmi jo kehyskertomuksessa ja useat kirjoittajat olivat ottaneet sen mukaan myös omaan tarinaansa (7). Ninalle soitto mainittiin tarinoissa yleensä hyvin lyhyesti; esimerkiksi kerrottiin vain, että *”Sisällä Jenna soitti ystävälleen Ninalle”* (nettitarina 1). Joissakin tarinoissa Ninalle soitosta kerrotaan enemmän. Esimerkiksi yhdessä tarinassa puhelu Ninalle aiheuttaa sen, että henkilö joutuu jollain tapaa vastuuseen teostaan. Tämä tarina on myös aineiston ainoa raiskauksen sisältävä tarina, jossa on onnellinen loppu, mitä muun muassa kirjoittajan lopussa käyttämä hymyilevä hymiö alleviivaa. Toimijuuden kannalta kyseinen tarina on kiinnostava. Siinä puhelu onkin ollut vahinko. Seuraavana ote tästä tarinasta, jossa näkyy myös muiden ihmisten toimijuus kuin vain Jennan ja miehen.

”He olivat olleet kahvilla ja heppu oli pyytänyt Jennaa heille ja poika oli pyytänyt häntä harrastamaan seksiä kanssaan mutta ei ollut suostunut. Heppu tarjosi Jennalle alkoholia. Olivat lopulta olleet niin humalassa että Jenna ei tiennyt aamulla herätessään mitä hänelle oli tehty hän sai myöhemmin tietää olevansa tullut raiskatuksi heppu saatiin kyllä myöhemmin kiinni. Jenna oli soittanut illalla Ninalle vahingossa ja tämä oli kuullut kaiken” (Nettitarina 16)

Tarinassa Jennan toimijuus on hyvin passiivista johtuen hänen päihtymyksestään. Tarinan mies vaikuttaa jossain määrin suunnitelmalliselta. Hänen toimintatapaansa ei kuulu pakottaa Jenna seksuaaliseen tekoon fyysisen väkivallan kautta vaan saada Jenna alkoholin avulla

vastustuskyvyttömään tilaan. Vahinkopuhelun kautta Ninan toimijuus tulee tarinassa poikkeuksellisella tavalla esiin; yleensä Nina toimijuus ei tarinoissa ilmene. Myös laajempi kollektiivinen toimijuus tulee esiin, kun kerrotaan, että henkilö on saatu kiinni. Tällä luultavasti viitataan poliisin toimintaan. Tarinassa Nina ja kenties esimerkiksi poliisi ovat aktiivisesti puuttuneet tilanteeseen ja henkilölle on koitunut seurauksia teostaan. Lisäksi Jenna on ollut päihtynyt raiskaushetkellä, mutta teko määritellään tarinassa silti raiskaukseksi eikä esimerkiksi seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Aineistossa on toinenkin tarina, jossa on poikkeava loppu. Seuraava aineisto-ote on ainoasta tarinasta, jossa Jenna ei poistu eikä häntä raiskata, vaikka seksuaalinen väkivalta tulee näyttämölle.

”Jenna pääsi kohtaupaikalle. Hän etsi n. 20-vuotiasta miestä mutta ei nähnyt ketään vastaavaa. Hetken kuluttua joku keski-ikäinen mies koputti Jennan olkapäälle ja kysyi onko Jenna se ”netin tyttö” ja Jenna vastasi siihen myöntävästi. Jenna pelästyi miehen ikää mutta ei vielä päättänyt lähteä pois ja ehdotti kahville menemistä. Mies olisi mieluummin lähtenyt hänen kotiinsa mutta Jenna ei suostunut siihen. Kahvilassa mies yritti saada Jennaa lähtemään hänen luokseen suostuttelemalla alkoholilla ja muilla päihteillä. Jenna vastaili kauan kieltävästi mutta kyllästyi miehen puheisiin ja lähti äkkiä juosten kotiin ja soitti Ninalle itku kurkussa” (Nettitarina 20)

Otteessa Jenna ei pakene tilanteesta, vaikka hän huomaa, että mies on valehdellut iästään. Poistuminen myös mainitaan siten, että Jenna ei päättänytkaan lähteä pois, vaikka poistuminen tuli hänelle mieleen. Sen sijaan hän ehdottaa kahvilaan menoa. Kahvila on turvallinen julkinen paikka, jossa on muita ihmisiä. Tarinasta ei käy ilmi, mikä on Jennan motiivi ehdottaa kahville menoa. Ehkä motiivi on ottaa selvää, mitä mies haluaa tai mistä on kyse. Miehen yritykset suostutella Jenna lähtemään luokseen kuitenkin kyllästyttävät Jennaa, joka lähtee lopulta itse pois tilanteesta. Jenna näyttäytyy tarinassa aktiivisena, uteliaana ja kykenevänä toimimaan yllättävässä tilanteessa. Mies näyttäytyy mankujana, joka ei pysty saamaan tahtoaan läpi tai manipuloimaan Jennaa kasvokkaisessa keskustelussa.

5.5 Varoittava esimerkki

Seuraavaksi käsittelen tulkintojani siitä, miksi tarinat on kirjoitettu ja miksi ne ovat sellaisia kuin ovat, eli mitä niillä on haluttu viestiä. Ensin tarkastelen sitä, miten seksuaalista väkivaltaa selitetään tarinoissa. Selittämällä tarkoitan sitä, mistä syistä seksuaalista väkivaltaa tarinoissa tapahtuu. Syyt liittyvät myös syyllisyyteen. Syyllisyydessä ei ole kyse vain siitä, kuka tarinan henkilö on tapahtumiin syyllinen, vaan syyllisyys voi jakautua eri tavoilla myös vaikkapa uhrille. Ilmiön selittäminen ja syyllisyys näyttävät liittyvän usein toisiinsa. Seksuaalisen väkivallan selittämisen jälkeen siirryn käsittelemään tarinoista hahmottamaani *varoittavan esimerkin* kulttuurista käsikirjoitusta. Tämä kulttuurinen käsikirjoitus koskee seksuaalista väkivaltaa, joka tapahtuu nettittävän kanssa kasvokkaisessa tapaamisessa. Kulttuuriseen käsikirjoitukseen liittyy ajatus kausaalisuudesta. Kausaalisuus puolestaan liittyy vahvasti seksuaalisen väkivallan selittämiseen.

Seksuaalista väkivaltaa selitetään tarinoissa henkilön, eli miehen, yksilöllisellä pahantahtoisella olemuksella. Mies on kahta poikkeusta lukuun ottamatta suunnitelmallinen huijari, jonka päämäärä on tehdä Jennalle seksuaalinen teko tämän suostumuksesta riippumatta. Kahdessa tarinassa seksuaalista väkivaltaa selitetään miehen psyykkisellä poikkeavuudella tai häiriöllä. Tämä ilmenee siinä, että miestä kutsutaan tarinoissa pedofiiliksi. Näissä molemmissa tarinoissa mies on keski-ikäinen eli huomattavasti Jennaa vanhempi. On mahdollista, että muissakin tarinoissa, joissa henkilö on keski-ikäinen, kirjoittaja on ajatellut tämän olevan pedofiili tai muuten psyykeltään ja seksuaalisuudeltaan häiriöinen. Tällöin seksuaalista väkivaltaa selitetään sen tekijän yksilöllisellä patologisella poikkeavuudella.

Myös Jennan toiminnalla ja valinnoilla selitetään tapahtuvaa seksuaalista väkivaltaa. Osassa tarinoista kerrotaan suoraan, kuinka Jennan mielessä käy, että hänen pitäisi olla varovainen, mutta siitä huolimatta Jenna sopii tapaamisen turvattomaan paikkaan ja menee sinne yksin. Tarinoissa kerrotaan myös, että Jennaan vetoavat henkilön nettikeskustelussa häneen kohdistama mielenkiinto ja ihailu. Useimmissa tarinoissa Jenna luulee keskustelewansa pojän kanssa. Osassa näistä tarinoista vaikuttaa siltä, että Jenna on kiinnostunut pojaksi luulemastaan henkilöstä heteroromanttisessa mielessä. Taipumus tai halu ihastua näyttäytyy tarinoissa asiana, joka kenties lisää Jennan halua uskoa pojän kirjoittamin asioihin. Toisaalta myös ystävyys oli yhdessä tarinassa tavoittelemisen

arvoinen asia, joka toimi samalla tavalla. Ihastus kuitenkin näkyi tarinoissa huomattavasti enemmän.

Suurimmat poikkeukset aineistossa olivat ne kaksi tarinaa, jossa henkilö oli sellainen kuin oli kertonutkin olevansa – kaikissa muissa tarinoissa henkilö oli enemmän tai vähemmän valehdellut ainakin iästään. Molemmissa näissä tarinoissa henkilö oli myös nimetty, toisessa nimi oli Pena ja toisessa Hannu. Hannu-tarinassa Jenna pelästyy, kun Hannu ”*lähentelee*” häntä (nettitarina 1). Tätä ennen he ovat olleet kahdestaan kahvilassa pitkään. Tässä tarinassa on tulkittavissa seksuaalisen väkivallan ja ahdistelun selittäminen tyttöjen ja poikien erilaisilla odotuksilla tarinan kertomassa tilanteessa. Ehkä Hannu on odottanut, että tapaamisessa on myös jotakin fyysistä kontaktia ja Jenna puolestaan ei. Esimerkiksi suuteleminen kuitenkin yleensä on myös tyttöjen odotushorisontissa. Lähentely-sanalla viitataan tässä tarinassa luultavasti toisenlaiseen koskettamiseen kuin esimerkiksi suutelemiseen, johonkin, jota Jenna ei ole odottanut ja joka ei sovi hänen odotuksiinsa tilanteessa.

Toisessa niistä tarinoista, jotka eivät ole huijaritarinoita, henkilön nimi on Pena. Penan kerrotaan olevan ”*tummaihoinen komea mies*” (nettitarina 11). Herää kysymys, miksi ihonväri on mainittu. Kenties kirjoittaja vihjaa siihen, että ihonväri on merkki, joka selittää Penan tekemää seksuaalista väkivaltaa. Ihonvärillä kirjoittaja on voinut viitata esimerkiksi ajatuksen Penan rodusta tai ajatukseen Penan tietynlaisesta kulttuuritaustasta. Henkilö on kuitenkin nimetty suomalaisen kuuloisella nimellä Pena, eikä jollakin ulkomaalaisperäiseltä kuulostavalla nimellä. Toinen selitys ihonvärin mainitsemiselle voi olla se, että kirjoittaja näkee ihonvärin osana Penan komeaa ulkonäköä. Komeus taas on yksi tekijä, joka vetää Jennaa puoleensa, Penan mukavan käytöksen lisäksi. Komeus ja mukavuus saavat Jennan luottamaan Penaan ja menemään tämän kanssa syrjäiseen paikkaan, jossa Pena voi raiskata Jennan. Seksuaalista väkivaltaa selitetään tässä tarinassa toisaalta miehen etnisellä alkuperällä sekä hurmauskyvyllä ja toisaalta Jennan ottamalla riskillä, kun hän luottaa mieheen ja menee tämän kanssa myös syrjäiseen paikkaan.

Alkoholi, huumaaminen ja päihteet näkyvät osassa tarinoita. Mies esimerkiksi yrittää saada Jennaa turvattomaan tilaan mukaansa houkuttelemalla päihteillä, mutta Jenna ei tartu houkutukseen. Jenna myös suostuu itse juomaan alkoholia joissain tarinoissa, mikä saattaa hänet puolustuskyvyttömään tilaan, jolloin Jennan valinnalla juoda alkoholia selitetään seksuaalista väkivaltaa. Myös syyllisyys ulottuu tällöin Jennaan, ei vain mieheen. Kolmas tapa päihteiden näkymisessä tarinoissa on se, että mies on huumannut Jennan ilman Jennan omaan suostumusta asiaan. Tällöin Jennan valinta ei ole

keskiössä, vaan päihde on vain pahantahtoisen miehen keino saada Jenna puolustuskyvyttömään tilaan.

Päihteet näyttäytyvät tarinoissa hieman erikoisella, epäarkisella tavalla sanavalintojen kautta. Alkoholista esimerkiksi käytetään sanaa alkoholi. Yleensähan ihmiset puhuvat viinasta, oluesta, viinistä, lonkerosta, drinkeistä ja niin edelleen. Ei sanota esimerkiksi, että ”otanpa nyt saunan jälkeisen alkoholijuoman”, vaan että ”otanpa nyt saunakaljan”. Samoin sana päihteet on käsite, jota käytetään ehkä eniten erilaisten valistusten yhteydessä. Tarinoiden kirjoittajien ikäiset nuoret ovat varmasti kuulleet sen esimerkiksi koulussa päihdevalistusta vastaan ottaessaan. Nämä sanavalinnat johdattavat osaltaan tulkintaan siitä, että alkoholin, päihteet ja huumaamisen sisältävät tarinat ovat varoittavia ja valistavia esimerkkejä päihteiden vaaroista – päihteiden vaaroista etenkin nuorille naisille. Vaara aiheutuu toisaalta siitä, jos itse omalla suostumuksellaan juo, ja toisaalta siitä, että joku huumaa sinut. Jälkimmäistäkin vaihtoehtoa pitää ilmeisesti osata varoa. Päihteet joka tapauksessa selittävät osaltaan seksuaalista väkivaltaa. Täytyy pidättäytyä itse ottamasta päihteitä, mutta on myös varottava sitä, että joku toinen yrittää salaa päihdyttää.

Hahmotin tarinoista kulttuurisen käsikirjoituksen, joka koskee seksuaalista väkivaltaa nettituttavuuden kanssa tapahtuvassa kasvokkaisessa kohtaamisessa. Tämä kulttuurinen käsikirjoitus on *varoittava esimerkki*. Tämä käsikirjoitus tuo mieleen valistustarinan lajityypin. Seuraava aineisto-ote valaisee tarinan varoitusta poikkeuksellisen selväsanaisesti.

”Maaailmanlaajuiseen keksintöön, internettiin, ei kannata aina luottaa. Jenna oli paha aavistamattomana sopinut uuden ”ystävän” kanssa tapaamisen ja kävi ilmi ettei keneenkään netissä voi luottaa... :(

Nimimerkillä: Kannattaa tarkistaa paremmin, tai ottaa joku mukaan ensi kerralla...”
(Nettitarina 8)

Tämä tarina on ainoa, jossa kirjoittaja on avannut varoituksensa näin selvästi. Auki kirjoitetut varoitukset ovat se, että internetissä ei voi luottaa tuntemattomiin ihmisiin, sekä se, että mahdolliset tapaamiset pitää sopia turvallisiin olosuhteisiin esimerkiksi ottamalla joku tapaamiseen mukaan. Näitä varoituksia vastaan toimiminen johtaa tai voi johtaa seksuaaliseen väkivaltaan.

Tarinoissa näkyvät varoittavan esimerkin kulttuurisen käsikirjoituksen varoitukset on suunnattu nuoria naisille tai tytöille. Heidän tulee osata olla varuillaan ja varovaisia nettituttavuuksien kanssa.

Tarinoista voi poimia ohjeet, joita tytöille annetaan: 1. Älä usko, mitä tuntemattomat ihmiset internetissä kertovat. 2. Älä tapaa nettituttavaa turvattomassa paikassa yksin, älä myökään suostu siirtymään turvattomaan paikkaan, vaikka nettituttava vaikuttaisi luotettavalta. 3. Älä juo alkoholia, ja ole varuillasi sen varalta, että nettituttava yrittää huumata sinut.

Aineiston varoittavan esimerkin valistustarinaa näyttää kuuluvan olennaisesti onneton loppu. tarinat etenevät vääjäämättömästi päähenkilön väärin valintojen kautta kohti onnetonta loppua. Kaikkein onnettomin loppu on tarinoissa, joissa Jenna raiskataan. Niissäkin tarinoissa, joissa Jennaa ei raiskata, loppu ei silti ole onnellinen. Tarina päättyy vähintäänkin pettymykseen ja järkytykseen, kun Jenna ymmärtää tulleensa huijatuksi.

Suurin poikkeus on tarina, jossa raiskaaja jää kiinni teostaan, eli hänelle koituu ilmeisesti siitä joitain seurauksia. Tämä poikkeuksellinen tarina sisältää varoittavan esimerkin kulttuurisen käsikirjoituksen piirteitä, mutta myös poikkeaa siitä. Tarinassa on positiivinen loppu. Poikkeava tarina voisi edustaa myös klassista paha saa palkkansa -tarinatyyppiä, joka on yleinen esimerkiksi saduissa. Näitä tarinoita voisi aivan hyvin olla enemmän, mutta ei ole. Yksi saduistakin tuttu klassinen tarinatyyppi on myös neito pulassa -tarina. Niissä naispuolinen päähenkilö joutuu pulaan, josta miespuolinen sankari hänet pelastaa. Tällaisiakaan tarinoita aineistossa ei ole, vaikka päähenkilö on naispuolinen. Pahan palkka -tarinoita voisi luulla olevan enemmänkin, koska raiskausta pidetään yleisesti kuitenkin pahana tekona. Siitä huolimatta Jennan eli tytön valinnat ja toiminta ovat aineistossa keskeisiä. Hän on se, joka aineistossa kantaa seuraukset pahantekijän valinnoista. Toki itse kehyskertomus loppuu puhelinsoittoon Ninalle, eli realistisessa ajallisessa jatkumossa seurauksia tekijälle ei kenties vielä ole koitunut esimerkiksi poliisin mukaantulon muodossa. Tämä ei kuitenkaan ole rajoittanut kaikkia kirjoittajia jatkamasta tarinaa puhelinsoiton alkua pidemmälle.

Varoittavan esimerkin tarinassa seksuaaliseen tekoon pakottavan tai sillä uhkaavan miehen osa jää ohueksi. Useimmiten hänet esitetään patologisena toisena, jonka osaksi jää lähinnä se, että nuorten tyttöjen ja naisten tulee osata varoa hänen kaltaisiaan miehiä. Erityisen pelottavaa tarinoissa on se, miten hyvin tällainen mies kykenee huijaamaan Jennaa. Herää kysymys, miten nuoret tytöt ja naiset voivat luottaa keneenkään internetissä tai kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa, kun luotettavalta vaikuttaviin ihmisiin ei voikaan luottaa. Luotettavalta vaikuttavan ihmisen epäluotettavuus näyttäytyy aineistossa tarinassa, jossa Penaksi nimetty mies on tapaamisessakin mukava ja luotettavan tuntuinen, mutta silti hän raiskaa lopussa Jennan. Päädytään tilanteeseen, jossa

keneenkään ei voi luottaa. Toisaalta kuitenkin tekijät on nettitarinoissa yleensä määritelty poikkeaviksi, eikä esimerkiksi tavallisiksi pojiksi. Tytön osa näyttäytyy joka tapauksessa vaikeana, koska ainakin internetissä näyttää todella vaikealta tietää, millaiseen ihmiseen on luomassa suhdetta. Jos jotain pahaa, kuten seksuaalista väkivaltaa tai sen uhkaa, ilmenee, seuraukset näyttää varoittavan esimerkin kulttuurisessa käsikirjoituksessa kantavan yleensä yksin tyttö, ei tekijä.

Suuri kysymys on, miksi aineiston tarinat ovat näin suuressa määrin varoittavan esimerkin valistustarinoita. Se on melko varmaa, että tällainen tarina on yleinen, koska niin monelle kirjoittajalle tuli juuri sellainen mieleen. Kirjoitustilanne oli varsin nopea ja moni luultavasti kirjoitti sellaisen tarinan, mikä heille tuli ensin mieleen. Tyttöjen valintoihin ja tekoihin keskittyvä varoittavan esimerkin käsikirjoitus on ilmeisesti suomalaisessa kulttuurissa yleinen, ainakin kun kyseessä on internetissä solmittuun tuttavuuteen liittyvä tilanne. Nuoret ovat ikäryhmä, joka saa osakseen muutenkin paljon varoittavaan sävyyn kerrottua valistusta, ehkä enemmän kuin lapset tai aikuiset. Ehkä he myös kertoivat aikuiselle gradun tekijälle tarinan, jollaista he arvelevat tämän hakevan. Ehkä he ovat halunneet osoittaa tuntevansa vaarat. Jatkuva varoittavan valistamisen puhetapa esimerkiksi seksuaalisuuteen ja päihteisiin – yhdessä ja erikseen – liittyen voi olla myös turhauttavaa ja tuntua siltä, että nuoria väheksytään.

Yhdessä tarinassa raiskaus kuvaillaan hyvin yksityiskohtaisesti, mitä ei tehdä missään muussa tarinassa. Ehkä sen kirjoittaja on halunnut kertoa aikuiselle gradun tekijälle, että todellakin tietää, mistä on kyse – tai kenties tarinassa näkyy pornon vaikutus. Joka tapauksessa osoittamalla tuntevansa varoittavan esimerkin tarinan nuoret tavallaan osoittavat, että valistus on turhaa, he tuntevat jo sen sisällön. Toki voi useimpien kirjoittajien kohdalla olla kyse pelkästään siitä, että tämä kulttuurinen käsikirjoitus on niin yleinen ja kiistämätön, että se tulee ensimmäisenä ja vahvimpana mieleen. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta nettitarinoissa ei ole tarinaa, jossa esimerkiksi varoitetaan tekijää vaikkapa sitä kautta, että teosta koituu hänelle negatiivisia seurauksia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavaksi esittelen ensin tiivistetysti tutkielmani tulokset. Sen jälkeen reflektoin tutkielmani tekoprosessia ja sen onnistumista. Lopuksi arvioin tutkielmani tulosten merkitystä esimerkiksi mahdollisten jatkotutkimusaiheiden osalta.

6.1 Yhteenveto

Sovelsin aineiston analyysissä Burken viisikulmiota (1962). Viisikulmion avulla voidaan selvittää kommunikoinnin motiiveja. Viisikulmio perustuu ajatukselle, jossa kieli ja ajattelu nähdään ensisijaisesti toimintana (Burke 1962, xxii). Motiivilla tarkoitan tässä tutkielmassa muuta kuin esimerkiksi vain tietyn yhden henkilön vaikutinta toimia ja viestiä tietyllä tavalla. Motiivi on vastaus kysymykseen miksi – miksi tarinat ovat sellaisia kuin ovat, mitä tarkoitusta niissä viestitään.

Sekä biletarinoissa että nettitarinoissa tarkoituksena näyttää olevan varoitusten ja opetusten antaminen seksuaalista väkivaltaa koskevan kulttuurisen käsikirjoituksen avulla. Bileitä koskevalla ja nettituttavuuksien maailmaa koskevalla kulttuurisilla käsikirjoituksilla on keskenään joitakin eroja mutta paljon olennaisia yhtäläisyyksiä. Molemmista käsikirjoituksissa keskeisiä ovat tytön tekemät väärät valinnat, jotka johtavat seksuaaliseen väkivaltaan. Naisuhrin valintoihin ja toimintaan keskittyvät käsitykset seksuaalisesta väkivallasta ovat yleisiä laajemminkin suomalaisessa ja länsimaaisessa kulttuurissa. Usein näillä käsityksillä vieritetään syyllisyyttä seksuaaliseen väkivaltaan myös sen naisuhrille. (esim. Allison & Wrightsman 1998, 98; Anderson ja Doherty 2008, 110-114; Honkatukia 2001, 59-61; Russel 1998, 134-135.) Raiskausrikoksista puhuttaessa käsitellään usein sitä, miten uhri on edesauttanut raiskatuksi tulemistaan (Hahto 2004, 473). Tutkielmani aineistossa ilmennyt keskittyminen tyttöuhrin tekemiin valintoihin ja ottamiin riskeihin on samansuuntainen kuin aiemmassa tutkimuksessa esiin tullut kulttuurinen käsitys, jossa keskitytään seksuaalisen väkivallan uhrin toimintaan. Seksuaalista väkivaltaa selitetään sekä bile- että nettitarinoissa uhrin valinnoilla ja ottamalla riskeillä, jotka näyttäytyvät seksuaalisen väkivallan mahdollistajina. Tekijän tekemiä valintoja ja ottamia riskejä ei tuoda samalla tavalla esiin.

Opettavaisen tarinan ja varoittavan esimerkin kulttuuristen käsikirjoitusten opetukset ja varotukset siis koskevat etupäässä tyttöjä. Selvimät opetukset tytöille biletarinoissa liittyvät humalaan, poikiin luottamiseen, erilaisiin tiloihin ja paikkoihin sekä uhrin vastusteluun. Opettavainen tarina kertoo, että tytölle voi humalajuomisesta seurata seksuaalista väkivaltaa. Samoin voi käydä, jos menee turvattomiin tiloihin ja paikkoihin kahdestaan pojan kanssa. Tuntemattomiin tai huonomaineisiin poikiin ei saa luottaa niin, että esimerkiksi menee heidän kanssaan turvattomaan tilaan.

Opetukset ja varotukset koskivat myös poikia mutta huomattavasti tyttöjä vähemmän. Raiskauksen yritys ja raiskaus ovat rikoksia ja muutenkin usein paheksuttuja tekoja, joita poika tai mies bile- ja nettitarinoissa tekevät. Vain yhdessä nettitarinassa ja yhdessä biletarinassa tuotiin esiin, että tekijälle koitui teostaan jonkinlainen seuraus. Tekijälle koituneista seurauksista kertominen ei siis mitenkään selkeästi kuulu opettavaisen tarinan ja varoittavan esimerkin kulttuuriin käsikirjoituksiin. Poikia valistettiin sen sijaan niissä hieman alkoholin vaaroista. Humalatila on osassa biletarinoissa seikka, joka altistaa pojan tekemään seksuaalista väkivaltaa. Tästä tulee mieleen, miten jotkut suomalaiset tytöt ovat selittäneet pojan humalatilalla seksuaalista ahdistelua (Honkatukia 2000, 40). Näissäkin tarinoissa silti myös tytön valinnat ovat keskeisiä; ne johtavat seksuaaliseen väkivaltaan yhdessä pojan humalatilan kanssa. Yhden kulttuurisen käsityksen mukaan raiskatun naisen humalatila voi heikentää hänen uskottavuuttaan sekä tehdä hänestä vähintään osasyllisen tapahtuneeseen raiskaukseen. Esimerkiksi rikosilmoitukseen on voitu kirjata, että naisen humalatila on tehnyt hänet varomattomaksi. (Honkatukia 2001, 57-58).

Myös joissain nettitarinoissa Jenna itse juo alkoholia, minkä seurauksena päihtyy ja joutuu seksuaalisen väkivallan uhriksi. Yleisin päihtymisen näkymisen tapa nettitarinoissa on kuitenkin se, että mies salaa huumaa Jennan, jolloin tilanne on hieman erilainen. Varoittavan esimerkin käsikirjoituksen mukaan salaa huumaamisenkin mahdollisuuden varalta pitäisi silti osata olla varuillaan. Varuillaan olo puolestaan liittyy jälleen siihen, että tuntemattomiin ei pidä luottaa. Tytön myös pitäisi osata varoa humalaista poikaa eikä mennä tämän kanssa yläkerran huoneeseen. Ajatuksesta tulee mieleen käsitys, jonka mukaan tytöt ja naiset ovat eräänlaisia heteroseksuaalisuuden portinvartijoita (Honkatukia 2001, 64; Honkatukia 2000, 39). Tyttöjen on vartioitava itseään humalalta sekä vartioitava humalaisia poikia, että nämä eivät pääse tekemään seksuaalista väkivaltaa. Kun ajatellaan tyttö portinvartijana, jää hänen seksuaalinen halunsa piiloon, eikä sitä tuoda esiin. Keskeistä ajatuksessa portinvartijana toimimisessa on rajata pojan seksuaalista toimintaa.

Seksuaalista väkivaltaa edeltävä vuorovaikutus tytön ja pojan välillä on merkittävässä osassa opettavaisen tarinan käsikirjoituksessa. Opettavainen tarina ei siis ole yhteneväinen tuntemattoman raiskaajan stereotyypin kanssa. Stereotyypisessä raiskauksessa tuntematon raiskaaja käy yllättäen tuntemattoman uhrin kimppuun (Allison & Wrightsman 1998, 3). Jennan eli naisuhrin ja pojan keskustelu on olennainen osa käsikirjoitusta. Suuressa osassa aineistoa kyse oli tutustumistilanteesta, koska Jenna ja poika tapasivat bileissä ensi kertaa. Tutustumistilanne on tapahtuvan seksuaalisen väkivallan yksi merkittävä konteksti Suomessa. Tutustumistilanteeseen liittyy suomalainen luottamuksen kulttuuri, jossa naiset useimmiten luottavat siihen, että miehet kunnioittavat heidän fyysistä koskemattomuuttaan. Esimerkiksi ravintolasta jatkoille lähdettäessä nainen saattaa luottaa siihen, että hän koskemattomuutensa takaa ilmoitus siitä, että seksuaalinen kontakti ei häntä kiinnosta. (Honkatukia 2000, 107-109.) Opettavaisen tarinan kulttuurinen käsikirjoitus asettuu ristiriitaan luottamuksen kulttuurin kanssa. Käsikirjoitus opettaa, että tuntemattomiin poikiin nimenomaan ei pidä luottaa.

Nettitarinoissakin keskustelu on merkittävässä osassa, ja ensimmäinen tytön virheelliseksi esitetty toiminta tapahtuu jo sen yhteydessä. Varoittavan esimerkin käsikirjoituksessa ensimmäinen tytön ottama riski on se, että hän uskoo nettituttavan itsestään kertomat asiat ja myöntyy tapaamaan tämän yksin turvattomassa paikassa. Nettitarinoidenkin seksuaalisen väkivallan konteksti on tutustumistilanne, jossa varoitetaan luottamasta tuntemattomaan henkilöön.

Turvattomassa paikassa oleminen on yksi riski, jota naisten ja tyttöjen kuuluisi joidenkin kulttuuristen käsitysten mukaan välttää, jotta he eivät joutuisi raiskatuiksi. Tämä näkyy esimerkiksi puskaraiskausmyytissä (Honkatukia 2001, 37). Puskaraiskausmyytin mukaisessa raiskauksessa uhri on mennyt yksin turvattomaan paikkaan ja tällä altistanut itsensä potentiaalisesti raiskauksen uhriksi. Tähän vertautuu opettavaisen tarinan käsikirjoituksessa se, kun Jenna myöntyy lähtemään yläkertaan, joka näyttäytyy turvattomana paikkana. Opettavaisen tarinan käsikirjoituksessa merkittävä käänne on juuri siirtyminen turvattomaan paikkaan eli yläkerran huoneeseen.

Nettitarinoissa paikat olivat vielä merkittävämmässä asemassa kuin biletarinoissa. Varoittavan esimerkin kulttuurisessa käsikirjoituksessa juuri tapaamisen paikkaan kulminoituu yksi keskeinen varoitus. Tyttöjä varoitetaan valitsemasta tapaamispaikaksi turvatonta paikkaa. Turvaton paikka voi olla sekä yksityinen että julkinen paikka. Julkisia turvattomia paikkoja ovat puistot ja syrjäiset

kaupungin kolkat. Yksityinen turvaton paikka on tuntemattoman ihmisen koti. Kaikkia turvattomia paikkoja yhdistää se, että niissä on vähän tai ei lainkaan muita ihmisiä läsnä.

Biletarinoiden ja nettitarinoiden käsitykset seksuaalisen väkivallan tekijästä ovat osin yhteneväisiä ja osin erilaisia. Biletarinoissa tekijä on joko yksilöllinen, suunnitelmallinen pahantekijä tai melko tavallinen poika. Nettitarinoissa tekijä on joissain tarinoissa selkeästi patologisoitu kutsumalla häntä pedofiiliksi. Pedofiilitarinoissa mies oli aina huomattavasti Jennaa vanhempi. Nuoria tyttöjä selvästi vanhempien miesten tekemä ahdistelu voi edustaa halveksittavaa ja patologista maskuliinisuutta (Honkatukia 58). Tämä seksuaalisen väkivallan tekijän patologisointi eli näkeminen sairaana puuttuu kokonaan biletarinoista. Puuttuminen liittyy kenties siihen, että nuoret liittyvät sairaaseen seksuaalisuuteen nimenomaan pedofilian, johon he liittyvät suuren ikäeron uhrin ja tekijän välillä. Nuoret suomalaiset tytöt paheksuvat yleensä enemmän aikuisten ja tuntemattomien miesten tekemään seksuaalista ahdistelua; nuorten poikien tekemä seksuaalinen ahdistelu hyväksytään helpommin (Honkatukia 2000, 58). Ehkä tästä syystä nettitarinoiden miehet on kuvattu usein pahemmiksi kuin biletarinoiden pojat. Nettitarinoissa tekijä on usein yksilöllinen suunnitelmallinen pahantekijä, eikä hänen seksuaalisuutensa sairauteen aina viitata. Seksuaalisen väkivallan tekijää ei siis yleensä esitetä aineiston tarinoissa patologisena – ei etenkään silloin, kun tekijällä ja uhrilla ei ole suurta ikäeroa. Osassa biletarinoita esiintyvät, seksuaalista väkivaltaa tekevät tavalliset pojat puuttuvat pääosin nettitarinoiden tekijöistä.

Tavalliset pojat seksuaalisen väkivallan tekijöinä liittyvät yhteen kulttuuriseen käsitykseen, jolla selitetään seksuaalista väkivaltaa. Tässä käsityksessä miesten ja poikien heteroseksuaalisuus on olemukseltaan voimakasta, mikä voi aiheuttaa sen, että he tekevät seksuaalista väkivaltaa tai ahdistelevat seksuaalisesti (Honkatukia 2000, 40-41). Tämä näkyy erityisen hyvin niissä biletarinoissa, joissa tilanne ottaa pojan valtaansa ja pojan oma toimijuus hämärtyy. Tilanne viittaa tulkintani mukaan tarinoissa siihen, että maskuliininen seksuaalivietti saa pojan valtaansa, kun puitteet ovat oikeat – eli esimerkiksi kun poika ja tyttö suutelevat yksityisessä turvattomassa tilassa. Miesten ja poikien hallitsemattomaan seksuaalisuuteen liittyy myös käsitys naisista ja tytöistä seksuaalisuuden portinvartijoina (Honkatukia 2001, 64). Tyttöjen tehtävä näyttää usein olevan rajata heteroseksuaalista kanssakäymistä (Honkatukia 2000, 39). Onnistunut rajaaminen näyttää netti- ja biletarinoiden valossa esimerkiksi siltä, että ei menisi pojan tai miehen kanssa turvattomaan tilaan, jossa seksuaalista väkivaltaa voisi tapahtua. Myös poikien ja tyttöjen erilaiset odotukset keskinäiseltä kanssakäymiseltä selittävät biletarinoissa seksuaalista väkivaltaa. Tämän käsityksen

mukaan pojat odottavat tutustumisen alkuvaiheissa yhdyntää sisältävää seksiä ja tytöt suutelemista. Odotusten ristiriita voi biletarinoissa johtaa seksuaaliseen väkivaltaan.

Nettitarinat ja biletarinat eroavat toisistaan seksuaalisen väkivallan tapahtuman kohdalla. Poika ei yhdessäkään biletarinassa onnistu raiskaamaan Jennaa tai pakottamaan häntä muuhun seksuaaliseen tekoon. Nettitarinoissa taas raiskaus usein onnistuu. Ero voi liittyä esimerkiksi siihen, että biletarinoissa tekijät ovat Jennan eli nuoren tytön kanssa saman ikäisiä. Ehkä asetelmassa, jossa on nuori tyttöuhri ja aikuinen miestekijä, on nuorten mielissä huonommat mahdollisuudet välttää raiskatuksi tulemiselta kuin tilanteessa, jossa tekijä ja uhri ovat saman ikäisiä. Nettitarinoissa, joissa Jenna raiskataan, ei juuri kuvata Jennan vastustelua. Osassa niissä nettitarinoista, joissa Jenna välttyy raiskaukselta, puolestaan kuvataan vastustelua. Useimmissa biletarinoista kuvataan Jennan vastustelua, jonka avulla hän välttyy raiskaukselta. Biletarinoiden opettavainen kulttuurinen käsikirjoitus opettaa myös, että vastustamalla riittävästi raiskauksen välttää. Myytti vastustamisen voimasta on tullut esiin aiemmassakin tutkimuksessa (Allison & Wrightsman 1998, 98; Russell 1998, 134-135).

Uhrin vastustelu myös liitetään raiskauksen tunnusmerkkeihin (vrt. Honkatukia 2001, 53). Nettitarinoissa, joissa tapahtuu raiskaus, kuitenkin käytetään yleensä sana raiskaus, vaikka uhrin vastustelua ei kuvattaisikaan. Samoin yhdyntä päihtymyksen takia puolustuskyvyttömän uhrin kanssa on nettitarinoissa määritelty raiskaukseksi käyttämällä tapahtuneesta sanaa raiskaus. Nuorten käsityksissä raiskauksen määrittelyyn raiskaukseksi näyttää liittyvän nimenomaan uhrin suostumuksen puute. Silti uhrin vastustelullakin on käsityksissä merkitystä, koska käsitys vastustelun voimasta näyttää elävän varsin vahvasti, ainakin kun tekijä ja uhri ovat samanikäisiä.

Seksuaalisen väkivallan kohdalla on keskusteltu ja kiisteltykin siitä, onko kyse raiskaajan osalta seksistä vai vallankäytöstä (Honkatukia 2001, 61). Varsinkin biletarinoissa tulee esiin käsitys, jonka mukaan raiskauksen tekijän vaikuttimet ovat nimenomaan seksuaalisia. Tämä korostuu tarinoissa, joissa tilanne saa pojan valtaansa. Tekijän seksuaalinen motiivi näkyy myös nettitarinoiden kohdalla. Eroa on lähinnä siinä, esitetäänkö tekijän seksuaalisuus sairaana vai ei. Ajatus raiskausten tekijän seksuaalisesta motiivista ei ole uusi (Allison & Wrightsman 1998, 3-4). Joidenkin tekijöiden motiivit sekä netti- että biletarinoissa näyttäytyvät myös eräänlaisena pahuutena. Osassa tarinoita esiintyvän suunnitelmallisen pahantekijän hahmon motivaatio näyttää olevan aiheuttaa seksuaalisen väkivallan avulla kärsimystä uhrilleen.

Sekä nettitarinoissa että biletarinoissa suostumuksesta riippumattoman seksuaalisen teon tekeminen toiselle on määritelty seksuaaliseksi väkivallaksi. Seksuaaliseksi väkivallaksi määrittely tapahtuu kutsumalla sitä raiskaukseksi. Huumatun tai päihtyneen, puolustuskyvyttömässä tai tiedottomassa tilassa olevan henkilön kanssa tapahtuva yhdyntää kuvataan raiskaukseksi. Tiedottomassa tilassa ei edes ole mahdollista antaa suostumusta seksiin. Nuoret siis vaikuttavat käsittävän raiskauksen määrittävän nimenomaan suostumuksen puutteen kautta eikä esimerkiksi käytetyn fyysisen väkivallan kautta.

6.2 Pohdintaa

Seuraavaksi käyn läpi tutkielmantekoprosessia ja arvioin sitä. Sen jälkeen pohdin tutkielmani tuloksia suhteessa suomalaiseen nuorisoon, yhteiskuntaan ja kulttuuriin sekä tarkastelen jatkotutkimusten mahdollisuuksia.

Otin jonkinlaisen riskin, kun lähdin keräämään aineistoa kehyskertomuksilla, joissa ei suoraan kerrota tutkimusaiheestani. Olisi voinut käydä niin, että en olisi saanut lainkaan tai juuri lainkaan seksuaalisesta väkivallasta kertovia tarinoita. Bilekehyskertomusta tosin olin testannut jo kandidaatin tutkielmaa tehdessäni. Siksi uskoin, että epäsuorat kehyskertomukset voisivat tuottaa riittävästi myös seksuaalista väkivaltaa käsitteleviä tarinoita. Onnistuin tekemään kehyskertomukset, joiden avulla mahdollistui kahden potentiaalisesti keskenään ristiriitaisen tavoitteen toteutuminen. Pyrin samaan aikaan sekä saamaan tutkimusaiheeni käsittelevää aineistoa että tarjoamaan mahdollisuuden kirjoittaa myös muusta aiheesta, jos kirjoittaja niin halusi tehdä. Myös jälkimmäinen tavoite ilmeisesti täyttyi, koska kaikki eivät kirjoittaneet seksuaalisesta väkivallasta. Epäsuorat kehyskertomukset valitsin tutkimuseettisistä syistä, joita erittelin aiemmin tutkimusasetelmasta kertovassa luvussa.

Pyrin olemaan tutkimuseettisissä kysymyksissä hyvin varovainen, koska olin vasta tekemässä ensimmäistä pro gradu -tutkielmaani. Olin siis tutkimuksen tekemisessä kokematon ja siksi halusin mieluummin ajatella ja tehdä asiat tutkimuseettisestä näkökulmasta varman päälle. Nyt prosessin jälkeen olen pohtinut sitä, että myös 15-16 -vuotiaat henkilöt ovat ilmeisen tietoisia seksuaalisen väkivallan olemassaolosta ja siitä, että se koskettaa myös nuoria. Tutkielmani tulokset osaltaan vahvistavat tätä käsitystä. Ehkä heidän ikäisiltään henkilöiltä voisi kysyä jo suoraan seksuaalisesta

väkivallasta, esimerkiksi raiskauksen sisältävän kehyskertomuksen avulla – he kun kuitenkin elävät tietäen, että seksuaalista väkivaltaa on ja se myös nuoria voi koskettaa. Sisällyttämällä raiskauksen kehyskertomukseen olisin voinut tehdä niistä vielä niukempia, jolloin niissä olisi ollut vähemmän johdattelevia sanoja. Silloin olisin kenties saanut rikkaamman aineiston paitsi määrällisesti myös laadullisesti. Toisaalta voi olla, että esimerkiksi kulttuuriset käsikirjoitukset ainakin bileiden ja nettituttavuuksien maailmassa olisivat olleet hyvin samanlaisia kuin tässä tutkielmassa. Käsikirjoitukset näyttäytyvät tutkielmani aineistossa kuitenkin varsin yhdenmukaisina.

Otin tutkimuseettisiä näkökohtia huomioon muillakin tavoilla, joita voisi käyttää myös raiskauksen sisältävän kehyskertomuksen kanssa. Aineiston keräämisen konteksti, jonka yhteydessä nuorilla on halutessaan mahdollisuus keskustella luotettavan aikuisten kanssa, oli yksi seikka, jolla pyrin keräämään aineiston eettisesti kestäväällä tavalla. Isokoulutuksen konteksti myös mahdollisti sen, että en mennyt pyytämään tarinoita seksuaalisesta väkivallasta tilanteessa, jonka orientaatio olisi ollut hyvin kaukana sen kaltaisista pohdinnoista. Tällainen tilanne olisi voinut olla esimerkiksi urheiluharjoitukset. Näitä molempia lähtökohtia olisi voinut soveltaa myös, jos olisi rakentanut tutkimusasetelmaa raiskauksen sisältävän kehyskertomuksen kanssa. Isokoulutuksen kohdalla mietin myös sitä, onko siellä oleva joukko erityisen valikoitunutta. Voisi esimerkiksi ajatella, että siellä olevat nuoret olisivat erityisen uskonnollisia. Arvelin, että näin ei luultavasti ole, koska Suomessa valtion kirkon seurakuntien nuorisotoiminnassa on paljon nuoria mukana, eivätkä he kaikki todennäköisesti ole erityisen uskonnollisia, kuten eivät ole kirkon läheskään kaikki aikuiset jäsenetkään. Tätä käsitystä tukee se, että aineistoni tarinoissa ei ole nähtävissä mitään erityistä uskonnollista sisältöä.

Laadullisen aineiston riittävyttä tarkastellaan usein saturaation eli kylläntymisen näkökulmasta. Aineistoa on riittävästi, kun uusi aineisto ei enää tuota laadullisesti uudenlaista aineistoa - eli aineistossa alkaa olla toistoa. (Eskola & Suoranta 2001, 61-62.) Sekä bile- että nettitarina-aineistossa oli selvästi toistoa havaittavissa, joten voi ajatella, että aineiston määrä oli laadullisen tutkimuksen aineistona riittävä. Aineiston keräämiselle asettamani määrälliset tavoitteet eivät kuitenkaan aivan täytyneet. Tämä johtui pitkälti siitä, että nuoria oli koulutuksissa paikalla selvästi vähemmän kuin mitä minulle aiemmin oli kerrottu. Nuorten vähemmälle määrälle ohjaajat eivät tietenkään mitään voineet. Vähäisempi määrä johtui siitä, että osa oli lopettanut koulutuksen kesken ja osa ei ollut juuri sillä kerralla paikalla. Nettitarinoita varsinaisessa aineistossa oli enemmän kuin biletarinoita. Nettitarinoiden aineisto on myös hieman rikkaampi ja monipuolisempi kuin biletarinoiden aineisto. Tämä voi johtua siitä, että biletarinoita oli vain 9 ja nettitarinoita 14.

Bilekehyksessä oli enemmän määrittäviä tekijöitä kuin nettikehyksessä. Bilekehyksessä esimerkiksi oli jo määritelty tarinan tila valmiiksi, toisin kuin nettitarinassa. Tämä voi selittää sen, että nettitarinoissa oli hieman enemmän sisäistä vaihtelua. Toisaalta on mahdollista, että pieni ero vaihtelevuudessa johtuu myös kulttuuristen käsikirjoitusten eroista. Tämä selitys tarkoittaisi sitä, että bileisiin sijoittuva seksuaalisen väkivallan käsikirjoitus on yhdenmukaisempi kuin nettituttavuuksien maailmaan sijoittuva käsikirjoitus.

Sovelsin analyysissäni Burken viisikulmiota (1962). Viisikulmio osoittautui varsin hyväksi valinnaksi, koska sen avulla sain vastauksia tutkimuskysymykseeni. Toimijat, toimijuus, näyttämöt eli paikat, teot ja tarkoitus näyttävät vahvasti kietoutuvan seksuaalista väkivaltaa koskeviin kulttuurisiin käsityksiin. Tarkoitus-ulottuvuuden avulla pystyin myös tuomaan tarinoista esiin niitä asioita, joilla seksuaalista väkivaltaa tarinoissa selitetään. Viisikulmion analyttisen kehyksen avulla pystyin hahmottamaan aineistosta kulttuurisia käsikirjoituksia. Kulttuuriset käsikirjoitukset puolestaan ilmentävät seksuaalista väkivaltaa koskevaa kulttuurista tietoa. Viisikulmio näyttää soveltuvan ainakin aineistoni tarinoiden kaltaisen aineiston analyysiin. Aineistoni tarinat ovat pitkälti juonellisia tarinoita. Esimerkiksi haastattelujen analyysiin se ei kenties taivu yhtä hyvin, koska haastattelupuhe ei välttämättä ole yhtä selkeästi juonellinen tarina. Viisikulmio ei myöskään luultavasti sovellu kaikenlaisiin tutkimuskysymyksiin vastaamiseen. Aina tutkimuskohde ei ole yleinen kulttuurinen ilmiötä koskeva tieto, kuten tässä tutkielmassa.

Valintani raportoida analyysin tulokset juonitiivistelmän mukaan on mielestäni hyvä, koska tämä tekee tekstistä helpommin seurattavaa. Jos olisin raportoinut tulokset viisikulmion ulottuvuuksien mukaan, niihin olisi tullut paljon toistoa ja rakenne olisi ollut abstrakti. Nyt tulosten raportointi on enemmän kertomuksen kaltainen – kertomuksen, joka etenee ajassa vaiheittain ja jossa on toimijoita (vrt. Bruner 1991, 6-7).

Poikien ja tyttöjen tarinat eivät systemaattisesti eronneet toisistaan. Päinvastoin ne näyttivät edustavan samoja kulttuurisia käsikirjoituksia. Tämä kertonee osittain siitä, että suomalaisessa kulttuurissa sukupuolet eivät elä niin eristyksissä toisistaan, että sukupuolten mukaisesti voimakkaasti eriytyneitä kulttuurisia käsikirjoituksia syntyisi. Kulttuurinen tieto ainakin seksuaalisen väkivallan osalta näyttää pikemminkin olevan tytoilla ja pojilla pitkälti yhteistä.

Opettavainen tarina ja varoittava esimerkki siis kertovat tulkintani mukaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotetusta ja jaetusta tiedosta. Näen tutkielmani tuloksissa useita ongelmia, kun

ajattelen näiden kahden kulttuurisen käsikirjoituksen suhdetta elävään elämään. Elävällä elämällä tarkoitan tapahtuvaa, tehtyä ja koettua seksuaalista väkivaltaa. Uhrin toimintaan, valintoihin ja ottamiin riskeihin keskittyminen on haitallista. Se voi nostaa esimerkiksi kynnystä tehdä rikosilmoitusta ja muuten kertoa muille tapahtuneesta. Kun rikosilmoitusta ei tehdä, ei tekijä voi saada tuomiota tekemästään rikoksesta. Jos tapahtuneesta ei kerro muille, ei voi saada apua ja tukea selviytymiseen kokemuksen jälkeen. Uhria syyllistävä käsitys on niin yleinen, että sille on helppo tulla sokeaksi. Eräs poliisihenkilö esimerkiksi on väittänyt tekemäänsä pro gradu -tutkielmaan nojaten, että raiskauksista puolet voitaisiin estää. Tämä estäminen tapahtuisi hänen mukaansa nimenomaan uhrin käytöstä muuttamalla. (Savon Sanomat 23.10.2009.) Suljettuja silmiä voi avata se, kun huomaa, että muista rikoksista ei samalla tavalla syyllistetä uhria (vrt. Hahto 2004, 473).

Osassa aineistoni tarinoissa ilmenevä käsitys miesten voimakkaasta seksuaalivietistä, jota he eivät pysty aina hallitsemaan, on myös ongelmallinen. Sitä voi käyttää oikeuttamaan seksuaalista väkivaltaa. Se on myös loogisesti kolikon toinen puoli naisuhrin valintoihin keskittymisen kanssa. Ei kuitenkaan ole syytä olettaa, että miesten käytös olisi hallitsemattomampaa kuin naisten. Aivan samalla tavalla kuin edellytetään aikuisilta ihmisiltä kykyä olla fyysisesti pahoinpitelemättä toisiaan, voitaisiin edellyttää aikuisilta ihmisiltä kykyä olla raiskaamatta tai pakottamatta muuhun seksuaaliseen tekoon. Jos joku pahoinpitelee tai ryöstää toisen ihmisen, syyllinen siihen on pahoinpitelijä tai ryöstäjä. Näin pitäisi yksiselitteisemmin olla myös seksuaalisen väkivallan kohdalla. Se auttaisi uhrien selviytymistä ja tekijöiden saamista oikeuden eteen.

Opettavaisesta tarinasta ja varoittavasta esimerkistä puuttuivat lähes kokonaan tuttujen tekemät seksuaalisen väkivallan teot ja kokonaan seurustelukumppanin tekemät teot. Varoittavan esimerkin kohdalla tämä on loogista, koska kehyskertomuksessa sanotaan, että Jenna ja henkilö ovat vasta tutustuneet netissä. Biletarinoissa tuttuja ja seurustelukumppaneita olisi voinut aivan hyvin olla, mutta ei ollut. Huomionarvoista on, että analyysin ulkopuolelle jääneistä neljästä biletarinasta kolmessa oli mukana Jennan poikaystävä (Taulukko 1). Poikaystävä siis on tullut mieleen pelkästään bileiden yhteydessä mutta ei seksuaalisen väkivallan yhteydessä. Nuorten käsitys seksuaalisen väkivallan kontekstista näyttää olevan vahvasti tutustumistilanne. Kuitenkin myös läheissuhteissa tapahtuu seksuaalista väkivaltaa. Tämä seikka olisi hyvä ottaa huomioon silloin, kun nuorten kanssa puhutaan vaikkapa koulussa seksuaalisesta väkivallasta. Jos oma seurustelukumppani painostaa ja pakottaa seksiin, tilannetta ei aina edes tunnusteta ja tunnisteta seksuaaliseksi väkivallaksi. Tunnistamattomuus ei valitettavasti kuitenkaan estä sitä, että uhri vahingoittuu tapahtuneesta ja voi kärsiä seurauksista hyvinkin pitkään.

Positiivista raiskausten uhrien kannalta tutkielmani tuloksissa on se, että nuoret näyttävät käsittävän seksuaalisen väkivallan määrittävän suostumuksen puutteen kautta. Se edesauttaa niiden uhrien asemaa, jotka ovat olleet tapahtumahetkellä tiedottomassa tai muuten puolustuskyvyttömässä tilanteessa, esimerkiksi voimakkaan pelkotilan aiheuttaman jähmettymisen takia. Käsitys vastustelun voimasta tuli myös biletarinoissa voimakkaasti esiin. Vastustelusta kertomisen voi ajatella olevan toisaalta positiivista, sillä tämä voi lisätä ihmisten kykyä yrittää puolustaa itseään, koska he uskovat siihen kenties enemmän. Toisaalta tämä voi olla vahingollista, koska aina uhri ei todellisuudessa pysty mitenkään estämään tekoa vastustelullaan. Jos ei pysty estämään tekoa vastustamalla, voi seurata esimerkiksi syyllisyyden tunteita, jos uskoo vastustamisen yleensä toimivan. Joka tapauksessa on uhrien kannalta hyvä, että vastustelu ei määritä tekoa seksuaaliseksi väkivallaksi, vaan suostumuksen puute.

Opettavaisen tarinan ja varoittavan esimerkin yleistä käsikirjoitusta rikkoneet tarinat näyttävät osaltaan, millaisia tarinoita seksuaalisesta väkivallasta voisi kertoa. Kahdessa tarinassa esimerkiksi kerrotaan, miten yhteisö tuomitsee tekijän ja tekijälle koituu teostaan jotain seurauksia. Voisi siis olla tarinoita, joissa seksuaalisen väkivallan uhri saa tukea ja ymmärrystä ja tekijä joutuu teostaan vastuuseen. Kulttuuriset käsikirjoitukset ja kerrotut tarinat eivät ole lainkaan yhdentekeviä. Ne kertovat, mikä on mahdollista ja mitä missäkin tilanteessa tapahtuu ja voi tapahtua. Jos seksuaalisesta väkivallasta kerrottaisiin enemmän tarinoita, joissa tekijä jää kiinni ja uhri saa sympatiaa, tämä voisi vaikuttaa elävässä elämässä tapahtuviin asioihin. Vaikutus voisi syntyä esimerkiksi sitä kautta, että uhri uskoo voivansa saada tapahtuman jälkeen tukea eikä syyllistämistä. Muiden ihmisten suhtautumisella raiskaukseen ja sen uhriin on uhrin toipumisessa suuri merkitys (Raijas 2000, 32). Rikosilmoituksen tekemisen kynnyks voisi myös madaltua. Potentiaaliset seksuaalisen väkivallan tekijät puolestaan voivat ehkä jättää tekoja tekemättä, koska ovat useammin kuulleet käsityksen, että raiskaus on aina paheksuttu teko, joka ei ole uhrin vaan tekijän vastuulla. Tämän lisäksi myös tekijöille aiheutuvista seurauksista kertominen saattaisi saada jonkun tekijän miettimään, kannattaako teko sittenkään.

Näen seksuaalisen väkivallan tutkimusaiheessa paljon mahdollisuuksia jatkotutkimuksille. Tutkielmani tuloksissa näkyy selvästi, miten tieto seksuaalisesta väkivallasta liittyy vahvasti sukupuoleen. Olisi mielenkiintoista tutkia Suomessa esimerkiksi sitä, miten käsitykset raiskauksista vaihtelevat tai muuttuvat, kun uhrin ja tekijän sukupuolia vaihdetaan. Tämän tyyppiset

tutkimusasetelmat ovat tuottaneet mielenkiintoista valotusta siihen, miten raiskausta kulttuurisesti ymmärretään. (vrt. Anderson & Doherty 2008, 110-114). Tällaisen asetelman avulla voisi tuoda esiin uusista näkökulmista sitä, miten sukupuoli on merkityksellinen seksuaalista väkivaltaa koskevassa kulttuurisessa tiedossa. Nuorten kokemuksia, asenteita ja käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta koskevalle tutkimukselle näyttäisi myös olevan tilaa. Vuoden 2013 kouluterveyskyselyn perusteella seksuaalisen väkivallan kokeminen on varsin yleistä (Luopa ym. 2014, 23). Nuorten kokemaa seksuaalista väkivaltaa koskevaa tietoa voisi monipuolistaa laadullisen tutkimuksen avulla.

Seksuaalista väkivaltaa koskevia ajatuksia ja asenteita olisi myös kiinnostavaa selvittää esimerkiksi haastattelujen ja kyselyiden avulla. Erityisesti seksuaalisen väkivallan tekijät ja potentiaaliset tekijät olisivat mielenkiintoinen tutkimuskohde. Usein keskitytään uhrin tekoihin, jolloin tekijä jää helposti piiloon. Myös nettikeskustelut muun muassa raiskausutisten yhteydessä olisivat tutkimusaineistoa, jonka avulla voisi selvittää lisää suomalaisten kulttuurisia käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta. Kun seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä asenteita ja kulttuurista tietoa tehdään tutkimuksen avulla näkyviksi, on uhreille vahingollisten käsitysten muuttaminen tai niihin tavalla tai toisella puuttuminen mahdollisempaa.

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna (2006) Tytöt, pojat ja sukupuoli häirintä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Allison, Julie A. & Wrightsman, Lawrence S. (1998) Rape. The Misunderstood Crime. Newbury Park: Sage.

Anderson, Irina & Doherty, Kathy (2008) Accounting for Rape. Psychology, Feminism and Discourse Analysis in the Study of Sexual Violence. Hove: Routledge:

Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1994) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Bruner, Jerome (1991) The Narrative Construction on Reality. Critical Inquiry 18(1), 1-21.

Burke, Kenneth (1969) A Grammar of Motives. Berkeley: University of California Press.

Czarniawska, Barbara (2004) Narratives in Social Science Research. London: Sage.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2001) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hahto, Vilja (2004) Uhrin myötävaikutus ja rikosentekijän vastuu. Helsinki: Edita Publishing.

HE 365/1992 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain väkisinmakaamisesta ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevien säännösten muuttamisesta.

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1992/19920365>. Viitattu 11.4.2015

HE 283/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle lain rikoslain 20 luvun muuttamisesta.

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100283>. Viitattu 11.4.2015

Heikkilä, Matti (2002) Eettisiä ongelmia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Sakari Karjalainen (toim.) Tutkijan eettisen valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 165-176.

Helovuori, Marika (2004) Sodankäyntiä lähikirjastojen ympärillä. Retorinen analyysi Helsingin

sanomien vuoden 2002 kirjastokeskustelusta. Informaatiotutkimus 23(3), 84-92.

<http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/2217/2055> Viitattu 12.4.2015.

Honkatukia, Päivi (2000) ”Lähentelijöitä riittää...” Tyttöjen kokemuksia sukupuolisesta ahdistelusta. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Näre, Sari (toim.) Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 13-76.

Honkatukia, Päivi & Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Näre, Sari (2000) Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura,

Honkatukia, Päivi (2001) ”Ilmoitti tulleen raiskatuksi” Tutkimus poliisin tietoon vuonna 1998 tulleista raiskausrikoksista. Helsinki: Tilastokeskus.

Honkatukia, Päivi & Kainulainen Heidi (2007) Seksuaalirikokset. Julkaisussa Rikollisuustilanne 2006. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 266. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/rikollisuustilanne/rikollisuustilanne2006/tQgYyX5h1/Rikollisuustilanne_2006.pdf Viitattu 12.4.2015.

Honkatukia, Päivi (2008) Nuorena koettu seksuaalinen väkivalta selviytymisen näkökulmasta. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu Intiimi. Sukupuolisuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 84-105.

Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen, Matti (2007) Kertomus ja kertomuksen rajat. Puhe ja kieli, 27 (3), 127-140. <http://ojs.tsv.fi/index.php/pk/article/view/6639/5416> Viitattu 12.4.2015.

Hyvärinen, Matti (2006) Kerronnallinen tutkimus. http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf. Viitattu 12.4.2015.

Hänninen, Vilma (2002) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopisto: Tampere. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67873/951-44-5597-5.pdf?sequence=1> Viitattu 12.4.2015

Internet ja lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Ota puheeksi. Pelastakaa Lapset ry:n opas.

[.http://pelastakaaalapset-fi-](http://pelastakaaalapset-fi-)

bin.directo.fi/@Bin/9d850420297e8c24c92340728c0f0fa3/1430160236/application/pdf/1487162/Ota%20puheeksi_Final.pdf Viitattu 12.4.2015.

Isot luovat henkeä ja kantavat vastuuta. Suomen evankelisluterilainen kirkko.

<http://evl.fi/evlfi.nsf/Documents/A06308E4C025C4B8C225707400441724?openDocument&lang=FI> Viitattu 25.4.2015.

Kallio, Pauliina Kirsi (2010) Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 163-184

Kirkon tilastollinen vuosikirja 2013 (2014) Helsinki: Kirkkohallitus.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2013_Lopullinen_v2.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2013_Lopullinen_v2.pdf) Viitattu 25.4.2015.

Laine, Matti (2014) Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 1/2014.

Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta 316/29.4.1994

Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta 509/27.6.2014

Lappi-Seppälä, Tapio & Niemi, Hannu (2014) Seksuaalirikokset. Julkaisussa Rikollisuustilanne 2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 229.

http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/VfwyB59LI/266_Rikollisuustilanne_2013_2014.pdf Viitattu 12.4.2015.

Lavikainen, Hanna (2009) Nuorten alkoholin juomiseen liittyvä riskikäyttäytyminen. Teoksessa Salmi, Venla (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset.

Nuorisorikollisuuskyselyiden tuloksia 1995-2008. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Oikeuspoliittisen laitoksen tutkimuksia 246.

http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/cd3twarCR/246_nuorten_rikosk_ytt_ytyminen_ja_uhrikokemukset.pdf Viitattu 12.4.2015

Lees, Sue (1997) *Ruling Passions. Sexual Violence, Reputation and the Law*. Buchingham: Open University Press.

Luopa, Pauliina & Kivimäki, Hanne & Matikka, Anni & Vilkki, Suvi & Jokela, Jukka & Laukkarinen, Essi & Paananen Reija (2014) *Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013. Kouluterveyskyselyn tulokset*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-280-5> Viitattu 12.4.2015.

Miettinen, Sonja (2006) *Eron aika. Tyttären kertomuksia ikääntyneen äidin kuolemasta*. Helsinki: Yliopistopaino <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/miettinen/eronaika.pdf> Viitattu 12.4.2015.

Mäkelä, Anna (2002) ”Älä lähde yksin humalassa hoipertelemaan.” *Raiskaus uutisena Helsingin Sanomissa 1996-1999*. Helsinki: Stakes

Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2000) *Mitä seksuaalirikoslailla halutaan suojella?* Teoksessa Honkatukia, Päivi & Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Näre, Sari (toim.) *Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 137-168.

Nikunen, Minna (2005) *Surman jälkeen itsemurha*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Nyqvist, Leo (2008) *Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa*. Teoksessa Näre, Sari & Honkatukia, Päivi (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 129-167.

Peltola, Tuuli (2008) *Sukupuolinen häirintä ja ahdistelu työelämän lainsäädännössä*. Teoksessa Näre, Sari & Honkatukia, Päivi (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 447-471.

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino (2006) *Naisiin kohdistunut*

väkivalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittisen laitoksen julkaisu 225, Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipoliittikan Instituutti (HEUNI) Publication Series No. 51

http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/qxNJT0ej1/225_Piispa_Heiskanen_Kaariainen_Siren_2006.pdf Viitattu 12.4.2015.

Puuronen, Vesa (2002) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Puusniekka, Anna & Eskola, Jari & Itäpuisto, Maritta & Launonen, Mirka & Rautsiala, Tarja (2004) Arka aihe = arka paikka? Tutkija ja arkojen aiheiden tutkiminen. Teoksessa Eskola, Jari & Koski-Jännes, Anja & Lamminluoto, Eija & Saaranen, Anita & Saastamoinen, Mikko & Valtonen, Katja (toim.) Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita. Kuopio: Kuopion yliopisto, 43-72.

Raijas, Riitta (2000) Raiskaustrauma. Uhrin ja tekijän suhteen laadun ja trauman vakavuuden yhteys selviytymiskeinoihin ja hyvinvointiin sekä selviytymiskeinojen ja niiden muutoksen yhteys hyvinvointiin. Helsinki: Stakes, Aiheita-monistesarja 29/2000

Remes, Liisa (2009) Seksuaalinen väkivalta kobileissä. Narratiivinen analyysi nuorten kirjoittamista eläytymistarinoista. Julkaisematon kandidaatin tutkielma.

Ronkainen, Suvi & Näre, Sari (2008) Intiimin haavoittava valta. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7-40.

Ronkainen, Suvi (2008) Intiimi loukkaus ja haavoittuvuus. Seksuaalinen väkivalta ja pornografisoivat narratiivit. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, s. 43-84.

Rikoslaki 20 luku Seksuaalirikoksista

Rikoslaki 20 27.6.2014/509

Russel, Diana H. (1998) Dangerous Relationships. Pornography, Misogyny and Rape. Thousand Oaks: Sage.

Saaranen, Anita & Eskola, Jari (2004) Narratiiveja narratiiveista. Teoksessa Eskola, Jari & Koski-Jännes, Anja & Lamminluoto, Eija & Saaranen, Anita & Saastamoinen, Mikko & Valtonen, Katja (toim.) Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita. Kuopio: Kuopion yliopisto, 143-162.

Saarikoski, Helena (2001) Mistä on huonot tytöt tehty? Helsinki: Tammi.

Savon Sanomat 23.10.2009. Puolet raiskauksista voisi estää.

<http://www.savonsanomat.fi/savo/puolet-raiskauksista-voisi-estaa/1070816> Viitattu 25.4.2015.

Tilli, Jouni (2012) The Continuation War as a Metanoic Moment. A Burkean Reading of Lutheran Hierocratic Rhetoric. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40309/978-951-39-4864-1.pdf?sequence=1>

Viitattu 12.4.2015.

Liite 1. Bilekehys

Ninan vanhemmat olivat viikonlopun poissa, ja hän oli päättänyt sinä aikana järjestää kotibileet. Kun bileet olivat kestäneet jo jonkin aikaa, Nina huomasi ystävänsä Jennan ryntäävän ulos yläkerran huoneesta puolipukeissa ja itkien.

Kerro lyhyt tarina siitä, mitä oli tapahtunut

Liite 2. Nettikehys

Jenna oli koulun jälkeen menossa ensimmäistä kertaa tapaamaan ihmistä, johon hän oli tutustunut netissä. Illalla Jenna ystävän Ninan puhelin soi. Soittaja oli Jenna, joka kuulosti hätäntyneeltä ja itkuiselta.

Kerro lyhyt tarina siitä, mitä oli tapahtunut.